

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DE TUNGE DAGE

Egon Funch

DE TUNGE DAGE

*Besættelsen i Glostrup
1940-45*

Udgivet af
**HISTORISK SELSKAB FOR GLOSTRUP,
BRØNDBY, ALBERTSLUND OG VALLENSBÆK**
med støtte fra Glostrup kommune
og Kulturministeriet
1981

Indhold

	Side
Den tungeste dag	9
Livet går videre	16
Tyskerne overtager Avedørelejren	20
Glostrup synger	23
Små nazister på krigsstien	25
Ingen ammunition hos Bergsøe	27
Hverdagens lyspunkter	29
I røg og damp	33
Til valgurnerne	36
En stemme i æteren	41
Fru Ludvigsen & Co.	45
Det store Sankt Hans bål	48
Hæren afvæbnes	52
Telefon fra Landskrona	55
Hærvejen, der ikke eksisterede	56
Politiet flytter	58
En tragedie på Kildevældets Allé	62
Et storstilet partisanangreb	66
Under folkestrejken	73
Likvideringer på åben gade	80
Politiet overfaldes	83
En fangeflugt fra Vridsløse	86
En bevæget søndag	91
Det kommunale vagtværn	94
Hvis sulten bankede på	101
Premier Is sprænges i luften	103
Brandvæsenet løser sær opgaver	111
Folkeregisteret kastes på ilden	116
Tyske arrestationer	121
Jernbanesabotørerne arbejder	128
De tyske flygtninge	130
Militærlazaret i Glostrup	132
Vagtværnet beskydes	135
Glimt fra frihedskampen	137
Befrielsen	141
Glostrup sogneråds medlemmer 1937-43	149
Glostrup sogneråds medlemmer 1943-46	150
Kilder	151
Personregister	153

Den tungeste dag

Ved 6.30-tiden om morgenen tirsdag den 9. april 1940 begyndte tyske bombemaskiner i lav højde at overflyve Avedørelejren og det nærliggende voldterræn.

På dette tidspunkt havde det tyske angreb på Danmark allerede været i gang et par timer. Efter planen skulle besættelsen af Sjælland, Fyn, Falster og Bornholm ske under kommando af chefen for den 198. infanteridivision, generalmajor Roettig, der forlængst havde gjort landgang i Korsør og var ved at indlede et hurtigt fremstød mod København.

I sin planlægning af det overraskende angreb på Sjælland havde Roettig bl.a. regnet med muligheden af dansk modstand langs den nedlagte landbefæstning fra Avedøre til Taarbæk, så det var ingen tilfældighed, at Avedøreområdet – den sydligste del af Glostrup kommune – var genstand for de tyske flyvers opmærksomhed.

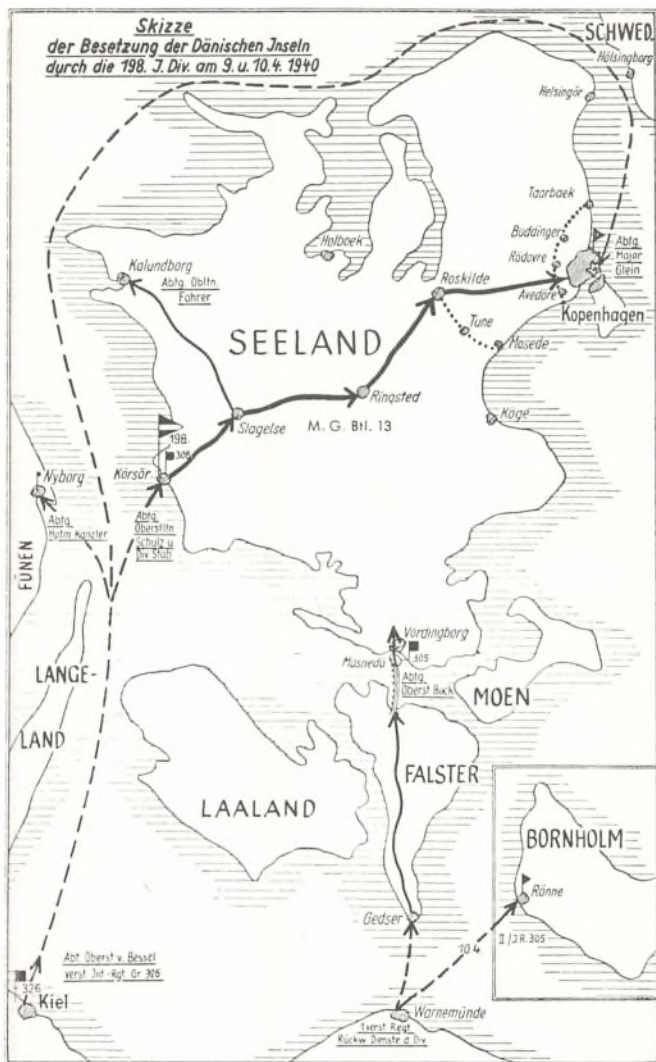
Motorlarmen fra de tyske bombemaskiner kom ikke overraskende for mandskabet i Avedørelejren. Dagen i forvejen var artilleriet kørt i stilling på lejrgaden, og de disponible køretøjer var belæsset med ammunition. Der kunne således gives ild med et øjeblikks varsel, men artilleriet kunne også på få minutter være ude af lejren for at blive sat ind andetsteds. Om natten havde soldaterne måttet sove med tøjet på.

Med to 8 mm rekylgeværer åbnede 6. artilleriafdelings 3. batteri ild mod de fjendtlige flyvere. Det var Danmarks situation i en nøddeskal: – en svag dansk styrke, der med to rekylgeværer optog kampen mod verdens stærkeste luftvåben.

De tyske bombefly besvarede ikke ilden. Åbenbart afventede angriberne den danske regerings svar på det tyske ultimatum, der krævede fri indmarch. Ved 7-tiden modtog lejrkommandanten i Avedøre regeringens ordre om, at der ikke måtte ydes modstand, og de to rekylgeværer blev tavse. De tyske overflyvninger af lejren fortsatte dog til kl. ca. 9.30.

Generalen kommer

Sidst på formiddagen kom general Roettig gennem Glostrup sammen med sin snævrere stab, eskorteret af en motorcykelskytteafdeling under kommando af en bataillonschef. Noget større militæropbud var jo ikke nødvendigt for at køre gennem et land, der havde strakt våben i de tidlige morgentimer. Generalen kørte i en lav bil af mærket Horch.

Ovenstående kort, der belyser den tyske besættelse af Sjælland, er udført på grundlag af en skitse, som var vedlagt generalmajor Roettigs indberetning til den tyske overkommando.

Som det ses, er Avedøre et af de få sjællandske stednavne, der anføres.

Efter Walther Hubausch: "Weserübung".

Kun ganske få steder på Sjælland blev der forsøgt modstand mod de tyske tropper. Et af disse steder var Avedøreljren, hvorfra man beskød de tyske bombemaskiner med to rekylgeværer. Det var myggens kamp mod elefanten.

De tilskuere, der befandt sig ved Hovedvejen og dér fik et hastigt glimt af den højtstående officer, der er blevet kaldt "Sjællands ukendte erobrere", kunne ikke vide, at han hed Roettig og var chef for den 198. infanteridivision. Der var heller ingen til at fortælle dem, at generalen i nattens mulm og mørke havde nærmet sig den danske kyst om bord på lineskibet "Schleswig-Holstein", der forsmædeligt var sejlet på grund i Storebælt, så Roettig måtte fortsætte turen i et lille fartøj, der næppe var bygget til at transportere generaler på stands-mæssig vis.

På ganske kort tid havde kortegen passeret Glostrup på vej mod København, hvor general Roettig først inspicerede tropperne i Kastellet, der tidligt om morgenen var blevet besat af major Glein, og derefter begav sig til det tyske gesandtskab og senere til sit stabskvarter på Hotel Phoenix.

Skygger fra fortiden

I Glostrup, hvor man ved dagry også havde set og hørt tyske flyvemaskiner stryge lavt hen over tagene, gik diskussionen livligt mellem dem, der havde set de tyske styrker passere.

Fra Avedørelejren. Her på lejrgaden var artilleriet blevet kørt i stilling allerede dagen før besættelsen. Soldaterne sov med tøjet på. Man var forberedt på, at krigen med et øjeblikks varsel kunne komme til Avedøre.

Byen havde ikke set fremmede okkupationstropper siden 1807, da oberst von Reden under det britiske felttog på Sjælland havde hovedkvarter i Glostrup præstegård, medens hans husarer var indkvarteret i byen og omegnen. Også dengang var det tyske soldater, man havde besejgt af, selv om de indgik i det engelske ekspeditionskorps (de kom fra Hannover, der var i personalunion med England). Besættelsen varede dengang kun et par måneder. Hvem turde vel drømme om noget lignende i 1940?

I sin glimrende fremstilling *Glostrupegnen under krigen 1807* gengiver dr. phil. Jørgen Erik Nielsen et lille træk, der virker pudsigt i lyset af de senere begivenheder. En af de hannoveranske husarer, der deltog i felttoget (hans navn menes at være Hering), har i en anonym erindringsbog fortalt, at han i Roskilde fik et udmærket kvarter på foranledning af en tidligere hofdame. "Hun lagde," skriver han, "en barnagtig frygt for de englændere, vi havde med, for dagen og håbede på beskyttelse af mig, der var tysker." Den lille dame ville nok have gjort store øjne, hvis nogen havde fortalt hende, hvordan man i Danmark under 2. verdenskrig så på folk, der satte pris på tyskere, men var bange for englændere!

Gennem mange år var sognerådsformand Vald. Hansen Glostrups ubestridte førstemand. Alle vidste, hvem "Kong Valdemar" var. Han var født i 1886, blev uddannet som murer, fik sæde i sognerådet i 1921 som repræsentant for Socialdemokratiet og blev sognerådsformand i 1929. Da kommunen i 1952 fik en ændret styreform, blev han Glostrups første borgmester. Også på mange andre poster – bl.a. som medlem af Københavns amtsråd – var hans indflydelse betydelig. Vald. Hansen nedlagde borgmesterhvervet og udtrådte af kommunalbestyrelsen i 1961. Han døde i 1972.

Han ses her i sit kontor på rådhuset i 1943. Måske lidt af et klunkeidsinteriør, men kontorets indretning går kun tilbage til 1927, da kommunen overtog Glostrup Bryggeri.

Byens råd samles

Netop den 9. april skulle Glostrup sogneråd afholde månedens ordinære møde, som der trods den dramatiske udvikling naturligvis ikke havde været nogen grund til at aflyse. De offentlige forretninger skulle jo videreføres, og i øvrigt havde de tyske tropper allerede tidligt om morgenen givet de danske myndigheder instrukser om, hvordan de havde at forholde sig. Det stod tydeligt at læse i det gebrokkne "Oprop", der var dalet ned fra himlen. Ifølge "Opropet" ventede besættelsesmagten, "at Folket og alle kommunale Steder er fornuftige og har god Vilje, slik at de undlater enhver passiv eller aktiv Motstand." Videre hed det: "Alle militære og kommunale Steder anmodes derfor straks at opta Forbindelsen med de tyske Kommandører." Ingen kunne være i tvivl om, at der forestod en problemfyldt tid for de kommunale organer.

Ved mødets begyndelse fremsatte sognerådsformand Vald. Hansen nogle bemærkninger om den totalt ændrede situation, hvorunder medlemmerne denne gang samledes. Han udtrykte håbet om, at samarbejdet med de myndigheder (underforstået: tyske), som kommunen skulle forhandle med, ville forløbe på en fair og loyal måde, og at alt ville ende på bedste måde. Medlemmerne sluttede sig til dette ønske ved at rejse sig.

Et kriseudvalg nedsættes

Efter disse indledende bemærkninger blev det åbne møde afviklet, som om intet usædvanligt var sket, men da tilhørerne havde forladt salen og dørene var lukkede, blev der truffet to beslutninger som følge af dagens begivenheder. En licitation på en projekteret tilbygning til Glostrup Kommuneskole blev udskudt, indtil forholdene var mere afklarede, og Vald. Hansen foreslog, at der blev nedsat et tremandsudvalg, som skulle have vidtgående beføjelser til at træffe de beslutninger, den ekstraordinære situation måtte kræve, når der ikke var tid til at indkalde hele sognerådet.

I disse dystre aftentimer kunne ingen vide, hvor kaotisk forholdene kunne udvikle sig i den nærmeste tid, så sognerådsformandens forslag blev naturligvis tilrådt.

Med sine 8.500 indbyggere var Glostrup ingen stor eller betydningsfuld kommune, men dens beliggenhed var sådan, at man måtte være forberedt på, at situationen hurtigt kunne blive kritisk. Kommunen lå som centrum for en væsentlig del af Københavns vestlige opland og bestod af to dele, der var uden indbyrdes geografisk forbindelse og under krigshandlinger let kunne blive helt afskåret fra hinanden. Gen-

Glostrup rådhus var en gammel villa, som i sin tid var bolig for direktøren for Glostrup Bryggeri.

I administrativ henseende kunne man tale om en vis personlighedsspaltning, idet kommunen bestod af to helt adskilte dele. For at komme fra Glostrup by til Avedøre måtte man passere gennem det udstrakte bondeland, som Brøndbyernes kommune dengang bestod af.

Kommunekontoret havde ingen filial i Avedøre, men en gang om måneden kunne beboerne indbetale skatter på Avedøre Skole.

Ved krigens udbrud havde kommunen ca. 8.500 indbyggere. Heraf boede ca. 1.000 i Avedøre.

nem Glostrup by gik den stærkt trafikerede Hovedvej nr. 1, som tyskerne allerede havde benyttet som hævej. Nede ved Køge Bugt lå Avedøre som en enklave mellem Hvidovre og Brøndbyernes kommuner, gennemskåret af Hovedvej nr. 2 og sæde for en garnison, der havde bidt fra sig, da de tyske flyvere kom til syne. Det måtte være en nærliggende antagelse, at Avedørelejren hurtigt kunne få tysk besætning.

Jo, kommunen skulle nok få noget at gøre med de uvelkomne gæster, så længe de befandt sig i landet.

Tremandsudvalget kom til at bestå af Vald. Hansen, sognefoged J.N. Johannesson (sognerådets næstformand) og fhv. kommunelærer Edv. Hansen (formand for den borgerlige gruppe).

Herefter kunne medlemmerne gå hjem for at høre, hvad radioen havde at fortælle. Hver for sig havde de også den uopsættelige opgave at drage omsorg for, at mørklægningen, der efter tysk ordre allerede skulle gennemføres samme aften, var i orden derhjemme. I starten kunne man klare sig ved at hænge tæpper eller gamle sække for vinduerne. Senere anskaffede man sig mere praktiske mørklægningsgardiner.

Livet går videre

Som et efterspil til de militære tildragelser på besættelsesdagen blev et antal danske soldater, der havde måttet rømme deres kaserne, en kort overgang indkvarteret hos private familier i Glostrup.

Sorgen over landets ydmygelse og ængstelsen for fremtiden lå som en byrde over sindene. Det faldt godt i tråd hermed, at sognepræst C. Nedermark meddelte, at Glostrup Kirke indtil videre ville være åben for andagtssøgende fra kl. 7 morgen til solnedgang.

Da det første chok havde fortaget sig, lærte man at affinde sig med forholdene. Livet skulle jo gå videre og hverdagens krav honoreres. Selv om synet af tyske soldater på Hovedvejen var en daglig påmindelse om, at fjenden var i landet, må det siges, at befolkningens liv i de første krigsår fortsatte nogenlunde som sædvanlig.

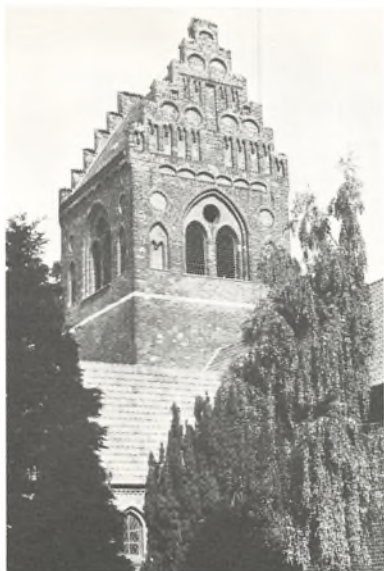
Mørklægningen måtte man leve med, selv om den naturligvis gav ulemper. Glostrup politi måtte gribe ind over for en lang række overtrædelser af mørklægningsbestemmelserne. En landmand havde således en nat haft lys i sin svinestald uden at have afblændet vinduerne. Energisk forsvarede han sig med, at det var nødvendigt at have lys, fordi en so skulle fare, men han fik at vide, at han næppe havde svævet i uvidenhed om, at soen var "gravid", så han havde haft tid nok til at købe mørklægningsgardiner. Og så faldt der en bøde.

Restaurant "Siesta", der en overgang havde bal hver fredag og søndag, normalt for fulde huse, lancerede en såkaldt "mørklægningsdans", hvorunder de dansende blev forsynet med fosforlys. "Det er et storslået syn," skrev *Glostrup og Omegns Folkeblad*, "når man ser et par hundrede Sct. Hans orme lyse op i en bælgmørk nat."

For fodgængere gjaldt det i de mørke nætter om at bære noget hvidt, f.eks. et hvidt armbind eller en lys regnfrakke, så de blev let kendelige for den kørende trafik. I sin humoristspalte AT TÆNKE SIG rådede *Politiken* sene nattevandrere til også at vende det hvide ud af øjnene!

Genbrug og rationering

Det var frygtet for pludselige og påtrængende problemer i forholdet til tyskerne, der den 9. april havde fået sognerådet til at nedsætte det ekstraordinære tremandsudvalg. Kommunalt set blev de første besættelsesår imidlertid ikke særlig vanskelige at komme igennem, og tremandsudvalget blev ikke overbebyrdet med arbejde. Det holdt kun fire møder og afgik derefter ved en stille død.

I den første tid efter det tyske overfald på Danmark var Glostrup kirke åben for andagtssøgende fra kl. 7 morgen til solnedgang.

Under krigen - i 1942 - blev dette egetræskrucifiks opstillet foran Glostrup kirke. Det er udført af Glostrup-kunstneren Jørgen Windfeld-Schmidt, hvis maleri af sognerådsformand Vald. Hansen er gengivet andetsteds i bogen.

Som naturligt var, blev det i første række forsyningsituationen, der gav noget hovedbrud. Kommunen tilsluttede sig kartoffelordning for hovedstadsområdet og planlagde en folkebespisningsordning, der kunne træde i kraft i nødstilfælde. For at skaffe brænde greb man kort efter besættelsen til noget så drastisk som at fælde træer i bl.a. rådhushaven og turistanlægget.

Genbrug var også dengang tidens løsen. På det gamle bryggeri stillede sognerådet et lokale til rådighed til indsamlingssted for affaldsstoffer. Mottoet var: Intet må gå til spilde! Spildindsamlingen, der var overdraget Arbejdernes Samaritterforening (senere blev den overtaget af Landsforeningen til Arbejdsløshedens Bekæmpelse), startede den 9. august 1940. Spildsamlere kørte på trehjulede cykler rundt til alle husstande og afhentede anvendeligt affald, bl.a. til svinefoder.

"Jamen, Amalie, når nu armbind udtrykkelig er påbudt i politivedtægten!" I en del af besættelsestiden var det obligatorisk at bære hvidt armbind under mørklægningen, men som det antydes i denne tegning fra Blæksprutten 1941, tog ikke alle påbudet helt bogstaveligt.

Rationeringsordningerne gav kommunen et betydeligt arbejde. En uophørlig strøm af cirkulærer fra Handelsministeriet skulle fordøjes og administreres. En gang i kvartalet uddeltes rationeringskortene på kommunens fire skoler (i Glostrup, Hvissinge, Ejby og Avedøre). Afhentningsprocenten plejede at ligge omkring 95. De beboere, der ikke fik kortene afhentet den søndag, hvor uddelingen foregik, måtte henvende sig på kommunkontoret de følgende dage.

Efterhånden kom der rationeringskort på de utroligste ting, bl.a. fiskenet, levertranpiller, bleer og navlebind. Som kuriosum kan nævnes en ordning med tildeling af håndstrikkegarn til fåreholdere – en foranstaltning, der ikke var aktuel i Glostrup, men som kan tages som eksempel på, hvor mange særinteresser der skulle tages hensyn til ved restriktionernes gennemførelse.

Koks i overflod

De første krigsvintre var meget strenge, og derfor spillede brændselsrationeringen og den danske tørveproduktion en umådelig stor rolle. Det lyder måske mærkeligt, at kommunen i en tid med brændselsmangel ofte havde betydelige vanskeligheder med at komme af med de store kvanta koks, der hobede sig op på gasværket – i november 1941 hele 30.000 hl. Forklaringen var, at folk i vid udstrækning foretrak at bruge deres rationeringskort til indkøb af udenlandske koks og cinders, der regnedes for bedre end danske gasværkskoks. Sognerådsformand Vald. Hansen var inde på tanken om ligefrem at få Handelsministeriet

"På Forbryderbanen" kaldte Blæksprutten denne tegning fra 1941. Situationen er inspireret af, at det var strafbart at sløse med sine rationeringskort. Teksten lyder:

"Ja, det er et særligt alvorligt tilfælde - hun har tabt et sukkermærke!"

til at forbyde kommunens beboere at købe brændsel af udenlandsk oprindelse. Så vidt kom det nu ikke, og det lettede lidt på situationen, da ministeriet i januar 1942 satte et brændselsmærke i kraft specielt til danske gasværkskoks. Alligevel måtte kommunen flere gange skride til prisnedsættelser eller forhøjelser af forhandlerrabatten for at komme af med sine koks.

Hurtigt kom rationeringsmærkerne til at betyde så meget i hverdagen, at *Politiken* i AT TÆNKE SIG allerede den 10. september 1940 med nogen ret kunne lade cementkoger Carlo Cartophelmoos udbrude:

"Jeg står og tænker på, om man kan få børn uden at have modermærker."

Apropos mørklægningen

- Det værste ved de mørke gader, det er, når man prøver at gå ind mellem to tynde damer, og man så opdager, at det er een tyk!

Blæksprutten 1941.

Apropos brændselsmangelen

- Jytte har gjort et glimrende parti - hun skal giftes med en tørvetriller.

Storm P.

Hele det tyske vagthold opholdt sig undertiden foran Avedørelejrens hovedindgang her på Tværvej. Det gjaldt om at komme i kontakt med forbipasserende damer!

Tyskerne overtager Avedørelejren

Frygten for, at Avedørelejren hurtigt ville få tysk besætning, viste sig at være velbegrundet. Allerede den 18. april 1940 måtte den danske styrke rømme lejren, idet en lille dansk stabsafdeling dog forblev på stedet under ledelse af lejrkommandanten, kaptajn H. Eggers. Afdelingens opgaver bestod navnlig i at føre tilsyn med det danske materiel.

Den 22. april rykkede et tysk kommando bestående af 4 officerer, 14 underofficerer, 1 læge og ca. 150 menige ind i lejren. De fremmede troppers tilstedeværelse bevirkede, at nysgerrige – ikke mindst unge piger – jævnligt stimlede sammen foran lejrens hovedport. Efter henvendelse fra lejrkommandanten gav politimesteren derfor tilladelse til, at der ved skiltning blev nedlagt forbud mod standsning, ophold, parkering og fotografering i lejrens nærhed.

Allerede den 24. maj forlod den tyske styrke lejren, og kun et mindre vagthold blev tilbage. Åbenbart tog de tyske soldater temmelig afslappet på deres opgave. Ofte opholdt hele vagtholdet sig på vejen uden for lejren, hvor soldaterne prøvede at slå en sludder af med de forbipasserende, især naturligvis sådanne unge damer, som ikke konsekvent gav tyskerne en kold skulder. En privat indkørsel over for lejrens hovedindgang var et yndet tilholdssted for tyskerne, der slog sig ned i græsset og i denne magelige stilling havde god tid til at beundre den kvindelige charme, der kom inden for synsvidde.

Kun ganske kort tid var vagtholdet alene i lejren. Den 3. august 1940 blev der indkvarteret ca. 500 mand, og under resten af krigen var værnemagtsafdelinger af varierende størrelse anbragt i bygningerne.

Lejrkommandanten, kaptajn H. Eggers, der residerede på 1. sal her i Avedørelejrens hovedbygning, måtte som forbindelsesofficer forhandle med tyskerne om mange pinlige spørgsmål. I befolkningen var der megen utilfredshed med de tyske soldaters optræden på egnen.

Pinlige episoder

Som forbindelsesofficer måtte kaptajn H. Eggers påtage sig adskillige penible opgaver. Fra de omboende indløb ikke så få klager, som der på diplomatisk måde måtte forhandles med tyskerne om. Med rette var Avedøreborgerne noget utilfredse med, at tyskerne havde en tendens til at færdes tværs over markerne i stedet for at følge vejene. I klagerne nævntes bl.a. skader på roemarken og arealer med nykløver. Handlsgartner Svend Bruun klagede gentagne gange over, at soldater brød ind i hans frugtplantage og gjorde sig til gode med dens produkter.

Undertiden opstod der farlige situationer på grund af tysk tankeløshed og svigtende disciplin. Et sluseanlæg blev alvorligt beskadiget, da tyskerne under en øvelse kastede med håndgranater på fæstningsvolden, og under en anden øvelse på voldområdet gik 4 geværkugler gennem døren til et magasinrum. Dette kunne have udløst en større eksplosion, hvis der – som det var tilfældet flere andre steder – havde været opbevaret artilleripatroner i rummet.

En overgang havde tyske soldater for vane at bade i voldgraven. At de unge mennesker normalt var splitter nøgne, gjorde såmænd ikke så meget. Værre var det, at de forøvede hærværk mod et par af broerne. Af en større bro brækkede de planker, som de smed i vandet, og en mindre bro lod de simpelthen havne i voldgraven med et vældigt plask, – så havde de en udmærket svømmeflåde.

I den idylliske voldgrav her tæt ved Avedørelejren badede tyske soldater iført adamskostyme. Desværre forløb det ikke uden hærværk mod broerne.

Besættelsesmagten sad ikke alle de danske klager overhørig. Tre soldater, der havde stjålet nelliker fra handeleggartner Aage Frandsen, fik således 7 dages arrest, og gartneren modtog en erstatning på 15 kr.

En soldat, der under en øvelse havde skudt ind i et klasseværelse på Avedøre Skole, måtte tilbringe 12 dage bag tremmerne. Han og det øvrige mandskab blev truet med, at lignende episoder i fremtiden ville blive behandlet ved en krigsret.

Medens de tyske soldater holdt til i Avedørelejren, indløb til stadighed klager over deres opræden. Undertiden straffede den tyske lejrlæder synderne. En soldat, der under en øvelse havde skudt ind gennem et vindue i Avedøre Skole, fik således 12 dage i kachotten. Og der blev truet med krigsret i gentagelsestilfælde!

Glostrup synger

En bølge af nationalfølelse gik over Danmark i 1940 og kom ikke mindst til udtryk i de såkaldte alsangsstævner. Fra en spæd begyndelse i Aalborg den 4. juli 1940 greb bevægelsen om sig, og flere og flere steder samledes folk i tusindvis for at synge vore velkendte fædrelands-sange. Søndag den 1. september 1940 kulminerede bevægelsen i en lang række arrangementer landet over. Man regnede med, at det samlede deltagerantal løb op på omkring 740.000.

Også i Glostrup samledes man til alsang denne mindeværdige søndag. Kommunen havde stillet rådhusgården til rådighed, og tilslutningen var betydelig. Selv om vejret var koldt og blæsende, var der mødt mellem 1.500 og 2.000 mennesker. Der blev uddelt sanghæfter, så langt de rakte; mange måtte kikke hos sidemanden. I den vestligste del af rådhusgården var der rejst en tribune, hvorfra sognerådsformand Vald. Hansen bød velkommen.

”Sangen kan samle og løfte,” udtalte han. ”Lad os alle synge med, – og lad os tage sangen ind i vore hjem. Ja, i denne tid bør vi lade vore stemmer klinge overalt, hvor der gives lejlighed dertil.”

Under ledelse af kommunelærer J. Kjær og med assistance af to sangkor og et orkester blev der sunget en række danske sange, hvorefter sognepræst C. Nedermark holdt hovedtalen.

”De onde dage kan svejse os sammen,” hed det. ”I nødens stund vender vi os mod de gode danske sange, der kan være med til at bære os oppe. Folkesangens idé er at glemme alt, der skiller os. Gid vi må lutres af disse hårde tider! Vort fælles mål er Danmarks frelse.”

Sanghæfterne kom atter frem, og der blev rig mulighed for at glæde sig over nogle af de fine perler fra den danske sangskat. Gennem radioen hørte deltagerne kl. 18 – i Glostrup som ved alle de andre stævner – klokkeslagene fra Københavns rådhusårn efterfulgt af en transmission fra et vældigt arrangement i Fælledparken af sangen *Moders navn er en himmelsk lyd*. Alle sang med: – Grundtvigs ord sunget af 740.000 struber!

Stævner som disse var dybtføjte demonstrationer mod tyskerne, men i den ydre form var alsangen så uskyldig, at besættelsesmagten vanskeligt kunne gribe ind med forbud – og navnlig ikke få måneder efter, at man højtideligt havde lovet, at Danmarks integritet og frihed ikke ville blive antastet. I Sønderjylland bed tyskerne dog hovedet af al skam og forbød alsang.

Den nye Danmarkssang

Ved et skoleidrætsstævne i Glostrup kort tid efter den store alsangs-søndag – nemlig torsdag den 12. september – blev den nye Danmarkssang, Søren Hallars *Jeg har sortnende hede* med musik af Walter Bjerborg, for første gang sunget offentligt ved et større stævne. Sangen, der var resultatet af en stærkt opreklameret konkurrence, var først blevet offentliggjort i *Politiken* den foregående søndag, så personalet ved Glostrup Kommuneskole havde haft særdeles travlt med at få sangen mangfoldiggjort og med at lære eleverne de nye ord og toner. Det var kommunelærer J.P. Bang, der ledede afsyngelsen ved stævnet. I begyndelsen var det næsten kun børnene, der kunne være med, men da man nåede til sidste vers, havde også mange af de voksne lært så meget af melodien, at sangen klang værdigt og fuldttonende.

At denne sang i det lange løb ikke skulle opnå nogen større popularitet, kunne man jo ikke vide dengang.

– og naturligvis Aksel Schiøtz

Den 34-årige Aksel Schiøtz, der sang sig ind i alle danske hjerter i besættelsesårene, var solist ved en sangaften, som Glostrup Sangforening afholdt på Restaurant "Siesta" tirsdag den 1. oktober. På repertoiret stod bl.a. nogle Carl Nielsen sange, og Aksel Schiøtz måtte give talrige numre da capo, inden han kunne slutte aftenen med *Mor Danmark*.

Jo, også i Glostrup var der grøde i den danske sang i 1940.

Det daværende rådhus set fra Hovedvejen. Bag det store vindue lå sognerådets mødesal. I baggrunden til højre ses en fløj af det gamle bryggeri. Bryggeriet er forlængst nedrevet, og det tidligere rådhus benyttes nu af social- og sundhedsforvaltningen.

Små nazister på krigstien

I efteråret 1940 uddelte de lokale nazister løbesedler med et voldsomt angreb på sognerådsformand Vald. Hansen. Hans forsyndelse skulle bestå i, at han havde købt to rummeter brænde af en entreprenør, der havde fældet nogle træer ved Glostrup Kommuneskole, hvis udvidelse nu var i gang.

Vald. Hansen, der var forbavset og ilde berørt over at blive mistænkeliggjort fra nazistisk side, reagerede fornuftigt. Han gav sin partiforening og Arbejdernes faglige Sammenslutning en udførlig redegørelse for, hvad der var sket. Det var rigtigt, at han havde købt brændet, men om nogen omgåelse af rationeringsbestemmelserne var der ikke tale. De gældende regler gik ud på, at stødbrænde, affaldsbrænde, kvas og optændingsbrænde kunne forhandles frit, og da Vald. Hansen havde betalt fuld dagspris for brændet, kunne han ikke med sin bedste vilje se, at han havde gjort noget galt. De to organisationer udtalte derefter enstemmigt, at der intet var at bebrejde den angrebne.

Da nazisterne lidt senere lod angrebet offentliggøre i *Glostrup og Omegns Folkeblad*, meddelte Vald. Hansen kort, at han havde meldt sagen til politiet.

I sognerådets oktobermøde gav Vald. Hansen påny en fremstilling af sagen og endte med at spørge: "Har jeg handlet forkert? Er der noget, der kan lægges mig til last?"

Sognerådsformanden rejste sig for at forlade lokalet, medens sagen blev debatteret, men han blev standset af formanden for den borgerlige gruppe, fhv. kommunelærer Edv. Hansen, der kategorisk udtalte, at forsamlingen ikke ønskede, at dens formand skulle gå udenfor. Medlemmerne kendte sagen i forvejen, og der var intet at drøfte. Alle tog afstand fra det slag under bæltestedet, der var rettet mod Vald. Hansen.

Samtlige medlemmer tilkendegav deres tilslutning til Edv. Hansens erklæring ved at rejse sig.

Nazisterne forsøgte aldrig senere at komme Vald. Hansen til livs.

Nazisternes andre forehavender

Bagvaskelsen af Vald. Hansen var kun én af de lokale nazisters aktiviteter. Også på andre felter prøvede de at gøre sig gældende. Herom fortæller Ejvind Tofte i sin bog *Fra Stationsbyens Saga*:

"I håb om at få magten i landet udfoldede det danske nazistparti specielt i 1940-41 en energisk propagandavirksomhed. Den lokale afdeling af partiet oprettede et kontor på Hovedvejen 107. Vinduet var fyldt med plakater, der fortalte, at "Vi viser vejen", og som reklamerede for "Fædrelandet" - "Den nye avis med det gamle navn". Særligt imponerende var et stort billede af Fritz Clausen under et flag. "Med Fritz Clausen under Dannebrog" lød teksten.

Da den tysk-russiske krig brød ud i juni 1941, indrettedes der hvervekontor for "Frikorps Danmark". - En dag var kontorets rude knust, og en stor sten lå midt imellem alle plakaterne. Selv om man ellers ikke var tilhænger af rudeknusninger, opfattede de forbipasserende det skete som et udmærket udtryk for, hvad man i Glostrup mente om D.N.S.A.P."

En af de plakater, Tofte omtaler, ses her i Herluf Bidstrups streg. Billedet bragtes i 1941 i Social-Demokraten som led i en serie, hvori humoristen "Jonas" gjorde grin med nogle af de kendte nazister. Teksten til et af billederne lød:

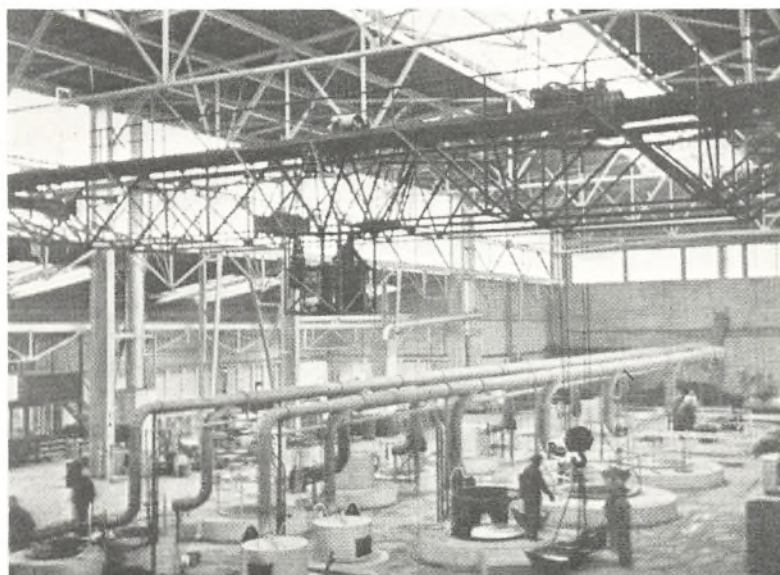
Svar til en læserinde i Glostrup: De vil gerne se et par plakater af Preben Wenck og Blankensteiner, skriver De. - Tror De, at politiet sådan går og låner hele sit album ud?

Ingen ammunition hos Bergsøe

I 1937 købte Paul Bergsøe & Søn "Fraligsgården" i Hvissinge, og på de nyerhvervede arealer begyndte firmaet året efter at opføre et omfattende fabriksanlæg, der skulle afløse det kendte metalværk på Bülowvej. Sidst på året 1940 var byggeriet færdigt, og produktionen gik i gang.

Den officielle indvielse fandt sted den 24. januar 1941 i overværelse af handelsminister Halfdan Hendriksen, professor Niels Bohr og talrige andre notabiliteter. Seniorchefen, dr. techn. Paul Bergsøe, hvis fængslende radioforedrag havde skabt ham en vældig popularitet, tog i laboratoriet imod de mange repræsentanter for myndigheder, videnskab, industri og presse. Det vigtigste afsnit i hans tale var et dementi af nogle forlydender om, at fabrikken fremstillede ammunition og dynamit. For at få disse rygter aflivet havde man bedt pressen være til

Første etape af Paul Bergsøe & Søn's metalværk i Glostrup blev indviet den 24. januar 1941. Ved denne lejlighed understregede Paul Bergsøe stærkt, at fabrikken ikke fremstillede ammunition.

Her ses fabrikkens hovedhal umiddelbart efter opførelsen. Virksomheden er i dag et verdensfirma.

stede ved forevisningen af fabrikken, så offentligheden kunne få klar besked om, hvad der blev produceret: – metaller og ikke andet.

I en tid, hvor mange danske virksomheder måtte nære frygt for, at vildledende rygter måske kunne give stødet til sabotage, var understregningen af produktionens fredelige karakter på sin plads, og i deres reportager fra begivenheden fremhævede bladene da også tingenes rette sammenhæng.

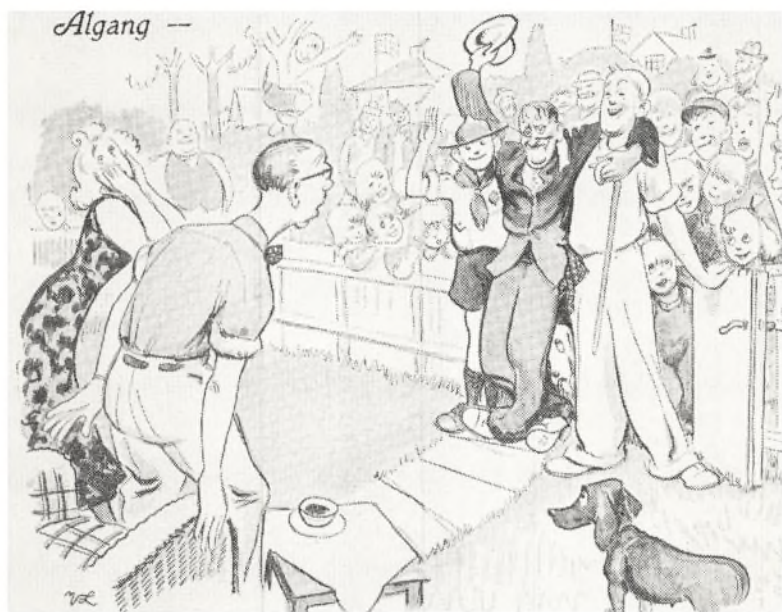
Fabrikken undgik sabotage – både nu og senere. Ved en bestemt lejlighed var Bergsøe dog i modstandsbevægelsens søgelys. Iagttagere havde bemærket, at noget, der lignede granathylstre, var opmagasineret i en lagerbygning. Ved en hemmelig inspektion kikkede frihedsbevægelsen de mystiske genstande nærmere efter i sømmene. Det viste sig heldigvis, at de formodede granater var grafitdigler, hvis lighed med granater var slående.

Som det senere vil blive fortalt, kom den store virksomhed i de sidste krigsår til at spille en ganske speciel rolle i forbindelse med flygtningestrømmen over Øresund.

Hverdagens lyspunkter

Alsangen havde været en så stor national succes, at man forsøgte en slags gentagelse ved mange steder i landet at arrangere algangsstævner, hvor unge og gamle marcherede hen ad landevejen i ædel kappestrid om at overholde en tidsplan. I Glostrup arrangerede Glostrup Idræts Club algang den 4. juni 1941. Ruten gik fra "Siesta" til Roskildekroen og retur, en strækning på 10 km, som damer skulle tilbagelægge på 1 time og 40 minutter, medens herrer havde 10 minutter mindre til rådighed. Kun få opgav undervejs, og der var i alt 179 deltagere, der erhvervede den nål, som skulle være et minde om dagen. Sognerådets to Hansen'er - Valdemar og Edvard - gennemførte med glans.

"Far - mor - hvad synes I - bedstefar har gået den på een time og 15!"
Alsangen havde været en vældig succes. Et lignende forsøg på at demonstrere befolkningens enighed var de mange algangsstævner, der arrangeredes rundt om i landet, naturligvis også i Glostrup. Valdemar Larsens tegning fra Blæksprutten 1941 vidner om, at både unge og gamle satte en ære i at holde det rigtige tempo.

At have gode ben var i øvrigt en fordel under krigen, og en solid cykel var uvurderlig. Ingen fik lov at køre bil for sin fornøjelses skyld.

I en bog, der udgives af Historisk Selskab, vil det være naturligt at nævne, at selskabet søndag den 20. juni 1943 inviterede sine medlemmer til en egnstur med Glostrup Kirke som udgangspunkt, Trippendals Galgebakke som mellemstation og et fælles kaffebord i Hedehusene som den festlige afslutning.

Fire måneder senere, den 24. oktober, arrangerede selskabet en udflugt til Brøndbyvester.

Den første af disse ture foregik på cykel, den anden til fods!

Ja, det var andre tider dengang!

Hvis man ikke kunne cykle eller tåle lange traveture, kunne man normalt slet ikke komme på udflugt. De ældre i kommunen måtte således undvære den årlige skovtur, sognerådet ellers plejede at arrangere. I stedet samledes man til et kaffebord på "Siesta", hvor kendte kunstnere som Johs. Wahl og Elsa Sigfuss optrådte. Populære fædrelandssange har utvivlsomt været en del af repertoireet.

Om at gå i biografen

Foreningslivet blomstrede som aldrig før, og de offentlige forlystelser kunne ikke klage over svigtende interesse fra publikums side.

Den primitive biograf ved Hovedvejen havde nogle gode sæsoner. Nogen mønstergyldig justits blev der ikke holdt; undertiden var der mere wild west i salen end på lærredet. De hårde stolesæder fristede heller ikke til noget længere ophold, men den slags småting skræmte ikke tilskuerne væk. Biografdirektør Langebek kunne glæde sig over mange fulde huse. Det var nu ikke så mærkeligt; for lokalet var alt for lille, og en ny biograf blev gennem hele krigen jævnlige efterlyst på sognerådsmøderne.

Der spillede ikke særlig mange tyske film, selv om de ikke helt kunne undgås. Strømmen af film fra Hollywood var afbrudt, og den tyske filmindustri var vældig ivrig efter at udfylde savnet, men man gik helst uden om de mange UFA-produkter. Kun i 1943 så det en overgang ud til, at tyske film fra nu af ville dominere repertoiret i Glostrup Bio. På få uger i januar og februar blev biografgængerne præsenteret for følgende tyske spillefilm: *Den forbyttede Ægtemand*, *Lægen, der dræbte*, *Kamp-Eskadrille Lützow*, *Mandfolk*, *Fribytterhelten*, *En Nat i Venedig*, *Mellem dobbelt Ild*, *Seks Dages Orlov* og *Den sidste Omgang*. Det var jo en ordentlig mundfuld, og titlen på den sidste af disse film kan ikke engang tages bogstaveligt. Det var endnu ikke "sidste omgang", men antallet af tyske film blev begrænset, og i de sidste krigsår spillede så godt som ingen. De danske film var naturligvis de foretrukne, men også mange svenske film gik over lærredet.

Et dystert vinterbillede af Glostrup Bryggeri i dets velmagtsdage. Da besættelsen kom, var det meste af bryggeriet nedrevet. Kun den østlige fløj (der ses til venstre for indgangspartiet) var bevaret. Den blev bl.a. benyttet af brandvæsen og civilforsvar. Helt til venstre i billedet skimtes bryggervillaen, det senere rådhus.

Billedet, der hænger på det nuværende rådhus, er malet i 1905, da bryggervillaen kun var få år gammel. Heldigvis har udviklingen hidtil skånet den fornemme villa, der gennem årene har gjort god fyldest til skiftende offentlige formål. Maleriet er udført af arkitekt Aage Lønborg Jensen.

Kom der luftalarm midt under en biografforestilling, tog man det – som Tofte fortæller i *Fra Stationsbyens Saga* – ikke særlig højtideligt. Tilskuerne blev roligt siddende, og filmen kørte videre, om fornødent to-tre gange i træk, til alarmen blev afblæst.

Blev man derimod overrasket af en luftalarm under en indkøbstur på Hovedvejen, kunne man blive vanskeligere stillet; for åbenbart kneb det med offentlige tilflugtsrum. I det gamle bryggeri blev der indrettet et meget rummeligt beskyttelsesrum, men myndighederne var vistnok kommet noget sent i gang med arbejdet. I hvert fald blev det kritiseret, at politiet under en luftalarm den 9. oktober 1943 gennede en del husmødre med små børn ned i det ufærdige tilflugtsrum, hvor det flød med murbrokker, kvas, gammelt papir og glasskår.

Om at gå på restaurant

På tilsvarende måde som forlystelseslivet kunne de lokale restauratører hele krigen igennem glæde sig over publikums bevågenhed. Som regel mærkede man imidlertid restriktionerne, så snart man satte sig til bords. Bestilte man f.eks. smørrebrød, blev man straks afkrævet både brød- og smørmærker. For hvert stykke smørrebrød skulle der afleveres et smørmærke på 5 gram eller 2½ gram, alt efter hvor meget smør man ønskede påsmurt. Men der var strenge regler for, at der aldrig måtte smøres mere end 5 gram på!

Ville man en dag flotte sig med hollandaise- eller béarnaise-sauce til maden, skulle man aflevere smørmærker for 25 gram. Tog man lidt mere beskedent til takke med persillesauce, var 10 gram nok. Og sådan kunne vi blive ved. Der var utroligt udpenslede regler for aflevering af smørmærker.

For alle restauranter var det et problem at skaffe kød. Hver onsdag var "kødløs dag", hvor man måtte prise sig lykkelig, hvis der i stedet kunne serveres lidt godt fra havet. I en periode på flere måneder i 1942/43 var al servering af flæsk og svinekød forbudt på restauranter.

I forsyningsmæssig henseende indtog Bruuns Kaffebar og Middagskøkken, Hovedvejen 144, en særstilling, fordi restauratøren var slagtermester og derfor i ret hæderligt omfang kunne skaffe kød til sine stamgæster.

Selv i Bruuns Kaffebar, hvor jeg selv spiste et stykke tid, var det dog yderst begrænset, hvor meget kød der kunne puttes i gryderne. En lille episode rinder mig i hu. Slagtermester Bruuns datter skulle giftes, og i den anledning blev der serveret svinekoteletter for kaffebarens gæster – en himmerigsmundfuld i de dage. Pludselig hørte jeg "bartenderen" – Ole – skælde en af gæsterne ud på det groveste. Der blev ikke levnet staklen ære for en skilling. Hvad han havde gjort? Jo, efter at have spist sin svinekotelet havde han snedigt stillet sig i kø igen og lumskeligt købt endnu en kotelet! Tænk, sådan at hamstre lige ned i maven! Heldigvis for synderen havde han nået at spise kotelet nr. 2, inden han blev opdaget.

Efter middagen kunne man passende tænde sig en cigar af dansk oprindelse. En glostrupper ville i denne situation sandsynligvis være på hjemmebane; for en meget stor del af de danske cigarer stammede fra Hvissinge.

I røg og damp

Da Brdr. Mohrs store og veldrevne blomstergartneri i Hvissinge begyndte at omlægge sin produktion til tobaksavl, vendte vore gamle søhelte sig i deres grave. Som det vil fremgå af det følgende, var det ikke helt uden grund.

Det var ganske betydelige frilandsarealer, Brdr. Mohr i krigsårene anvendte til tobaksdyrkning. I 1944 var man nået helt op på 16 tdr. land, hvilket efter et lokalt blads beregning skulle kunne give en produktion på 3,5 mill. cigarer. Desuden avledes tobak i de store drivhuse, der tillige var ideelle til tørring af tobaksbladene.

"Nej tak, de herrer trak jo ikke særlig godt som cigarer!" – Brdr. Mohrs danske Hvissinge-cigarer "Niels Juel" og "Peder Skram" kunne ikke notere nogen større salgssucces. Dette fik i 1942 Blæksprutten til at lade de to søhelte søge ansættelse ved filmen, der under besættelsen gerne behandlede historiske emner. "Tordenskjold går i Land" med Hans Kurt var et af eksemplerne.

Tegning af Valdemar Møller.

Når høsten var i hus, blev et par hundrede damer på Spirgården i Ejby sat i gang med at sy tobaksbladene på tørresnorene. Det var et job, der egnede sig godt for kvindehænder, og som akkompagnement til arbejdet med nål og tråd gik snakken, så det var en fornøjelse.

Den danske tobak beredte ikke rygerne nogen større nydelse, og det skortede ikke på spydige kommentarer.

Dansk Handelsblad kunne således i fuldt alvor berette om cigaren "Flor Fina de Madras", hvis flot klingende navn faktisk ikke var falsk varebetegnelse, idet der ved produktionen var anvendt gamle tangmadrasser. Nå, *den* cigar havde Brdr. Mohr absolut intet at gøre med!

Admiralernes parade

Landet over antog tobaksavlens vældige dimensioner. I 1944 nåede antallet af tobaksdyrkere helt op på 11.860.

Når der alligevel er særlig grund til at dvæle ved Brdr. Mohr, skyldes det, at dette firma lancerede de første rent danske cigarer. Ved en morsom indskydelse fandt firmaet på at opkalde sine cigarer efter danske søhelte. Den omstændighed, at Glostrup kommune havde kystlinie mod Køge Bugt, hvor Niels Juel havde vundet sine laurbær, kan muligvis have tjent som inspiration. Eller tænkte man på al den slemme røg og damp, der ifølge Johs. Ewald ombølgede de gamle admiraler? I hvert fald kom den første cigar til at hedde "Niels Juel". Den efterfulgtes af "Peder Skram", og senere kom også "Herluf Trolle" på markedet.

Naturligvis blev der fundet på mange vittigheder om disse barkedede søulke.

I 1942 bragte *Blæksprutten* følgende tegning af Storm P.:

^{13/3.} Gartnerfirmaet Mohr, der fremstillede den første rent danske Cigar "Niels Juel", har nu lanceret en ny Søhell "Peder Skram" med Kaalom-

blad. — Man længes efter den Dag, da man kan sigge med Schiller: *Der Mohr hat seine Arbeit getan, der Mohr kann gehen.*

Et umætteligt behov

I cigarhandlerkredse blev de danske cigarer i begyndelsen modtaget med skepsis, men efterhånden som årene gik og tilførslen af udenlandsk tobak svandt ind, blev de danske cigarer revet væk. Dette gjaldt også cigaretter, hvoraf Brdr. Mohr havde en lille intern produktion til firmaets personale. Disse cigaretter hed "Dandy". Hver ansat kunne på den ugentlige lønningdag købe to pakker á 20 stk., og det slog aldrig fejl, at der var lange køer af cigarethungrende ansatte.

Firmaets cigarer blev i øvrigt rullet på en fabrik i Linnésgade i København, medens cigaretterne blev fremstillet i Århus. Også shagtobak producerede firmaet.

At Brdr. Mohr blev landskendt, skyldtes vel først og fremmest de gamle søhelte, men selv uden disse ville firmaet være blevet kendt videt, bl.a. fordi det i stort omfang – og på statskontrakt – leverede tobaksplanter til utallige tobaksavlere på Fyn.

Apropos den danske tobak

Ved en middag forleden blev jeg budt to cigarer. På mavebæltet stod: Ægte Brasil. De to sidste bogstaver kunne godt være strøget.

"Den Gyldenblonde".

Apropos tobakken

- Den cigar, jeg købte her igår, var ganske forfærdelig.

- Trøst Dem med, at der var en herre, som købte en hel kasse.

Storm P.

Til valgurnerne

De kommunale råd, der styrede de lokale anliggender i de første krigsår, var valgt til udgangen af marts 1941. Efter reglerne skulle der derfor afholdes valg til amtsråd, byråd og sogneråd i første halvdel af marts måned, og der herskede en del spænding om, hvorvidt det ville være muligt at gennemføre disse valg under de ekstraordinære forhold. Som bekendt havde tyskerne den 9. april 1940 forsikret, at de ikke ville antaste Danmarks politiske uafhængighed, og i tillid til dette løfte regnede mange med, at besættelsesmagten ikke ville modsætte sig valgene.

Nogen større overraskelse vakte det imidlertid ikke, da tyskerne i februar meddelte, at de måtte forbyde valgene på grund af den uro, valgagitationen kunne forvolde. Forfatningsmæssigt var der intet i vejen for at forlænge kommunalbestyrelsernes funktionstid, der ikke var fastsat i grundloven, men kun i en almindelig lov. Rigsdagen måtte bide i det sure æble og vedtage love, der udsatte valgene, senest til afholdelse i første halvdel af marts måned 1944.

Vald. Hansen, der havde været sognerådsformand i Glostrup siden 1929, fortsatte derfor som kommunens førstemand indtil videre. Efter de dengang gældende regler skulle der ganske vist vælges sognerådsformand hvert år, men i Glostrup var dette kun en formssag. Ingen drømte om at detronisere "Kong Valdemar", som han hed i folkemunde.

Tyskerne tillader folketingsvalg

En helt ny situation forelå i 1943. Senest den 3. april 1943 skulle en ny rigsdag tiltræde, hvis man ville undgå, at landet skulle være uden lovgivende organ. Naturligvis kunne rigsdagen ikke forlænge sin egen valgperiode. Dette ville kræve en grundlovsændring, der under de givne forhold var utænkelig.

Besættelsesmagten var i et dilemma. Den kunne forbyde rigsdagsvalget, men dette ville indebære, at lovgivningsarbejdet ville standse, og da adskillige love blev vedtaget efter tysk pres, havde besættelsesmagten en vis interesse i at bevare en rigsdag. Dennes blotte eksistens var også udadtil et aktiv for tyskerne, der i deres propaganda kunne hævde, at Danmark var et mønsterprotektorat, hvis samfundsliv udfoldede sig i fuld frihed uanset besættelsen, idet de tyske tropper jo kun var pæne og passive tilskuere til udviklingen i det lille demokratiske land.

En vigtig rolle spillede også en anden betragtning. Det kunne forudses, at et valg ville blive en utvetydig tillids erklæring til de fem samarbejdende partier og dermed til den forhandlingspolitik, hvis fortsættelse ubetinget måtte være i tysk interesse.

Efter forslag fra den tyske rigsbefuldmægtigede, dr. Werner Best accepterede regeringen i Berlin på visse betingelser, at det danske rigsdagsvalg blev gennemført.

Valget fandt sted den 23. marts 1943. I Glostrup kommune blev afstemningen som sædvanlig henlagt til skolerne i Glostrup, Ejby, Hვისsinge og Avedøre.

Regeringen havde udsendt direktiver for, hvordan man skulle forholde sig, hvis der kom luftalarm midt under valghandlingen. I værste fald måtte afstemningen udsættes til næste dag.

En egentlig valgkamp havde der ikke været tale om, idet al offentlig agitation for de enkelte partier var forbudt. Forholdet til besættelsesmagten måtte overhovedet ikke drøftes. Vælgermøder afholdtes kun for lukkede kredse. Men ét var alle de demokratiske partier enige om: En stor valgdeltagelse ville være ensbetydende med en bekendelse til demokratiet.

Kommunesekretær Johs. Christiansen var i besættelsesårene leder af Glostrup kommunes økonomiske forvaltning. Efter krigen var han som formand for Foreningen "Norden"s lokalafdeling aktiv ved etableringen af venskabsforbindelser med andre nordiske byer. Som det senere vil blive fortalt, havde en af de illegale ruter over Øresund telefonkontakt med Danmark via Landskrona og Glostrup. Det var næppe af denne grund, at de 10 kommuner senere blev venskabsbyer, - men det er et tilfælde, der ser ud som en tanke.

Både det forbudte kommunistparti og det illegale blad *Frit Danmark* havde opfordret vælgerne til at aflevere blank stemmeseddel – en appel, der i Glostrup kommune blev fulgt af 70 vælgere svarende til 1,4% af de afgivne stemmer. Det var mere end normalt, men ikke imponerende. I hele landet optaltes ca. 23.700 blanke stemmesedler. I alt væsentligt måtte det siges, at agitationen for at stemme blankt var slået fejl.

De opstillende partier fik i Glostrup kommune følgende antal stemmer:

Socialdemokratiet	2.638
Det radikale Venstre	404
Det konservative Folkeparti	1.222
Venstre	151
Danmarks Retsforbund	53
Danmarks national-socialistiske Arbejderparti	180
Dansk Samling	183
I alt	4.831

Valgdeltagelsen var – som overalt i landet – stor, nemlig 91,1%, lidt mere end landsgennemsnittet.

Som det ses, måtte nazisterne nøjes med 180 stemmer. Frits Clausens håndgange mænd havde i øvrigt tjenstvilligt tilbudt at lade lokale partifæller fungere som tilfornordnede vælgere på afstemningsstederne, hvilket sognerådet dog skyndsomst betakkede sig for.

Det var ingen overraskelse, at socialdemokraten Vald. Hansen blev genvalgt som sognerådsformand efter kommunevalget i 1943. I kommunalbestyrelse og amtsråd var han respekteret som en god taktiker med sans for at finde den gyldne middelvej.

Efter maleri af Jørgen Windfeldt-Schmidt (1937).

Dansk Samling, der i sin agitation var gået stærkt imod enhver indrømmelse til besættelsesmagten, fik kun 183 stemmer. Fra alle ansvarlige sider blev valget opfattet som en absolut sejr for de samarbejdende partier og for det danske folkestyre.

Kommunevalget 1943

Isen var nu brudt, så afholdelse af et kommunalvalg heller ikke ville støde på tysk modstand. Allerede 6 uger efter rigsdagsvalget kaldtes vælgerne derfor til stemmeurnerne igen. Valgdagen var onsdag den 5. maj 1943, altså netop 2 år inden befrielsesdagen.

I Glostrup kommune opstilledes 4 lister, og valgresultatet blev følgende:

Socialdemokratiet	1.932 (6 mandater)
Det radikale Venstre	355 (1 mandat)
Det konservative Folkeparti	880 (3 mandater)
Borgerlisten	282 (1 mandat)
I alt	3.449 (11 mandater)*

Valgdeltagelsen var på 72,4%.

Der var 36 blanke stemmesedler.

Man vil bemærke, at de lokale nazister havde været fornuftige nok til ikke at opstille. Naturligvis havde de ikke haft en chance for at få foden indenfor. Til amtsrådsvalget fik nazisterne i Glostrup 75 stemmer.

En stemmeprocent på 72,4 var ved et kommunevalg såmænd ikke så ringe (ved valget til Glostrup kommunalbestyrelse i 1978 var valgdeltagelsen 71,2%), men *Glostrup Bladet* fandt, at den beskedne interesse for valget var et sørgeligt tidens tegn. I nogle redaktionelle betragtninger søgte bladet helt tilbage til den nordiske mytologi. "Det er vindtid, ulvetid og skjolde kløves, som den gamle vølv synger, og i denne mørketid er det, som om jorden er slået væk under fødderne på mange mennesker. Alt er usikkert og ustadigt," skrev bladet, der i al denne "babyloniske forvirring" fandt hovedårsagen til den ringe valgdeltagelse.

Det nyvalgte sogneråd, der skulle lede kommunen gennem to vanskelige krigsår, genvalgte med 7 stemmer Vald. Hansen til sognerådsformand. De fire borgerlige medlemmer stemte blankt og opstillede således ingen modkandidat.

---

*) Sammensætningen af Glostrup sogneråd i valgperioden 1. april 1937 - 31. maj 1943 og den følgende valgperiode fremgår af opstillingerne sidst i bogen.

I en programmerklæring udtalte Vald. Hansen, at beskæftigelses-spørgsmålet måtte have første prioritet. Selv om krigen snart skulle slutte, ville der utvivlsomt følge en vanskelig periode med betydelig arbejdsløshed, som kommunen måtte gøre sit bedste for at bekæmpe. Der ville sikkert også opstå et behov for flere lejligheder, selv om der ikke i øjeblikket var nogen særlig boligmangel i kommunen.

Valgets udfald kunne ikke være nogen overraskelse for Vald. Hansen, hvis politiske position var grundfæstet. Han var en besindig og mådeholden mand, der kun handlede efter moden overvejelse. Noget sprudlende væsen havde han ikke, snarere vel tværtimod, men både i amtsråd og kommunalbestyrelse var han en behændig taktiker, hvis indsigt og realitetssans måtte aftvinge respekt.

Uden for Glostrup – eller i hvert fald uden for Københavns amtsråds-kreds – var der imidlertid ikke mange, der kendte Vald. Hansen.

Derimod havde et andet medlem af det nyvalgte sogneråd opnået at blive landskendt.

Det var fru *Elisabeth Ludvigsen*.

Den kendteste kommunalpolitiker i Glostrup under krigen var fru Elisabeth Ludvigsen, hvis radioforedrag om "Næste Uges Mad" bragte hende på alles læber. Landet over spidsede humoristerne deres blyanter for at drille hende.

Hun var medlem af Glostrup Sogneråd 1943-46. På landsplan udførte hun et betydeligt arbejde som medlem af hovedbestyrelsen for De samvirkende danske Husholdningsforeninger 1934-42.

En stemme i æteren

Allerede inden krigen udbrød var Elisabeth Ludvigsen blevet et kendt navn. Det var ikke langt fra, at hun var noget af en institution. Denne placering i offentlighedens bevidsthed skyldtes en række radioforedrag af 15 – senere 20 – minutters varighed, som hun holdt hver torsdag under fællestitlen ”Næste Uges Mad”.

Hendes teoretiske baggrund var den bedste. Foruden at være uddannet som skolekøkkenlærerinde havde hun studeret organisk kemi på Landbohøjskolen og en tid været ansat på den kendte læge Mikkell Hindhede's laboratorium for ernæringsundersøgelser. Efter Hindhede's opfattelse indeholder kosten almindeligvis for meget fedt og æggehvite (kød), men for få grøntsager. En energisk propaganda for en kostreform, der tilgodeså disse synspunkter, skabte Hindhede mange tilhængere landet over.

I sit virke var Elisabeth Ludvigsen stærkt påvirket af dr. Hindhede, med hvem hun bevarede et livslangt venskab.

Et ramaskrig

Da krigen var en realitet, begyndte vareknapheden hurtigt at gøre sig gældende, og Elisabeth Ludvigsen så det derefter som sin opgave at

Elisabeth Ludvigsen ses her sammen med den kendte ernæringsforsker Mikkell Hindhede, på hvis laboratorium hun havde været ansat, og hvis synspunkter i høj grad prægede hendes radioforedrag. Hindhede mente, at kosten bør indeholde rigelige mængder af groft brød, kartofler og grøntsager. Tobak og spiritus er derimod af det onde!

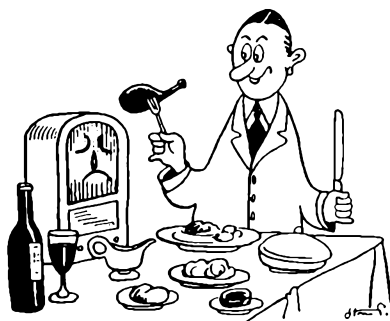
lære den danske befolkning at lave god og nærende mad trods de sparsomme forsyninger. Hendes tanker om det værdifulde i en kost med rigeligt indhold af brød, kartofler og grøntsager i rimelig prisklasse lod sig ganske godt forene med varemangelen i de første besættelsesår.

Der rejste sig et ramaskrig. At tænke sig: - i vort lille madglade land vovede denne dame fra Glostrup i fuldt alvor at komme og fortælle folk, at de skulle lave *sparemad!* Alene ordet fik det til at løbe koldt ned ad ryggen.

Naturligvis kunne alle fornuftige mennesker indse, at stemmen fra Glostrup havde ret: det var nødvendigt at spænde livremmen ind på det kulinariske område. Men ligefrem at indrømme det... nej, den gik ikke!

Humoristerne boltrer sig

Vittighedsblade og sommerrevyer fik travlt med at drille den sparsommelige fru Ludvigsen. Og Statsradiofonien fik så mange vrede protester, at selveste radiochefen, direktør F.E. Jensen, bekendtgjorde, at nu ville han selv spise mad efter fru Ludvigsens opskrift i en hel uge. Dette gav *Berlingske Tidendes* huspoet, "Ærbødigst" alias Viggo Barfoed, stof til et digt, der blev bragt i bladet den 2. marts 1940. Radiochefens eksperiment må være faldet ud til fru Ludvigsens fordel. I hvert fald fortsatte hun ufortrødent sine radioforedrag. Senere på året skiftede de i øvrigt navn til "Krisemad".

"Ja. Naar Fru Ludvigsens Opskrifter i Radioen kaldes Næste Uges Mad, er det, fordi ingen finder paa at spise den i denne.

Tegning af Robert Storm Petersen i Blækspruten 1940.

Jensens Prøve- maaltid

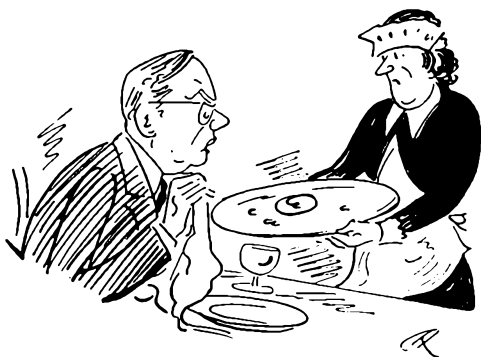
Da Husmødrene har klaget over Radioens „Næste Uges Mad“, vil Direktør F. E. Jensen prøve den i Praksis i en Uge i sit Hjem

Med Frøken Ludvigsens daglige Mac, kan man Lytterkonerne drille. Hendes Hoved vil de ha' paa et Fad, garneret med Kruspersille.

I mange Hjem er det kommet til Brud, og Konen har tit maattet græde, naar Manden kom hjem og skældte ud paa Ludvigsens Hundede.

De siger, den savner Saft og Kraft, saa den har oprørt Gemytterne. Og F. E. Jensen har længe haft et farligt Besvær med Lytterne.

Nu vil han prøve, hvad der er hvad, og han har sagt til sin Frue: Vi prøver at spise Ludvigsen-Mad i hele den kommende Uge.

Allerede Tirsdag har Jensen nok. En sagte Stønnen der høres ved den farserede Artiskok, men nu skal det gennemføres.

Om Onsdagen har han Taknemlighed lært, fordi han hidtil er sluppen. Om Torsdagen finder han en Grønært paa Bunden af Urtesuppen.

Dog finder Jensen nok en Fidus, saa han kan supplere Mæden. For Brønnums Café er i samme Hus og å Porta skraas over Gaden.

Der kan han forvinde i Ro og Møg Frøken Ludvigsens triste Afkog. Snart faar vi et Radioforedrag af Jensen: En Smugspisers Dagbog.

Erhøjst

Fra Berlingske Tidende 2/3 1940.

I *Blæksprutten* for 1940 figurerede fru Ludvigsen ikke mindre end tre gange – en ære, der ikke bliver mange offentlige personer til del. Og også *Svikmøllen* var i drillehjørnet.

Den kendte humorist Povel Sabroe (”Den Gyldenblonde”) forsøgte heller ikke lejligheden til at gøre sig lystig på fru Ludvigsens bekostning. I et af sine ”Frikvarter” i radioen i sommeren 1940 bragte han sin egen version af opskrifterne. Vi vælger et par af ugens dage:

”*Mandag*: Grynsoebe, kolde kartofler. For at spare på gassen skylles kartoflerne i koldt vand og spises med skræl. Det er der, vitaminerne sidder. Nogle vil gerne have kød til. Men kød består af trevler, sener, ben og trikiner. Og så er det dyrt.”

”*Fredag*: Kartoffelsuppe. Den kan man om lørdagen variere ved at lave den til brødsuppe. Man skærer gammelt tørt rugbrød i fine terninger og hælder dem i. De erstatter en visk.”

”Den Gyldenblonde” tilføjede, at han havde en dårlig radio. ”Det eneste, vi kan få på den udover kartoffelsuppe, er støv. Men jeg tænker på at anskaffe et apparat med knivskarp adskillelse, så vi kan skille de få lyspunkter af kød, som fru Ludvigsen rundsender, fra grynsoeben.”

Censur af madopskrifter

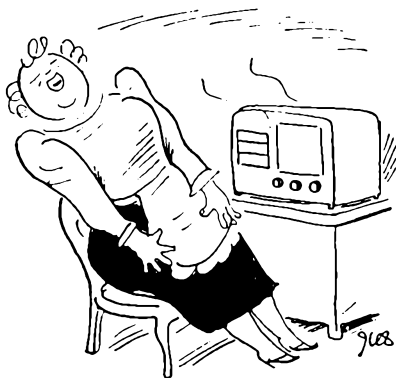
Selv så uskyldige udsendelser som "Næste Uges Mad" betragtede tyskerne med skepsis. Tænk, om der var indsmuglet hentydninger til værnemagten! Som følge heraf måtte fru Ludvigsen finde sig i, at den tyske censur gennemgik hendes manuskripter inden udsendelserne.

Ikke mindst i mindrebemidlede hjem satte mange pris på, at fru Ludvigsen tog hensyn til lytternes pengepung. Udgangspunktet var, at maden kun måtte koste 1 krone om dagen pr. familiemedlem. I dette beskedne beløb var vaske- og rengøringsudgifter naturligvis ikke indbefattet. Dette blev misforstået af en hel del ægtemænd, der i syrlige breve til fru Ludvigsen beklagede sig over, at deres hustruer frimodigt forlangte penge til vask og rengøring udover den ene krone!

Utvivlsomt var det en stor og trofast lytterskare, der stillede ind på "Næste Uges Mad". Der var mange gode råd at hente om, hvordan man klarede sig i en snæver situation, og selv om vel de færreste husstande slavisk fulgte opskrifterne dag for dag, har Elisabeth Ludvigsen kloge ord nok sat deres præg på madlavningen landet over.

Og heldigvis lod fru Ludvigsen sig ikke påvirke af kritikken. Hun morede sig hjerteligt over alle spydighederne.

I Glostrup kommune indlagde fru Ludvigsen sig fortjeneste ved en energisk indsats på adskillige områder.

119. Der er almindelig Glæde over „Fru Ludvigsens Mad“ i Radioen. Navnlig hendes Forslag om at købe Oksefilet til 70 Øre Kiloet morer Lytterne.

Tegning af Herluf Jensenius i Blæksprutten 1940.

Fru Ludvigsen & Co.

Sammen med sin mand, ingeniør Carl Ludvigsen, kom Elisabeth Ludvigsen i 1935 til Glostrup, hvor ægteparret havde købt ejendommen Tværagervej 10.

Fruen blev et skattet medlem af den konservative vælgerforening, og det var ganske naturligt, at den velkendte foredragsholder blev opstillet til kommunevalget i 1943 og blev indvalgt i sognerådet, hvor hun blev den eneste kvinde mellem 10 mænd – en position, der på ingen måde skræmte Elisabeth Ludvigsen. Hendes fader, der var rektor i Fredericia, havde i sin tid sat hende i skole som eneste pige mellem 200 drenge, så hun var tidligt blevet vænnet til at repræsentere spindesiden i ensom majestæt.

Der koges marmelade på det gamle bryggeri. Hele besættelsestiden igennem udfoldede Danske Kvinders Samfundstjeneste en alsidig virksomhed, hvori fremstilling af marmelade af nedfaldsfrugt o.l. indgik.

På billedet ses Elisabeth Ludvigsen (til højre) sammen med nogle af sine hjælpere.

På den kommunale arbejdsmark kom fru Ludvigsen bl.a. ind i socialudvalget, børneværnsudvalget, biblioteksudvalget og skolekommissionen.

Hendes lokale initiativer under krigen fortjener omtale, ikke fordi de var enestående, men fordi de kaster lys over visse sider af hverdagen i en tid, hvor det gjaldt om at udnytte alle ressourcer til det yderste.

Der koges marmelade

Danske Kvinders Samfundstjeneste var en landsomspændende organisation, der blev stiftet kort efter besættelsen for at samle kvinderne til en samfundsnyttig indsats i en vanskelig tid. Som formand for lokalafdelingen i Glostrup blev Elisabeth Ludvigsen sjælen i løsningen af flere krisebetonede opgaver, hvoraf de vigtigste var marmeladekogning og omsyning af tøj.

Under normale forhold går tonsvis af nedfaldsfrugt til spilde. Dette skulle nødtigt ske under krigen, og allerede i eftersommeren 1940 var DKS i gang med at koge marmelade og tomatpurée i Turistpavillonen, hvor kommunen betalte tørvene til det store komfur, man anvendte. Frugten blev indsamlet af spejdere og andre, der på cykel kørte rundt til haveejerne og gerne selv tog et nap med ved bærplukning o.l. En af fru Ludvigsens bedste forbundsfæller var den danske blæst; for når den rigtigt ruskede i trækroneerne, blev der masser af nedfaldsfrugt til det gode formål. Marmeladen blev på De gamles Hjem gratis uddelt til mindrebedemlede familier og ensomme ældre, - ikke "Næste Uges Mad", men "Næste Vinters Marmelade".

Da Turistpavillonen gik op i luer (se herom senere!), blev samfundstjenesten hjemløs, men snart efter etablerede man et nyt kogested i det gamle bryggeri, som kommunen gerne stillede til rådighed. Indsamlingen fortsatte som før, men i de sidste krigsår kunne spejderne på grund af mangelen på cykelgummi kun afhente frugt i selve byområdet.

Når et års marmelade var kogt, plejede fru Ludvigsen at invitere de assisterende damer til kaffe hjemme hos sig selv. Det gjorde hun også i 1943, men denne gang måtte hun som et tidens tegn beklagende meddele, at fra nu af måtte damerne selv medbringe brød og sukker til kaffen.

DKS deltog i 1942 i en landsindsamling af spædbørnsudstyr og aflagt tøj til forarbejdning heraf. Mangelen på bleer og svøb var forfærdelig. Sundhedsplejersker kunne fortælle om babyer, der i stedet for bleer måtte klare sig med avispapir, og om børn, der måtte sidde nøgne i sengen, medens deres tøj blev vasket og tørret. Næsten alt kunne der laves bleer af, selv gamle gardiner og sengetæpper. En række organisa-

tioner var fælles om indsamlingen, og fru landinspektør Viggo Hansen – en på flere områder særdeles aktiv dame – var formand for et nedsat arbejdsudvalg.

Fra sæk til overall

I august 1943 startedes på Teknisk Skole en tøjreparationscentral for Glostrup og Brøndbyernes kommuner. Flere lokale organisationer stod bag initiativet, og Elisabeth Ludvigsen blev den ledende kraft. Formålet var, at mindrebemidlede skulle kunne indlevere tøj, der ønskedes omsyet eller repareret af uddannede syersker. Det var billigt at gøre brug af centralen, idet man kun skulle betale et nærmest symbolsk beløb på 10 øre pr. arbejdstime. Centralen begyndte med to syersker, men nåede op på syv. I pressen meddelte fru Ludvigsen, at man helst selv skulle medbringe tråd og knapper, og at det indleverede tøj skulle være rent. Centralen blev en stor succes, og personalet udviste en beundringsværdig opfindsomhed. En gammel sæk kunne forvandles til en overall, og af et par rummelige damebenklæder kunne man fremtrylle den fikseste lille pigekjole.

På et vigtigt område var DKS banebrydende. Med kommunalt tilskud blev der i maj 1944 ansat to husmoderafløsere, der skulle yde bistand i mindrebemidlede hjem under husmoderens sygdom. Som bekendt er denne ordning forlængst blevet lovfæstet og overtaget af det offentlige.

Ved gennemførelsen af de mange aktiviteter – og der var flere end de nævnte – havde Elisabeth Ludvigsen støtte af talrige medarbejdere med virkelyst og samfundssind. Det var ikke fru Ludvigsen alene, – det var FRU LUDVIGSEN & CO.

KVIDDER

En omsyningscentral som den i Glostrup gjorde god gavn under krigen, idet tekstilindustrien stort set måtte klare sig med erstatningsstoffer, der bl.a. blev fremstillet af træ, papir, tagrør, kartoffeltoppe og skummetmælk.

Teksten til denne Blæksprutte-tegning fra 1943 lyder:

*– Hih! Hvor er det lækkert at ta' på.
– Ja, det tror jeg! Men det er virkelig også fra dengang, da ulden voksede på fårene og ikke på træerne.*

Det store Sankt Hans bål

Et velkendt syn for de utallige trafikanter på Roskildevej var Turistpavillonen i det grønne område, der senere er blevet til Glostrup Bypark. Restaurationsbygningen var af træ og fremtrådte som et ganske idyllisk traktørsted i gammel stil. Pavillonen lå med facaden langs Hovedvejen og skjulte stort set udsigten til det bagvedliggende parkområde. Gennem årene havde sognerådet haft noget vanskeligt ved at gennemtvinge en forsvarlig vedligeholdelse af dette offentligt tilgængelige areal, der ligesom selve restauranten var på private hænder.

Restaurationens oprindelige navn var Glostrup Parkpavillon, men den blev bedre kendt som Turistpavillonen, – og i folkemunde hed den slet og ret ”Turisten”. Vittige tunger påstod, at etablissementet var opkaldt efter den eneste turist, der nogen sinde havde besøgt Glostrup!

I det lange løb viste restaurationsdriften sig urentabel, og i 1938 kom pavillon og park på tvangsauktion. Kommunen købte derefter ejendommen af en ufyldestgjort panthaver, der havde fået areal og bygninger udlagt ved auktionen. Købesummen var på 60.000 kr.

Tyskerne pudser vinduer

Det forfaldne bjælkehus egnede sig faktisk kun til at blive jævnet med jorden, og da besættelsen kom, lå pavillonen ubenyttet hen. Naturligvis måtte de tyske officerer, der var på udkig efter indkvarteringsmuligheder for mandskabet, få øje på det praktisk beliggende hus, hvis tomme ruder ligefrem indbød til at flytte ind.

Dette skete da også. Havde det været i dag, ville man nok have betegnet de tyske soldater som slumstormere. Pavillonen var beslaglagt af militæret i perioderne 31. april – 27. maj 1940 og 28. oktober 1940 – 31. marts 1941. Også under disse forhold ønskede sognerådet orden i sagerne og vedtog den 14. maj 1940 at gøre de tyske tropper bekendt med ordensreglementet for anlægget! Man forventede da rigtignok, at gæsterne opførte sig pænt.

Forventningerne blev ikke helt gjort til skamme. Tyskerne var smarte nok til at betale leje uden at kny (ja, beløbet blev naturligvis trukket på Nationalbanken!). Til gengæld forlangte de så store istandsættelsesarbejder, at det blev en underskudsforretning for kommunen.

Nogle dage efter bygningens beslaglæggelse i april 1940 bragte det nazistiske dagblad *Fædrelandet* et angreb på sognerådet i form af et

Nogen skønhedsåbenbaring var "Turisten" vel ikke, men den var præget af en vis gammeldags hygge og var kendt af utallige trafikanter på Roskildevej. Da besættelsen kom, var bygningen forfalden og restauranten forlængst nedlagt. Tyskerne var ikke længe om at flytte ind.

stort opsat læserbrev fra en lokal partifælle. Efter nogle polemiske bemærkninger om kommunens overtagelse af restauranten hed det: "Fra den dag sognerådet overtog Turisten for ca. 2 år siden fik denne dekorative bygning lov til at synke hen i ruin, med knuste ruder, afhaspede vinduer, der hang og dinglede ved en enkelt krog, i det hele taget et frastødende og uhyggeligt syn, en hæslig møgplet paa Glostrups facade". Indsenderen kunne dog berolige eventuelle læsere med, at sagen nu havde fået en lykkelig udgang: "For paa 5 døgn satte de tyske tropper "Turisten" i den fineste stand igen, ruderne skinner og alt er pudset og fint igen, kun sørgeligt er det, at der skulde saa meget til førend vi fik rensset Glostrups facade for det svineri, sogneraadet havde stænket den til med." Ja tænk, der skulle en hel verdenskrig til, før tyskerne begyndte at pudse ruder i Glostrup!

Om soldaternes færden i Glostrup fortæller Ejvind Tofte i *Fra Stationsbyens Saga*:

"De tyske soldater kom hurtigt til at præge bybilledet, bl.a. var de gode kunder i byens bagerforretninger. De forsøgte også at komme i kontakt med befolkningen, f.eks. ved at invitere til Kameradschafts-

Resterne af "Turisten" efter "det store Sct. Hans bål" 1943. Der havde verseret rygter om, at tyskerne igen ville overtage bygningen, og der er ingen tvivl om, at branden skyldtes sabotage.

Fot. Robert Larsen.

abend. Det var dog yderst få, som efterkom de tyske invitationer. Hver morgen kunne man se en deling tyske soldater marchere gennem byen, medens de sang om deres Heimat eller om, at Wir fahren gegen Engelland. Så langt skulle de dog ikke. Deres mål var Røde Vejrmølle, hvor de bagte brød til forlægningen.

Tyskernes chef hed Gantz. Han boede dog ikke på "Turisten" men var indkvarteret i den overfor liggende villa Hovedvejen 36."

"Dem vil vi fra livet med glædesblus holde..."

Den enlige turist, som pavillonen efter de vittige tungers udsagn skulle være opkaldt efter, var altså blevet til en hel flok besøgende, der imidlertid oprådte i et antræk, der ikke var populært. Da der i 1943 cirkulerede rygter om, at tyskerne påny ville tage pavillonen i besiddelse, forvandlede bygningen den 23. juni til, hvad Tofte kalder et mægtigt Sankt Hans bål. Der var jo også trolدتøj nok, som passende kunne sendes tilbage til Bloksbjerg.

Branden opstod Sct. Hans nat ved 1-tiden. Selve pavillonen gik hurtigt tabt, hvorimod det lykkedes Glostrup brandvæsen at redde den såkaldte kælderstue, der lå adskilt fra pavillonen. Det blæste imidlertid så kraftigt, at Falck fra Rødovre måtte komme til assistance og dænge vand på de nærmestliggende parcelhuse for at forhindre ildens videre udbredelse. Først ved 3-tiden havde man branden under kontrol. Ja, det var et ordentligt Sct. Hans bål.

Den rygende brandtomt inspirerede de vittige tungere til nye påfund. "Det er," hviskede man fortroligt, "såmænd nok Vald. Hansen selv, der har været ude med tændstikken i den lyse sommernat!"

Vitsen var ikke dårlig; for ikke alene slap kommunen nu for udgifterne ved at få bygningen fjernet; man kunne oven i købet regne med brandskadeerstatning. Det var absolut i kommunens interesse, at pavillonen gik op i flammer, og ingen fældede tårer over dens forsvinden.

Med fuld fortrøstning kan vi frikende den regulære sognerådsformand for den spøgefulde insinuation. Givet er det imidlertid, at branden var påsat, og at der var tale om sabotage.

Dette anerkendtes da også uden videre af krigsforsikringen. I erstatning fik kommunen i 1948 udbetalt godt 100.000 kr.

Hæren afvæbnes

En iøjnefaldende overskrift i *Glostrup Bladet* for den 23. juni 1943 fik sikkert læserne til at spile øjnene op. Med typer af en størrelse, der ikke kunne overses, stod der: "Uheldig trafik af unge piger på Tværvej i Avedøre".

Artiklen viste sig at være et referat af Avedøre Grundejerforenings generalforsamling. Overskriften henviste til en bemærkning af formanden, handelsgartner Laurits Hansen, der i sin beretning kort havde oplyst, at en skrivelse til politiet om den uheldige trafik af unge piger på Tværvej havde medført en hyppigere patruljering. Så mange var ordene.

Alle, der kendte en smule til forholdene, var med det samme klar over, hvad der var tale om. Ved Tværvej lå Avedørelejren, og det var naturligvis de fremmede soldaters veninder, hvis "trafik" man fandt uheldig.

Kritiske bemærkninger om besættelsestropperne var selvsagt bandlyst i den danske presse under krigen. Ved hjælp af fikse omskrivninger kunne opvakte journalister dog ofte få sagt deres mening.

Danske soldater interneres

Den 28. august 1943 afviste regeringen en række vidtgående tyske krav, bl.a. om indførelse af dødsstraf for sabotage, og dagen efter proklamerede tyskerne militær undtagelsestilstand over hele landet.

Tidligt om morgenen den 29. august overfaldt værnemagten danske militærforlægninger rundt om i landet for at sætte vor hær ud af spillet. Det blev en blodig morgen, der kostede 17 danske soldater livet.

De få danskere i Avedørelejren havde selvsagt ingen mulighed for at gøre modstand, så den tyske magtovertagelse var en realitet på et øjeblik. Den danske tilsynsofficiant Hans Chr. Hansen blev arresteret kl. 4,10 om morgenen.

Hele det danske mandskab, som tyskerne rundt om i landet pågreb denne mørke og regnfulde morgen, blev interneret. Den 5. september blev Avedørelejren omdannet til interneringslejr for ca. 500 danske soldater. For at give plads til indkvarteringen måtte et tysk grenaderkompagni afmarchere fra lejren. Tilsynsofficiant Hans Chr. Hansen fik tilladelse til i civil påklædning at bevæge sig frit i lejren, hvor han bidrog til varetagelsen af de danske interesser. De internerede organiserede i øvrigt selv lejrlivet med en lejrkaptajn i spidsen.

Kl. 4.10 om morgenen den 29. august 1943 satte tyskerne den minimale danske stabsafdeling i Avedørelejren ud af spillet. Det foregik ublodigt, men andre steder i landet kostede overfaldet på den danske hær adskillige af vore soldater livet.

Et stykke tid internerede tyskerne hærens mandskab. I Avedørelejren blev ca. 500 danske soldater anbragt under tysk bevogtning. Her ses officersmessen.

En bølge af sympati strømmede imod de internerede fra hele den danske befolknings side. En mængde gaver, der skulle lette den daglige tilværelse, blev sendt til de forskellige forlægninger. Soldaterforeningen "Dannevirke" skænkede således Avedørelejren et klaver. Statens Filmcentral sørgede for, at de internerede fik lejlighed til at glæde sig over filmatiseringen af *Elverhøj*, hvis nationale karakter netop passede til situationen. Og Premier Is i Glostrup sendte flere gange is, der ved særlige lejligheder kunne gøre middagen lidt festlig dernede i Avedøre.

Interneringen blev ikke af lang varighed. I første halvdel af oktober blev soldaterne frigivet og hjemsendt.

Her tørres tobak

Efter afvæbningen af den danske hær satte tyskerne sig i besiddelse af al den militære udrustning, der fandtes. Således også i Avedøre.

Troede de da.

Her på gården Kastanienborg anbragte den danske lejrledelse i tide en hel del militær udrustning, som derved gik tyskernes næse forbi. Var udrustningen forblevet i Avedørelejren, ville tyskerne have beslaglagt det hele den 29. august 1943.

I virkeligheden var den danske lejrledelse i Avedørelejren i nogen grad kommet dem i forkøbet. Da tyskerne i foråret 1943 ønskede at disponere over lejrens munderingskamre, blev det besluttet, at beholdningerne skulle søges overført til den nærliggende gård Kastanienborg, som Statens Jordlovsudvalg stillede til rådighed til formålet. Overflytningen fandt derefter sted i løbet af en uges tid, uden at tyskerne – mærkeligt nok – viste den ringeste interesse for, hvad der foregik. *) Efter den 29. august var man på Kastanienborg meget spændt på, om tyskerne nu ville finde frem til gemmestedet og beslaglægge udstyret, men intet skete. Senere blev beholdningerne overført til sikrere depoter. De tyske tropper holdt nemlig flere gange øvelser i nærheden af Kastanienborg, så der var grund til at befrygte, at de en skønne dag ville finde på at kikke indenfor.

Det er næppe nødvendigt at tilføje, at man ikke ligefrem skilte med, at gården blev benyttet til opbevaring af militært udstyr. På døren havde man sat en plakat, der forkyndte, at her tørredes tobak!

---

*) Det bør retfærdigvis nævnes, at det danske militær også andre steder havde stukket udrustning til side. Bl.a. havde 4. regiment i Roskilde gemt en del ammunition.

Telefon fra Landskrona

Natten til den 2. oktober 1943 forsøgte tyskerne at arrestere alle danske jøder for at deportere dem til Tyskland. Heldigvis var planen blevet røbet, så jøderne blev advaret i tide. Dette gav anledning til en masseflugt til Sverige, hvorved de fleste jøder undslap den dødelige fare. Også mange andre, der var eftersøgt af tyskerne, måtte søge asyl i vort svenske broderland.

For at gennemføre denne farlige flygtningetrafik blev der dannet flere illegale organisationer. En af disse var Dansk-Svensk Flygtningetjeneste, der havde kontor i Malmø og blev ledet af redaktør Leif B. Hendil. Organisationen rådede over nogle fiskerkuttere og et par hurtigbåde – ved kapitulationen i alt 13 fartøjer.

Men hvorledes kunne man tværs over Øresund vedligeholde forbindelse med hinanden for at træffe de aftaler, der var nødvendige? Den tyske censur åbnede naturligvis al post og aflyttede alle telefonsamtaler. Hvordan undgik man, at den fattede mistanke?

Svaret var: Paul Bergsøe & Søn!

Den kendte Glostrup-virksomhed havde under krigen etableret en filial i Landskrona, et stort metalværk på en grund, man havde købt af kommunen. Denne fabrik havde tilladelse til daglige telefonsamtaler med moderfabrikken i Glostrup.

Landskrona-fabrikkens daglige ledelse lå i hænderne på direktør Jens Krag-Juel-Vind-Frijs, men også hovedselskabets juniorchef, fabrikant Svend Bergsøe, der i lange perioder opholdt sig i Sverige, tog energisk del i fabrikkens liv.

Når Dansk-Svensk Flygtningetjeneste i Malmø ønskede at etablere kontakt med sine medarbejdere på den danske side af sundet, tog man bare telefonen og ringede til Bergsøe i Landskrona. Herfra ringede ledelsen til fabrikken i Glostrup, og nu gjorde det ikke noget, at tyskerne lyttede med på ledningen. Samtalerne drejede sig nemlig om "støbejern", "smedejern", "skruestikker" og meget andet – altsammen kodeord for flygtningetransporter.

Det var – som Landskrona Posten formulerede det kort efter befrielsen – ganske enkelt de 105 poster i firmaets varekatalog, der var omarbejdet til en cifferskrift.

I løbet af de 19 måneder, hvori Dansk-Svensk Flygtningetjeneste bestod, lykkedes det organisationen at overføre 1.888 personer til Sverige. En del af æren herfor tilkommer Aktieselskabet Paul Bergsøe & Søn eller – som virksomheden hedder i Sverige – Paul Bergsøe & Son AB.

”Tyskervejen” langs Vestvolden blev påbegyndt efter krav fra besættelsesmagten og skulle indgå i det tyske net af autostradaer. Først 30 år efter befrielsen blev arbejdet genoptaget, og ”Tyskervejen” er nu en del af Motorringvejen. Dens sidste etape (fra Jyllingevej til Holbæk-motorvejen) blev taget i brug den 7. september 1977.

Hærvejen, der ikke eksisterede

Motorringvejen er i dag en velkendt trafikåre med livlig færdsel. På en strækning danner den nu grænse mellem Glostrup og Rødovre kommuner.

Vejen blev under krigen påbegyndt efter tysk forlangende, så det var ikke så mærkeligt, at den i folkemunde kom til at hedde ”Tyskervejen”.

Også på det vejtekniske område kælede tyskerne for deres storhedsdrømme. ”Tyskervejen” skulle efter planen indgå som et led i de såkaldte ”Reichsautobahnen” fra Hamborg via Rügen over Rødbyhavn til Helsingør. Med dette forløb figurerede vejen efter sigende på tyske militære kort. Åbenbart regnede tyskerne den allerede for en slags hærvej, – selv om den altså slet ikke eksisterede!

Da besættelsesmagten krævede vejen anlagt, vurderede de danske sagkyndige den gennemgående som ret overflødig, men enhver offentlig kritik måtte naturligvis forstumme over for et tysk magtbud.

Da befrielsen kom, var vejen kun halvfærdig, og det blev livligt diskuteret, om anlægget nu skulle fuldføres, eller om de mange penge, der allerede var investeret i projektet – vistnok ca. 12 mill. kr. – måtte betragtes om spildt.

Som bekendt blev anlægget fuldført, men nu som en del af Motorringvejen... heldigvis ikke som en detaille i et tysk autostradasytem! Arbejdet blev dog først genoptaget i 1975, da behovet for en forbindelse, der bl.a. kunne aflaste Ringvejskrydset, var føleligt.

Trods alt var den tyske idé altså ikke helt ved siden af.

Glostrup kommunes personale samlet foran rådhuset i 1943.

Politiet flytter

I efteråret 1943 blev en ny politistation i Glostrup taget i brug. Den lå i en 4 etagers bygning, Hovedvejen 119 A-B, der var opført af kommunen for henved en halv million kr. Politiet havde lejet stueetagen, en del af kælderens og 3 garager. Herudover bestod ejendommen af 9 beboelseslejligheder.

Lederen af Glostrup Politistation, overbetjent Andr. Larsen, havde grund til at være lykkelig over de nye og rummelige lokaler. Pladsmangelen i den gamle politistation, der lå i en nu nedrevet ejendom (Hovedvejen 136) skråt foran kirken, havde været følelig; for ikke alene var de egentlige politimæssige opgaver i stadig stigning, men politiet havde også særlige opgaver inden for Statens civile Luftværn.

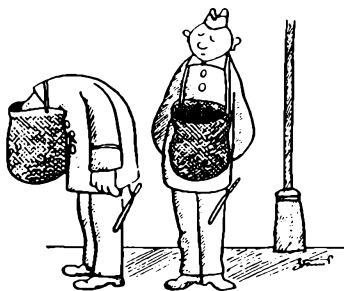
Varslingstjenesten sorterede således under politiet. Så snart sirenerne blæste luftalarm, trådte en omfattende sikringstjeneste i funktion; kommandoposter i Glostrup, Taastrup og Ballerup blev bemandet, og ledelsen af de forskellige tjenestegrene under civilbeskyttelsen, nemlig politi-, brand-, teknisk- og sanitetstjenesten, gav møde. Hele søndre birk udgjorde afsnit 5 i det storkøbenhavnske luftværnsområde med afsnikskommando i Glostrup.

Sådan så Hovedvejen ud under krigen. Bygningen længst til højre var politistation til efteråret 1943 og blev derefter overtaget af kommunens tekniske forvaltning.

*11/4. Det er blevet bestemt,
at Politihunde skal have
Brødkort.*

*Det er en Begunstigelse
af Politiet, og en Dag hører
man vel ogsaa, at Føllene
har faaet Havrekortl.*

Tegning af Robert Storm Petersen i Blækspruten 1941.

''Føllene'' – en skive for vittigheder

Under krigen blev værnepligtige udtaget til at medvirke ved løsningen af en række opgaver af ikke-militær karakter. Mange af disse CB-værnepligtige blev i deres blå uniformer sat til at patruljere sammen med en politibetjent, hvilket medførte, at de i folkemunde aldrig hed andet end ''føl''. Også Glostrup politi disponerede over et antal af disse værnepligtige, normalt omkring 30. Antallet af vittigheder om disse ganske sagesløse ''føl'' løb op i langt større tal.

Småtyverierne var utallige, og set med nutidens øjne var det ofte de mærkeligste ting, der blev stjålet. En mand, der en sen aften var på vej fra toget til sit hjem på Emilsvej, oplevede således, at en cyklist, der i mørket kom kørende bagfra, lige så stille tog hatten af ham og forsvandt med den. På en gård i Ejby blev halerne skåret af 4 heste og stjålet. Mange snedker- og tømrermestre var fortvivlelsen nær over de stadige indbrudstyverier, hvorunder der blev stjålet søm. Og tyverierne af cykler og rationeringskort var legio.

Apropos ''føllene''

*- Der ska' du se - betjenten har fået bivogn!
Berl. Tid. 12/4 1940.*

Apropos de mange cykeltyverier

*- Du har fået fuldskæg.
- Ja, jeg fik min cykel stjålet, mens jeg blev
barberet, og det skal ikke gentage sig!
Berl. Tid. 19/3 1940.*

Også den alvorligere kriminalitet udviste en stigende tendens, så politiet havde nok at se til. Det var derfor med glade miner, man flyttede ind i den nye politistation. Ingen drømte om, at politiet mindre end et år senere skulle kæmpe med tyskerne om besiddelsen af denne bygning.

Civilforsvaret – et vigtigt beredskab

Den tidligere politistation på Hovedvejen 136 blev overtaget af kommunens tekniske forvaltning, der længe havde haft yderst knebne pladsforhold på rådhuset.

Kommuneingeniør, cand. polyt. Helge Petersen satte naturligvis pris på, at hans forvaltning nu fik rummeligere forhold at arbejde under, men glæden var behersket; for bygningen var af ældre dato og ikke særlig hensigtsmæssigt indrettet. Den fungerede dog, indtil det nye rådhus blev taget i brug i 1959, hvorefter den blev fjernet.

Civilingeniør, cand. polyt. Helge Petersen, der havde været kommuneingeniør i Glostrup siden 1926, var i Statens civile Luftværn sektorchef for Glostrup, Brøndbyerne og Vallensbæk. I 1956 fik han titel af stadsingeniør. Han tog sin afsked i 1966 og blev derefter den første direktør for det store Avedøre Kloakværk.

En betydningsfuld opgave inden for Statens civile Luftværn påhvilede kommuneingeniøren, idet han var chef for civilforsvarets "Sektor Glostrup", der dækkede Glostrup, Brøndbyernes og Vallensbæk kommuner. Civilforsvaret havde udrykningsstation i det gamle bryggeri, hvor også brandstationen befandt sig. Civilforsvaret omfattede flere forskellige tjenestegrene, der hver for sig kunne blive af yderste vigtighed i en katastrofesituation, nemlig brandtjeneste, ambulancetjeneste, socialtjeneste og teknisk tjeneste. Ikke mindre end 64 CB-værnepligtige var i 1943 alene tilknyttet den tekniske tjeneste i Glostrup. Fængselsbetjent Tage Wøldike, der senere skulle blive chef for det kommunale vagtværn, var instruktør for dette mandskab. Desuden fungerede 18 frivillige sagkyndige som ledere af de forskellige hold, hvori de værnepligtige blev inddelt (ordonnanshold, inspektionshold, reparationshold og rydningshold). Den tekniske tjenestes hovedopgaver var at reparere veje og ledninger efter bombenedslag samt at rydde bombetomter og at afstive bygninger. Når der blev blæst luftalarm, skulle alt mandskab snarest møde på udrykningsstationen for at være klar til at gå i aktion.

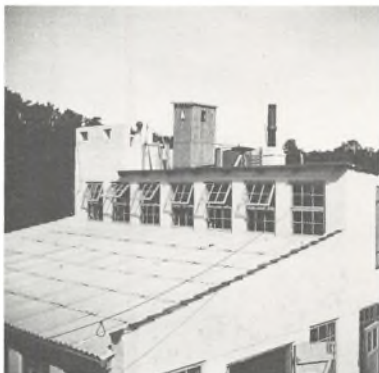
De CB-værnepligtige ved teknisk tjeneste ses her opstillet til parade med det gamle bryggeri i baggrunden. Instruktøren, Tage Wøldike, ses yderst til venstre.

En tragedie på Kildevældets Allé

En sabotageaktion, der vakte en vis opsigt landet over, fordi den fik tragiske følger, udspillede sig så at sige lige uden for rådhusets vinduer. Målet for aktionen var maskinfabrikken "Globe", Kildevældets Allé 6-8, der bl.a. fremstillede artilleritilbehør til besættelsesmagten og derfor var bevogtet af sabotagevagter, som fra et par vagttårne holdt skarpt udkig efter sabotører.

Der kørte ikke særlig mange biler på vejene i disse år, så når man hørte en bilmotor, sendte man ofte et blik ud af vinduet for at se, om der var noget særligt på færde.

Den 3. maj 1944 blev man både på socialkontoret og i teknisk forvaltning opmærksom på en bil, der kom kørende ad Kildevej og standede på hjørnet af Kildevældets Allé. En mand, der var bevæbnet med maskinpistol, sprang ud og åbnede straks ild mod det ene vagttårn. Sabotagevagterne besvarede ilden, og skydningen blev på få øjeblikke så kraftig, at det stod klart, at fabrikken samtidig blev angrebet fra flere

"Globe" var en mindre værnemagerfabrik på Kildevældets Allé. Den blev ødelagt ved sabotage den 3. maj 1944, oven i købet i arbejdstiden. I disse måneder sprængte modstandsbevægelsen så mange fabrikker, at denne aktion kun vakte særlig opmærksomhed, fordi den medførte henrettelse af en ung frihedskæmper.

Fabrikken er her fotograferet inden sabotagen. På hvert billede ses et af vagttårnene.

Billederne er i al hemmelighed taget af Robert Larsen gennem et tagvindue i hans ejendom Kildevældets Allé 12.

Sabotagen mod "Globe" kunne delvis iagttages fra både socialkontoret og teknisk forvaltning.

Indgangen til socialkontoret var fra Kildevældets Allé (ved tårnbygningen til højre). Til venstre ses lidt af det gamle bryggeri. Bygningen skråt foran kirken var de sidste krigsår sæde for teknisk forvaltning.

Bortset fra kirken er alle de viste bygninger nedrevet.

sider. Noget efter døde ilden hen, og en eksplosion fortalte, at sabotørerne havde nået deres mål.

Senere har man kunnet danne sig et billede af, hvordan aktionen forløb. Kampen var hård, og vægtskålen svingede faretruende i sabotørernes disfavør.

En bemærkelsesværdig indsats blev ydet af en 20-årig sabotør, der i modstandsbevægelsen gik under det kinesisk klingende dæknavn "Chang". Da ildkampen var heftigst og angrebet stod i fare for at blive slået tilbage, lykkedes det ham at trænge ind på fabriksområdet og åbne porten for sine kammerater. Disse var derefter ikke længe om at få de medbragte sprængstoffer anbragt, og kort efter lå store dele af fabrikken i ruiner.

Tilsyneladende var det en vellykket sabotageaktion på linie med dem, Danmark i disse måneder oplevede i hundredevis. Det illegale blad *Information* kunne i øvrigt oplyse, at en sabotagevagt var blevet såret og en vagthund dræbt ved aktionen.

De sørgelige (eller vel snarere glædelige) rester af "Globe" efter den vellykkede sabotage.

Fot. Robert Larsen.

Et dristigt dobbeltspil

Den modige "Chang" var identisk med vekselerelev Jørgen Schacht, der spillede et dobbeltspil af en karakter, man ellers læser om i romanerne, men ikke rigtigt tror på. For at kunne holde den illegale presse underrettet om interne forhold i Frits Clausens partiorganisation var det lykkedes Jørgen Schacht at blive ansat som korrekturlæser på det nazistiske dagblad *Fædrelandet*. Og i fritiden var han sabotør!

Dette farlige dobbeltspil blev bragt til afslutning på en uhyggelig måde, da Jørgen Schacht mødte sin skæbne på Kildevældets Allé i Glostrup. Han var kommet cyklende for at deltage i angrebet på "Globe" og havde stillet sin cykel i nærheden af fabrikken. Da han noget senere vendte tilbage for at hente cyklen, blev han uheldigvis genkendt af en af sabotagevagterne, der lod ham pågribe. Han blev udle-

Frihedskæmperen Jørgen Schacht, der blev henrettet af tyskerne efter at være pågrebet på Kildevældets Allé. Han var en modig ung mand, der havde spillet et farligt dobbeltspil: Som korrekturlæser ved det nazistiske dagblad "Fædrelandet" skaffede han modstandsbevægelsen oplysninger om nazisterne, og i sin fritid var han sabotør.

veret til tyskerne, der på Dagmarhus underkastede ham ubarmhjertige forhør uden at kunne få ham til at tale. Hvis han var brudt sammen under den hårde medfart, kunne han bl.a. have røbet et forestående angreb på tyskernes flyvemaskineværksteder på Kløvermarksvej – en sabotageaktion, der takket være Jørgen Schachts standhaftighed kort efter kunne gennemføres med godt resultat.

En henrettelse i Ryvangen

Tyskerne opgav forsøgene på at presse oplysninger ud af den unge frihedskæmper, og allerede den 5. maj – nøjagtigt et år inden befrielsen – udsendtes følgende meddelelse, der bragtes på forsiden af alle landets blade:

”Fra officiel tysk Side meddeles:

Ved den Sabotage, der den 3. Maj 1944 blev forøvet mod Maskinfabrikken ”Globe”, Kildevælds Allé 6-8 i Glostrup, er *Jørgen Eivind Schacht*, født den 8. Marts 1924 i København, boende St. Kongensgade 137, København, blevet arresteret.

Han er blevet dømt til Døden efter Krigslovene og henrettet.”

Noget af det mest gribende, der stod i aviserne under besættelsen, var sådanne bekendtgørelser om henrettelse af frihedskæmpere – et makabert led i den tyske terror.

Jørgen Schachts grav på Vestre Kirkegård.

Et stortilet partisanangreb

Tidligt om morgenen den 6. juni 1944 gennemførte allierede styrker en kæmpemæssig landgangsoperation på Normandiets kyst. Med stigende begejstring fulgte den frie verden radioens meddelelser om invasionens vellykkede forløb. Tysklands fald rykkede nærmere.

På Glostrupegnen blev invasionsdagen i særlig grad uforglemmelig. Samtidig med, at general Eisenhower rettede det hidtil alvorligste stød mod den tyske krigsmaskine, fandt en af besættelsestidens største sabotageaktioner sted på Roskildevej tæt ved Vestvolden.

En opmærksom iagttager ville i dagens løb kunne bemærke et antal fremmede ansigter i Glostrup. De ukendte ankom med forskellige befordringsmidler og gjorde sig de hæderligste anstrengelser for at se sorgløse og ubekymrede ud. En spejdertrop, der kom cyklende fra København, vakte heller ingen særlig opmærksomhed. Ganske vist virkede spejderdrengene temmelig velvoksne, men heldigvis gav denne omstændighed ikke nogen tysker lyst til at se rygsækkene nærmere efter i sømmene. I så fald ville han nemlig have fundet et lille lager af håndgranater, håndbomber og maskinpistoler. Nå – så langt var den nyfigne tysker sikkert ikke nået, før han var blevet plaffet ned med de pistoler, som de foregivne spejdere holdt skudklare i lommerne i de korte uniformsbukser.

Alt i alt deltog omkring 100 medlemmer af modstandsbevægelsen i aktionen, hvis mål var fabrikken "Globus", der fremstillede dele til tyske flyvemaskiner. Virksomheden, der var et af de vigtigste tyske fabriksanlæg i Danmark, lå syd for Roskildevej i Glostrups østlige udkant. Kun de færreste var på det rene med, at fabrikken i kommunal henseende hørte til Brøndbyerne. I daglig tale lå fabrikken simpelthen i Glostrup.

"Globus", der oprindeligt fremstillede cykler, tilhørte den i sin tid kendte cykelrytter Werner Grundahl Hansen, der – hvad han selv næppe havde nogen anelse om – skulle opleve at få sit navn nævnt i et telegram fra Eisenhowers hovedkvarter. Herom mere senere.

Forberedelserne

Forberedelserne til angrebet havde stået på i flere måneder. Danmarks Frihedsråd lagde den største vægt på, at netop denne fabrik blev ødelagt. Virksomhedens betydning for den tyske krigsindustri havde bevirket, at fabrikken var befæstet og bevogtet i en målestok som kun få andre værnemagerfabrikker.

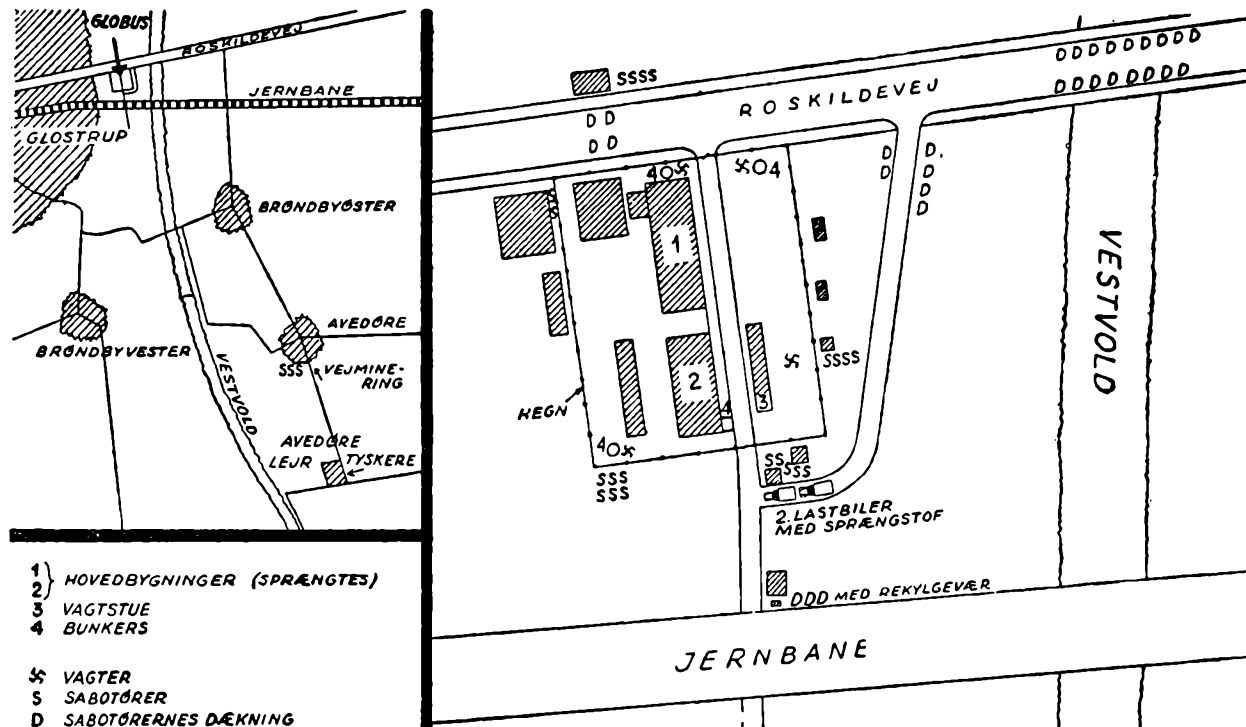
Ødelæggelsen af fabrikken "Globus" var en af modstandsbevægelsens dristigste aktioner. Fabrikken var befæstet og bevogtet efter alle kunstens regler, men ved fuldt dagslys nedkæmpede en stor partisanstyrke vagtmandskabet og sprængte fabrikken i luften. Der indløb et hyldesttelegram fra Eisenhowers hovedkvarter.

På det ene billede kan man se, at facaden stort set er blevet stående. Men fabrikkens "indmad" er nærmest pulveriseret.

De sikkerhedsforanstaltninger, tyskerne havde truffet, gav modstandsbevægelsen næsten uoverstigelige vanskeligheder. Fabrikken var omgivet af pigtrådsspærringer, og bevogtningen var overdraget danskere, som havde kæmpet på Østfronten og nu tilhørte kaptajn Sommers vagtkorps. Sabotagevagterne disponerede dels over en vagtbygning og dels over runde betonbunkers, hvorfra de kunne beskyde mulige angribere. Og ikke nok hermed. I tilfælde af et partisanangreb kunne fabrikken tilkalde hjælp fra de i Avedørelejren garnisonerede tyskere, der hurtigt kunne være fremme. Og som et særligt raffinement var der sørget for, at ikke helt få danske nazister arbejdede på fabrikken, hvor de kunne holde et vågent øje med de øvrige ansatte.

Ikke desto mindre forsøgte modstandsbevægelsen at skaffe nogle af sine egne folk ansættelse som arbejdere i virksomheden for gennem dem at få oplysninger om bevogtnings- og alarmeringssystemet og andet af interesse. Til trods for energiske anstrengelser lykkedes dette imidlertid ikke, og et forsøg på at overliste vagterne slog ligeledes fejl.

Da det stod klart, at man ikke kunne spille vagterne et puds, blev der truffet beslutning om, at en betydelig partisanstyrke i fuldt dagslys og under rent krigsmæssige former skulle storme fabrikken og uskadeliggøre vagtmandskabet, så kraftige sprængladninger kunne anbringes.

En af de deltagende sabotører har udarbejdet denne skitse over opmarchen mod "Globus", således som stillingen var kl. 19. Hvis skitsen er rigtig, skulle vejmineringen være foretaget helt syd for Avedøre by.

Efter I. C. Lauritzen: Sabotagen i Danmarks Modstandskamp.

Nyheden om det effektive angreb på "Globus" spredtes videnom, og der blev taget adskillige billeder af det ødelagte fabrikskompleks. På billedet til venstre ses et af vagternes betontårne.

En omfattende efterforskning og planlægning blev iværksat. Det voldte ikke vanskeligheder at fremskaffe de officielle bygningstegninger, men meget andet skulle være helt klarlagt, inden man turde sætte ind. Hvor stort var vagtkorpset? Hvor var vagterne placeret? Hvordan var de bevæbnet? Hvordan var tilkørselsforholdene? Hvordan kunne fabrikken alarmere tyskerne? O.s.v., o.s.v.

Selv om modstandsbevægelsen – det var i dette tilfælde den kommunistisk ledede organisation BOPA, der havde påtaget sig opgaven – så vidt muligt søgte at begrænse antallet af personer, der fik forhåndskendskab til en aktion, var det i dette tilfælde nødvendigt at anvende størstedelen af styrken som efterretningsagenter. Enkeltvis eller parvis strejfede sabotørerne rundt i nabolaget, talte diplomatisk med folk, der kunne give besked, og brugte i øvrigt øjne og ører godt. Arbejdet kronedes med held. Der kom så mange oplysninger frem, at en endelig angrebsplan kunne udformes.

Og den 6. juni gik det løs.

Angrebet sætter ind

Da tidspunktet for angrebet nærmede sig, begyndte modstandsfolkene stiltfærdigt at indtage deres forud udpegede poster. Fabriksområdet og dets nærmeste omgivelser blev omringet. Bevæbnet med rekylgeværer og maskinpistoler holdtes det mandskab, der skulle dække sabotørerne under selve angrebet, klar til at afspærre Roskildevej og andre veje, og i vejen mod Avedøre anbragtes landminer, som ad elektrisk vej kunne bringes til sprængning, såfremt tyske undsætningstropper skulle nærme sig sydfra.

Ved 18-tiden begyndte de sabotører, der skulle nedkæmpe vagterne, med største forsigtighed at liste sig ind på fabrikken. Foretagendets succes afhang i vid udstrækning af, at vagterne ikke måtte ane uråd, før angrebet satte ind. Lidt før kl. 19 lå sabotørerne parat med fingeren på aftrækkeren – dels i budskadset langs banelinien og dels i omliggende huse og villahaver.

Planen var, at en håndgranat præcis kl. 19 fra Roskildevej skulle kastes mod fabrikkens øverste etage, hvor en bevæbnet tysk ingeniør boede, og at dette skulle være signalet til et altomfattende angreb.

Aktionen åbnedes dog på en anden måde, idet en af sabotagevagterne blev opmærksom på en bevægelse fra en af sabotørerne, der besvarede råbet "Hvem dér?" med en maskinpistolsalve, der uskadelliggjorde vagten. Øjeblikkelig åbnede også de øvrige sabotører ild fra alle sider. Hurtigt gik det op for Sommerfolkene, at angriberne var svært bevæbnede. Maskinpistoler og håndgranater kappedes med rekylgeværssalver om at frembringe en frygtindgydende larm.

Den sabotør, der først nåede ind på området, tog en stålhelmet fra en falden sabotagevagt og kæmpede videre iført hjelm og korte spejdebukser – en udrustning, der kaldte på smilet midt i den blodige alvor.

En kvinde i en af de omliggende villaer udstødte skingrende skrig, hver gang en håndgranat eksploderede.

Sprængningen

Vagtmandskabet besvarede ilden, så godt det lod sig gøre, men overmagten var stor, og hurtigt måtte vagterne søge tilflugt i vagtbygningen, der blev udsat for kraftig beskydning. Ca. 25 minutter efter angrebets begyndelse overgav Sommerfolkene sig. De blev visiteret og fik derefter lov at tage sig af deres døde og sårede.

Belæsset med 175 kg trotyl kørte to lastbiler nu ind på fabriksområdet, hvor sprængstoffet blev anbragt i de to hovedbygninger. Medens dette stod på, fik alle beskyttelsesgrupper gennem ordonnanser ordre til at trække op til Roskildevej for at dække tilbagoget, der skulle foregå i syv last- og personautomobiler (delvis "lånt" hos politiet og civilforsvaret). På Roskildevej var der i forvejen placeret en særlig stærk dækningsgruppe ved Vestenceinten, hvor der befandt sig tyske vagtposter, som kunne tænkes at gribe ind, – hvad de heldigvis ikke gjorde.

Luntten blev antændt, og i største hast forlod de sidste sabotører fabrikken. En øredøvende eksplosion fulgte, og bygningerne forvandlede til ruiner.

Et stort antal tilskuere havde – meget uforsigtigt – samlet sig ved Roskildevej, hvor sabotørerne blev hilst med hurraråb, medens de steg ind i bilerne og kørte bort.

Ikke et billede fra det udbombede Berlin, men et motiv fra Roskildevej: – ruinerne af "Globus" stående som et kortvarigt monument over sabotørernes dristighed.

Et uhyggeligt efterspil

Da den sidste bil skulle starte, opdagede man, at benzintanken var blevet ramt af en kugle. Gruppen beslaglagde i stedet en af statsbanernes rutebiler, der lykkeligvis befandt sig på stedet i dette kritiske øjeblik. Bussen satte sig i bevægelse mod København, men standsede lidt senere for at tage en mand op, hvis bil ligeledes var blevet ødelagt. Det var reservelæge ved Bispebjerg Hospital Erik Hagens, der var tilknyttet BOPA, hvis medlemmer han ydede lægehjælp. Desuden underviste han frihedskæmpere i førstehjælp og i anvendelsen af de forbindings-tasker, som blev medbragt under farlige aktioner. Da det måtte forudses, at angrebet på "Globus" ikke kunne gennemføres uden tab, havde Hagens selv ønsket at komme med for at kunne yde sårede hjælp med det samme. Oven i købet havde han fået etableret en slags lazaret med 6-7 senge, hvor hårdtsårede kunne modtages.

Selv om Erik Hagens aldrig tidligere havde ført en så stor vogn, satte han sig ved rattet i bussen, der hurtigt fortsatte kørslen. Alle i bilen glædede sig over den heldigt fuldførte aktion, da noget frygteligt skete.

I Rødovre skulle rutebilen passere fabrikken "Carltop" – en anden stor værnemagervirksomhed (der i øvrigt blev ødelagt ved sabotage den følgende nytårsaften). Også denne fabrik var bevogtet af medlemmer af Sommerkorpset. De var blevet alarmeret af deres kammerater på "Globus" og havde derfor taget opstilling foran fabrikken, hvor de holdt udkig efter sabotørerne. Da bussen nærmede sig, åbnede sabotagevagterne ild, hvorved læge Hagens blev ramt. Han faldt bagover i førersædet med blodet strømmende ud af baghovedet, der var truffet af en dum-dum-kugle, som dræbte ham på stedet. Bussen, der nu pludselig var berøvet sin fører, slingrede faretruende og var på nippet til at køre i grøften, da en af sabotørerne pressede sig ind på førersædet, hvor han halvvejs kom til at sidde på skødet af den dræbte, og overtog rattet – en både farlig og makaber situation. Sabotørens hurtige reaktion bevirkede, at bussen kunne fortsætte mod København, så yderligere ildkamp med "Carltop"s sabotagevagter blev undgået.

Den døde læge lå i bunden af vognen. Blodet dryppede ned på vejen.

Et lykønskningstelegram

Ødelæggelsen af "Globus" betød en heldig afslutning på den vanskeligste og mest risikofyldte aktion, modstandsbevægelsen indtil da havde indladt sig på. Rygtet om det vellykkede angreb nåede vidt omkring, også til de allierede ekspeditionsstyrkers hovedkvarter (SHAEF), der kvitterede for budskabet med følgende telegram til Danmarks Frihedsråd:

"Congratulations to Danish saboteurs reference Werner Grundahl. SHAEF."

Under folkestrejken

I krigsårene var Glostrup Danmarks fjerdestørste stationsby. Kun Lyngby, Holte og Birkerød var større.

På et tidspunkt i sommeren 1944 fik Glostrup imidlertid en langt mere fremtrædende stilling end nogen anden stationsby i landet.

Denne situation indtraf, da Glostrup Station under den store folkestrejke blev hovedbanegård for København.

Uvejret trækker op

Den storkøbenhavnske folkestrejke vil blive stående i historien som en manifestation af en undertrykt befolknings modstandsvilje og frihedstrang.

En række tyske overgreb – ikke mindst ødelæggelsen af Tivoli natten til den 25. juni – var blevet besvaret med omfattende arbejdsnedlæggelser, der fik besættelsesmagten til at gribe til desperate modforholdsregler. Således afbrød tyskerne fredag den 30. juni gas-, vand- og elektricitetsforsyningen i København.

Strejkerne bredte sig efterhånden også til Glostrup, hvor praktisk talt alt arbejde lå stille, og hvor mange butikker var lukkede. Et lyspunkt var det dog, at Bruuns Kaffeebar og Middagskøkken fortsatte forretningen som sædvanligt, så de mange stamgæster kunne få deres daglige måltider i det lille lokale, hvor dagens begivenheder og de mange hårrejsende rygter blev diskuteret livligt.

En lille frihedsdemonstration

Rygtet om, hvordan den københavnske befolkning – ikke mindst beboerne i Istedgade – trodsede tyskerne, nåede naturligvis hurtigt til Glostrup, hvor nogle unge mennesker en af aftenene fandt tidspunktet belejligt til også at skabe lidt liv i de hjemlige gader. Som en lille improviseret frihedsdemonstration tændte de et stort bål ved Restaurant "Siesta" i den fromme tro, at der ikke var tyskere inden for miles omkreds. De tog fejl!

Pludselig kom en tysk motorcykel med sidevogn kørende ad Hovedvejen vestfra. Hastigheden var så stor, at motorcyklen havde passeret bålet, inden de tyske soldater blev klar over, hvad der foregik. Med en imponerende præcision manøvrerede motorcyklen omkring, og tyskerne åbnede omgående ild mod demonstranterne, der naturligvis allerede havde taget benene på nakken og befandt sig på flugt i alle ret-

ninger. Tyskerne fulgte efter nogle af de flygtende, og en veritabel kugleregn smældede gennem Jernbanevej. Heldigvis blev ingen af demonstranterne ramt, og alle nåede i sikkerhed bag skærmende mure, men en rude blev knust af et af de tyske projektiler. Lykkeligvis opgav tyskerne at gøre mere ved sagen og fortsatte kørslen mod København; men der var nogle unge mennesker i Glostrup, der sov uroligt den følgende nat og havde onde drømme!

Flugten fra storbyen

Den tilspidsede situation i hovedstaden forværredes ved den mangel på levnedsmidler, der hurtigt opstod. Om formiddagen lørdag den 1. juli var det tydeligt, at krisen nærmede sig sit højdepunkt.

Tusindvis af københavnere søgte ud i omegnen, mange for at skaffe mad, andre for at tage på ferie eller blot for at komme væk fra den truede by og søge tilflugt hos familie eller venner i mere fredelige områder.

”Scener, som ikke er set i Europa, siden Paris faldt i 1940, er udspejlet vest for København,” skrev det illegale blad *Information* i en situationsberetning fra om lørdagen. ”Glostrup forvandlede lørdag formiddag til hovedbanegård for København. Tog afsendtes uregelmæssigt. Langs skinnerne og i landevejsgrøfterne lå og sad tusinder af mennesker, og på landevejen stimedede cyklisterne mod vest i et tal, så øjenvidner ikke mente, der kunne være cykler tilbage i København. Mange kom med passagerer på stangen. Gamle mennesker transporteredes på trehjulede cykler. Forældre kom vandrende med barnevogne. Invalider kom i rullestole.”

Denne skildring er nok lidt overdreven, men det er rigtigt, at et meget betydeligt antal mennesker kom gennem Glostrup i disse formiddagstimer.

Om lørdagen kl. 12 erklærede tyskerne Storkøbenhavn i undtagelsestilstand. En ring af militær blev lagt om byen, og ingen fik lov at slippe igennem.

Gasværket besættes

I Glostrup tænkte tyskerne åbenbart ikke på at sætte de offentlige værker ud af drift, således som de havde gjort i København. Tværtimod besatte tyske soldater Glostrup gas- og vandværk, hvor bestyrelsen, Gudmund Nielsen, blev tvunget til at skrive under på, at han med sit liv (”mit seinem Kopf”) indestod for, at produktionen af gas og vand ikke blev saboteret.

Tysk militær på Glostrup Gas- og Vandværk, der blev besat den 1. juli 1944. Bestyrer Gudm. Nielsen måtte skrive under på, at han ville sørge for tilstrækkeligt personale til kontinuerlig drift, og at han med sit liv indestod for, at sabotage ikke fandt sted. Det var hårde vilkår!

Katastrofestemning på "hovedbanegården"

Mange af de københavnere, der var kommet ud af byen i tide, og som agtede sig længere ud i landet, indfandt sig på Glostrup Station, der – som nævnt i *Information* – nu fungerede som københavnsk hovedbanegård. Adskillige var åbenbart taget af sted i panik. Man så eksempler på, at børn og ældre mennesker krøb sammen på ladet af en budcykel i selskab med deres medbragte hundehvalpe og fuglebure. Enkelte var så knugede af situationen, at tårerne strømmede ned ad kinderne.

Med lange mellemrum afsendtes tog fra Glostrup i retning mod Roskilde. Personalet havde lynende travlt med at sælge billetter til de utålmodige rejsende, der alle helst ville med det først afgående tog, hvilket ofte var umuligt, fordi hver eneste vogn var overfyldt. Grædende børn blev løftet ind gennem vinduerne. Voksne stod på trinene til de åbne vogndøre eller kravlede op på taget, hvor de holdt sig fast, så godt de kunne.

Forbavsede tilskuere langs banelinien så det særsyn, at danske tog bevægede sig gennem landskabet belæssede som sporvogne i Indien.

Idyllen ved Vestenceinten var noget problematisk i krigsårene. Der var tyske vagtposter på voldterrænet, og under den store folkestrejke etablerede tyskerne blokadespærring langs fæstningslinien.

Strømmen vender

I løbet af eftermiddagen tog situationen en ny vending. Der kom ikke længere nogen menneskestrøm fra København. I stedet vendte et anseeligt antal københavnere, de fleste på cykel, nu tilbage og prøvede at komme ind i byen, i mange tilfælde medbringende levnedsmidler, de havde tiltusket sig undervejs.

Alle blev standset ved Vestenceinten, hvor de tyske tropper var gået i stilling. Rejsende, der kom med tog vestfra, blev sat af i Glostrup og måtte klare sig selv.

Pludselig havde Glostrup altså besøg af et betydeligt antal fremmede, der ikke anede, hvor de skulle tilbringe natten, og flere kunne ventes.

Situationen var alvorlig nok; for man måtte regne med, at det som følge af den spærretid, tyskerne havde indført, var livsfarligt at færdes ude efter kl. 23. Formentlig skulle den tyske proklamation om undtagelsestilstand forstås således, at det natlige udgangsforbud kun omfattede den del af Storkøbenhavn, tyskerne havde afspærret (altså ikke Glostrup by – bortset fra den lille del, der lå øst for voldanlægget, og som nu er afstået til Rødovre kommune).*) I den danske befolkning rådede der imidlertid stor uklarhed om dette forhold. De fleste mente, at spærretiden også gjaldt i Glostrup, og de tyske soldater på egnen var åbenbart af samme opfattelse, hvilket det skyderi, der hørtes i løbet af natten, tydeligt fortalte. Kommunikationen inden for de tyske tropper må have været elendig. Under alle omstændigheder var det tilrådeligt at holde sig inden døre efter mørkets frembrud.

---

*) I store træk forløb blokadespærringen langs fæstningsterrænet fra Køge Bugt til Ueterslev Mose, derfra nord om mosen og Emdrup Sø og i lige linie langs Tuborgvej til Øresund.

Interiør fra socialkontoret 1943. I døråbningen ses socialudvalgsformand, sognefoged J.N. Johannesson og fuldmægtig (senere socialinspektør) J. Andersen. Sidstnævnte var leder af socialtjenesten, men da denne trådte i funktion under folkestrejken, var han bortrejst og blev erstattet af kommuneassistent (nu kommunaldirektør) Aage Petersen, der blev ansat på socialkontoret i 1944.

Socialtjenesten træder til

Under disse forhold besluttede Glostrup kommune at lade socialtjenesten træde i funktion for at indkvartere de hjemløse på Glostrup Kommuneskole (nu Højvangskolen). Indkvarteringen blev ledet af daværende kommuneassistent Aage Petersen, den senere kommunaldirektør. Socialtjenesten, hvis opgave netop var at sørge for indkvartering og bespisning af personer, disponerede over kommunalt personale og kunne påregne assistance fra Danske Kvinders Beredskab og de lokale spejderkorps.

På skolen fandtes et depot med tæpper, madrasser, spisesrejer o.s.v. – ja, selv spædbørnsudstyr til den alleryngste generation var der tænkt på. Yderligere materiel blev fremskaffet fra anden side.

Også telefondamerne strejkede, og i begyndelsen havde socialtjenesten lidt besvær med at få sine samtaler igennem. Efter nogen parlamentaren gik den stedlige forstanderinde dog med til at anerkende so-

cialtjenesten som berettiget til at føre "livsvigtige samtaler", der skulle ekspederes trods strejken.

Hjælpemandskabet mødte hurtigt op og gik ivrigt i gang med de mange ting, der skulle ordnes. Politiet påtog sig beredvilligt den noget uvante opgave at fremskaffe brød, kartofler m.m. til de sultne munde. Under ledelse af fru landinspektør Viggo Hansen lavede damer fra DKB mad i skolekøkkenet: havregrød, blomkål, kartofler med persillesovs og kaffe. Saftige bøffer og delikate svinekoteletter var der ingen mulighed for at servere; kød og flæsk var jo mangelvarer. Men naturligvis var der ingen, der klynkede over at skulle være vegetarianer nogle dage.

Fra gårde i omegnen blev der hentet tre læs halm, som spejdere og andre hjælpere stoppede i de papirmadrasser, der var til rådighed. – "Kuglerne fløj om ørerne på os," fortalte en af deltagerne i halmtransporterne ganske uimponeret, da halmen blev læsset af vognen.

Hjælpsomhed og godt humør

De indkvarterede fandt sig hurtigt til rette under de primitive forhold, og mange gav med godt humør en hånds-rækning med at skrælle kartofler og vaske op.

Nogle af gæsterne var dygtigt trætte, da de ankom til indkvarteringsstedet. En ung moder fra Hvidovre var således tidligt på dagen cyklet ud for at skaffe mælk til sine tre små børn. Hun var blevet overrasket af byspærringen og havde hele eftermiddagen kørt rundt i et forgæves forsøg på at finde et hul i blokadelinien. Overkørt og sulten kom hun om aftenen til Glostrup, hvor hun adspredte tankerne ved at hjælpe til med opvasken. Hendes børn måtte undvære både deres moder og deres mælk.

Et ungt par med en lille dreng var om morgenen cyklet fra København for at holde ferie på den anden side af Storebælt. De var nået til Roskilde, men medens de var inde på stationen for at forhøre sig om færgetrafikken, blev konens cykel stjålet og ferien dermed ødelagt. Til fods måtte de begive sig hjemad, og om aftenen kom de nedtrykte og udasede til Glostrup.

På et tidspunkt af aftenen lød der så kraftig skydning i nærheden, at der var ved at opstå panik i skolegården. Alle kom dog indendørs i god behold, og natten forløb ret roligt. Kun sjældent og på stor afstand hørtes skydning.

At det natlige skyderi i Glostrup var i strid med de givne ordrer, var mange iagttagere på den rene med. Det illegale blad *Danske Tidende*

skrev således i en reportage fra om søndagen: ”Fra Glostrup meldes, at tyske soldater skyder på folk ved 23-tiden, skønt der ikke er undtagelsestilstand i Glostrup.”

Det fortælles i øvrigt, at byspærringen ikke var helt så effektiv, som tyskerne forestillede sig. Ambulancer, der kom med fuld udrykning, fik lov at passere uden større vanskeligheder. Hvis tyskerne havde underkastet disse ambulancer en nøjere inspektion, ville de i mange tilfælde have opdaget, at den mand, der lå på båren, ikke så særlig syg ud, og at vognen var fyldt med vigtige varer, som på denne måde blev bragt gennem blokaden. Hvem der egentlig stod bag disse aktioner, vidste ikke engang ambulancefolkene. De parerede blot ordre.

Strejken slutter

I løbet af søndagen, hvor damerne i skolekøkkenet var i uafbrudt aktivitet – i alt assisterede ca. 30 damer fra DKB – slap madvarerne efterhånden op. Til sidst var der kun havregrød tilbage, men naturligvis forsmåede man ikke dette sunde næringsmiddel. Priserne på spise- og drikkevarer var så lave, at der var almindelig beundring over, at madlavningen kunne tilrettelægges så økonomisk. En middag kostede 50 øre, en portion grød 15 øre, og kaffe med brød fik man for 20 øre. Ingen kom til at sulte. Havde man ingen penge, fik man mad alligevel.

Den første nat indkvarteredes ca. 60 personer, og den følgende nat var der ikke mindre end ca. 300, der nød godt af den kommunale gæstfrihed. Om mandagen blev byspærringen hævet, så københavnere kunne vende hjem, og socialtjenesten indstillede sin virksomhed.

Det, der var sket, kunne betragtes som en generalprøve på, hvordan den kommunale hjælpetjeneste ville fungere, hvis alvorligere krigshandlinger kom til at udspille sig i Danmark.

Apropos Glostrup station

- Man mener, at toghastigheden vil komme op på tre hundrede kilometer i timen.
- Uha! - Hvordan kommer man så af i Glostrup?

Storm P.

Likvideringer på åben gade

En alvorlig trussel mod modstandsbevægelsen var de mange stikkere, der for penge var villige til at forråde landsmænd til tyskerne. I november 1943 besluttede Danmarks Frihedsråd at afsige dødsdom over angivere, hvis skyld kunne anses for fuldt bevidst. Særlige likvideringsgrupper fuldbyrdede disse dødsdomme, hvis antal løb op på omkring 350.

Intetanende forbigående kom ofte til at overvære sådanne likvideringer, der i mange tilfælde fandt sted på åben gade. En dobbeltlikvidering i september 1944 skabte et øjeblikks dramatik på de ellers så stille villaveje i Glostrup.

Den ene af de dræbte var cand. polit. og redaktør af det nazistiske tidsskrift *Maanedens Tilskuer*.

Noget kan tyde på, at han tidligt havde været i modstandsbevægelsens søgelys. I juli 1944 var der indbrud i hans villa på Tværagervej, hvor der ifølge en avisnotits blev stjålet et parti fine cigarer. Det er ikke utænkeligt, at indbruddet i virkeligheden skyldtes et ønske om at gennemgå hans private papirer, – og i så tilfælde ville det vel være mennesskeligt, hvis gæsterne ikke kunne modstå fristelsen til at forsyne sig med nogle ægte havanesere.

Tysk propaganda

Det er givet, at tidsskriftet *Maanedens Tilskuer* kun havde en minimal læserkreds. På et helt andet område var redaktørens navn imidlertid blevet kendt af mange. Han var nemlig radiokommentator i tyskernes sold.

I forbindelse med begivenhederne den 29. august 1943 blev statsradiofonien underlagt direkte tysk ledelse, og den fåtallige lytterskare, der lukkede op for de ensrettede udsendelser, blev bombarderet med en trommeild af propaganda.

En række danskere, hvoraf enkelte i forvejen havde ret kendte navne, meldte sig som redskaber for den tyske propaganda. Særlig berygtet blev overretssagfører Ejnar Krenchel, der i det første år efter den 29. august 1943 holdt 11 radioforedrag, hvori han skarpt angreb modstandsbevægelsen. I det samme tidsrum tog redaktøren fra Glostrup plads bag mikrofonen 9 gange.

Var forveksling mulig?

Som nævnt boede redaktøren af *Maanedens Tilskuere* på Tværagervej, hvor hans ejendom efterhånden havde antaget fæstningslignende karakter. Et par huse derfra boede en kommuneassistent med samme for- og efternavn.

Disse to mænd plejede om morgenen af forlade deres hjem nogenlunde samtidig. På vej til deres arbejde gik de begge ned ad Nørre Allé, ofte i ganske kort afstand fra hinanden. De talte aldrig sammen.

Om morgenen onsdag den 13. september 1944 holdt bevæbnede mænd fra modstandsbevægelsen fra hjørnet af Birkehøj og Nørre Allé udkig efter redaktøren, hvis skæbne var beseglet.

Denne morgen forlod han vistnok sin bopæl en smule tidligere end normalt. Da kommuneassistenten drejede om hjørnet til Nørre Allé, var redaktøren i hvert fald nået et godt stykke ned ad vejen. For en gangs skyld var han ikke alene. Han fulgtes med en ekspeditionssekretær, der var medarbejder ved det nazistiske tidsskrift, og som åbenbart havde overnattet hos ham.

Uden at være forberedt på nogen dramatisk udvikling så kommuneassistenten, der var nået et halvt hundrede meter ned ad Nørre Allé, de to mænd nærme sig hjørnet af Birkehøj. Pludselig standsede de og rakte hænderne i vejret. Et øjeblik efter hørtes lyden af en skudsalve, og begge de to mænd sank sammen.

I samme sekund slog det ned i kommuneassistenten, at han havde været i livsfare. Han havde samme navn som den likviderede redaktør, så de legitimationskort, de havde i lommen, var næsten identiske. De boede på samme vej. De var af nogenlunde samme legemsbygning. De befandt sig begge på Nørre Allé på samme tid.

Tænk om det var kommuneassistenten, der først var nået til hjørnet af Birkehøj! Tænk om de mænd, der stod med fingeren på aftrækkeren, var kommet i tvivl og havde spurgt om hans navn eller forlangt at se hans legitimationskort!

Dybt rystet drejede han ind i Solvangsparken og skød genvej til rådhuset. Han havde ikke den mindste lyst til at se ligene på nært hold. Da han fortalte sine kolleger om det passerede, blev de chokerede over den mulighed for en skæbnesvanger forveksling, der åbenbart havde foreligget.

I dag véd vi, at der fra frihedsbevægelsens side var truffet sådanne sikkerhedsforanstaltninger, at der ikke var risiko for en sådan forveksling. Mekaniker Robert Larsen har oplyst, at der rundt omkring på de tilstødende veje var posteret lokale folk, der holdt øje med, hvad der skete. Folk, der nøje kendte redaktøren af udseende, gav signal til likvideringsgruppen, så denne nøjagtigt vidste, hvornår den dødsdømte kom på skudhold.

Robert Larsen kan udtale sig med absolut sikkerhed om dette forhold. I kraft af sin tilknytning til modstandsbevægelsen var han orienteret om, hvad der skulle ske, og han opholdt sig selv i nabolaget og var på nært hold tilskuer til begivenhederne.

Da kriminalpolitiet kort efter ankom til stedet, hvor likvideringerne havde fundet sted, var det eneste spor efter gerningsmændene 20 tomme patronhylstre.

En likvidering i Avedøre

Godt et par måneder senere skete der en likvidering i Avedøre. Hvor Avedøregårdsvej udmunder i Gl. Køge Landevej, blev direktøren for en værnemagerfabrik den 24. november om morgenen dræbt, da hans bil blev beskudt. Idet han sank sammen ved rattet, kørte bilen i grøften, men den fortsatte op igen og havnede på fortovet. Af de tre passagerer, der var i vognen, blev de to såret, medens den dræbtes 13-årige søn slap med et chok.

Hvad de hed

Navnene på de likviderede fremgår af datidens aviser. Af hensyn til deres pårørende nævnes de ikke her.

Politiet overfaldes

Besættelsesmagten nærrede mistillid til det danske politi, og siden invasionen i Normandiet havde man gjort sig alvorlige overvejelser om politiets stilling i tilfælde af et allieret felttog på dansk jord. I Paris var den samlede politistyrke gået til åben modstand, da de allierede hære nærmede sig byen. Kunne noget lignende tænkes i Danmark? Ville politiet falde tyskerne i ryggen, hvis der blev mulighed derfor?

Tyskerne besluttede at sætte politiet ud af spillet.

Tirsdag den 19. september 1944 kl. 11,01 blev der blæst luftalarm, selv om ingen allierede flyvere var i sigte. Det falske flyvervarsel skulle sikre, at gaderne var nogenlunde mennesketomme, og at så mange politifolk som muligt gav møde på deres tjenestested.

Så snart sirenerne havde lydt, begyndte personalet at indfinde sig på politistationen og brandstationen i Glostrup. Hurtigt stod det imidlertid klart, at denne luftalarm adskilte sig fra alle tidligere. Tyske præievogne og andre militærkøretøjer begyndte at dukke op, og straks efter vrimlede området med tyske soldater. Maskingeværer blev bragt i stilling – med mundingerne pegende mod politistationen. Folk troede ikke deres egne øjne.

De to stationer blev omringet så hurtigt, at de fleste af de CB-ere, der indfandt sig, var afskåret fra at møde på deres tjenestested. I stedet kunne de fra en mere tilbagetrukket position følge begivenhedernes udvikling.

En anden tilskuer, som fra sit kontor på Hovedvejen 136 havde udmærket oversigt over området, iagttog hændelserne med ganske særlige følelser. Det var kommuneingeniør Helge Petersen, der som sektorchef under Statens civile Luftværn var øverste chef for det CB-personale, der nu var spærret inde i det gamle bryggeri. Lige så lidt som andre kunne han have nogen anelse om, hvad tyskerne havde i sinde, men naturligvis blev han ængstelig ved tanken om, hvad hans folk kunne komme ud for. Blev de taget som gidsler, eller hvad var meningen?

Kamp mod overmagten

Normalt var politibetjentene i Glostrup særdeles fredelige mennesker. Da de til deres store forbløffelse opdagede, at de pludselig var blevet genstand for tyskernes krigeriske interesse, lagde de imidlertid for en stund deres fredsommelighed på hylden. De nægtede at overgive sig uden kamp, og en livlig skudveksling fulgte.

Under overfaldet på politiet spærrede tyskerne CB-personalet inde i det gamle bryggeri. Fra sit kontor i bygningen til højre var CB-sektorchefen, kommuneingeniør Helge Petersen, vidne til den dramatiske udvikling.

Den tyske opmarch var foregået så hurtigt, at selv folk, der arbejdede lige i nærheden, intet anede om den. På rådhuset hørte man skydningen, men da sabotagen mod værnemagerfabrikken "Globe" for få måneder siden var i frisk erindring, troede man, at det var denne fabrik, der påny blev angrebet. Nogle af de ansatte samledes ved det store karnapvindue mod syd og stirrede ivrigt over mod "Globe" for at få et glimt af den kamp, der åbenbart fandt sted. Med ét blev døren revet op af bademester Th. Frandsen, der råbte: "I kikker den forkerte vej. Det er tyskerne og politiet, der ligger og skyder på hinanden!"

Så overraskende kom det lumske anslag mod politiet. Ingen havde drømt om en sådan udvikling.

I det gamle bryggeri lyttede man med særlig intens opmærksomhed til skyderiet. Der var sket det, at tyskerne var trængt ind i bygningen, endnu inden angrebet på politistationen satte ind. I lokalerne befandt der sig vel godt en snes mennesker: brandmænd, CB-værnepligtige og damer, der var i færd med at koge marmelade. De blev alle gennet ned i det store tilflugtsrum i kælderen, hvor de med maskinpistoler blev tvunget til at stå med ansigtet mod muren og hænderne i vejret. Et

stykke tid efter fik de dog allernådigst lov til at lade hænderne synke og i stedet folde dem bag nakken.

Træfningen mellem politiet og tyskerne blev naturligvis kortvarig. Styrkeforholdene var alt for ulige. Politifolkene var kun bevæbnet med almindelige tjenestepistoler og havde ikke en chance over for de langt bedre udrustede tyskere.

De tilfangetagne betjente blev i biler kørt mod København, hvor de gik en ukendt skæbne i møde.

Ventetiden blev lang

Fangerne fra bryggeriets kælder blev nu ført over til politistationen, hvor de fik anvist plads i de forskellige lokaler, bl.a. i detentionen. Alle var naturligvis ængstelige, men der faldt dog så megen ro over sindene, at nogle af CB-erne satte sig til at spille kort.

Ingen kunne på dette tidspunkt vide, om CB-personalet ville komme til at dele skæbne med de fængslede politibetjente. Man frygtede hvert øjeblik at blive kommanderet ud til ventende biler.

Dette skete dog heldigvis ikke. Hen på eftermiddagen – vel henved 4 timer efter det tyske overfald – blev de tilbageholdte frigivet, men forbitnelsen over tyskernes æreløse optræden var stor.

Bag vinduet oppe på sit kontor udstødte sektorchef Helge Petersen et lettelsens suk, da han så sine CB-ere på fri fod.

Den erobrede bygning fortsatte som politistation, men nu var det det tyske politi, der residerede i lokalerne.

Tysk selvkritik

Under aktionen mod politiet havde radioudsendelserne været afbrudt. Da radioen kl. 12,37 genoptog sin virksomhed, var tyskerne lidt uheldige: det første musikstykke, der blev spillet, var såmænd et udtog af Franz von Suppé's operette *Banditenstreiche*.

Ingen protesterede mod repertoirevalget!

De internerede

De Glostrup-politibetjente, der var faldet i tyskernes hænder, blev ført til Alsgades Skole i København. Her mødte de deres kolleger fra Rødovre politistation, der var blevet besat af tyskerne uden kamp.

Senere på dagen blev betjentene kørt til Langelinie, og om aftenen gik turen videre med et tysk skib, – først til Lübeck, senere til tyske koncentrationslejre.

En fangeflugt fra Vridsløse

En gådefuld opringning gav i september 1944 chefinstruktør Tage Wøldike noget at tænke på. "Det er frihedsbevægelsen," blev der sagt. "Lad være at låse garagen med teknisk tjenestes lastvogn. Den skal bruges til en vigtig opgave." Røret blev lagt på.

Stemmen i telefonen forekom ikke Wøldike bekendt. Han overvejede situationen. Det kunne ikke være tyskerne eller deres håndlangere, der var på spil. De havde biler nok. Det var heller ikke sandsynligt, at kriminelle elementer skulle operere på denne måde. Alt tydede på, at det virkelig var modstandsbevægelsen, der stod bag opringningen.

Resultatet af Wøldikes overvejelser blev, at han lod garagen og lastvognen være uaflåset. Et stykke tid efter fik han underretning om, at bilen havde været brugt ved en gruppe politiske fangers flugt fra Statsfængslet i Vridsløselille. Den kendteste af fangerne var søfyrbødernes tidligere formand Richard Jensen. De undvegne var nu alle i sikkerhed i Sverige.

En omtumlet tilværelse

Richard Jensens skæbne var eventyrlig. Han var i lange tider en af vore toneangivende kommunister og havde sin gang i de allerhøjeste kredse i Moskva. I trediveerne var han Kominterns*) kontaktmænd i Danmark, og i 1938 var han impliceret i en sabotageaktion mod to trawlere, som var bygget på værftet i Frederikshavn, og som det fascistiske Spanien krævede udleveret. Et skarpt modsætningsforhold til partiledelsen førte i 1940 til hans eksklusion af partiet. I 1941 blev han arresteret for sin støtte til aktionen i Frederikshavn, og ved en landsretsdømme blev han idømt en 16-årig fængselsstraf, der først blev afbrudt ved hans flugt fra statsfængslet. Efter besættelsen blev han benådet, men han opnåede aldrig at få dommen omstødt, selv om han med styrke hævdede, at aktionen i Frederikshavn helt kunne sidestilles med besættelsestidens sabotagehandlinger. Han var bare begyndt tidligere end andre.

---

*) Komintern var den gængse betegnelse på 3. Internationale, som var stiftet i Moskva i 1919, og som var helt domineret af Sovjet. Komintern opløstes i 1943.

*Teknisk tjenestes lastbil ses her belæsset med CB-personale. Den 21. september 1944 transporterede den flygtede fanger. I erindringsbogen **En omtumlet Tilværelse** skriver Richard Jensen: "Der vil holde en CB-lastvogn klar til os et stykke fra fængslet. Den vil blive stjålet nede i Glostrup".*

Et lyst indfald

I sine erindringsbøger fortæller Richard Jensen om flugten, der fandt sted den 21. september, og som var motiveret i de politiske fangers frygt for at blive udleveret til tyskerne. De få fanger, der var tale om, stod dels i kontakt med en modstandsgruppe uden for fængslet, og dels blev de hjulpet af fængselsbetjente, der var på deres parti. På et givet signal åbnede disse betjente cellerne, og i gåsegang marcherede den lille gruppe fanger ned ad gangene. Ved døren ud til gården måtte Richard Jensen holde en fængselsbetjent op (fangerne var bevæbnet med revolvere), og efter at processionen med nød og næppe var nået over gårdspladsen og ud gennem den ydre port, måtte endnu en fængselsbetjent have en pistol i maven. Tilbage var som sidste hindring to medlemmer af det af overretssagfører Ejnar Krenchel stiftede "Dansk Sabotageværn". På dette kritiske tidspunkt fik en af fangerne et lyst

Et billede fra statsfængslet i Vridsløselille, hvor fanger er på gårdtur. Man ser den port, gennem hvilken Richard Jensen og hans medfanger flygtede.

indfald. Af sine lungers fulde kraft råbte han: "Tyskerne er her... fængselsbetjentene skal også sendes til Tyskland!" Dette fik de to sabotagevagter til at tage benene på nakken.

Vejen var nu klar. Fangerne stak i løb for at nå den ventende lastvogn (altså den, der tilhørte teknisk tjeneste). Richard Jensen, der havde svagt hjerte, faldt sammen undervejs, men resolut styrede chaufføren vognen ud i den pløjemark, hvor den faldne kæmpe lå (Richard Jensen vejede godt til!), og lidt efter var også han anbragt på vognen.

Uventede gæster

I en kålmark ved Brøndbyvester afventede Richard Jensen og et par andre mørkets frembrud. Markens ejer, der havde fået øje på de uventede besøgende, blev pacificeret med et glimt af en revolver, og da det var blevet mørkt, kunne flugten fortsættes. I Glostrup ringede de tre flygtninge på i en tilfældig villa, hvis beboere med gode ord og forevisning af skydevåben blev overtalt til at give de tre mænd husly samt et solidt måltid mad. Efter middagen hørte man engelsk radio. Næste

morgen lånte en af flygtningene et sæt tøj af deres vært og tog en tur til byen, hvor han hentede civilt tøj til sig og sine to kammerater.

Fruen i Glostrup-villaen smurte elskværdigt tre drabelige madpakker til de selvbudne gæster, som derefter drog til København, hvorfra det kort efter lykkedes dem at komme over Øresund.

Efter landets befrielse holdt Richard Jensen og de øvrige flygtninge sammen med de folk, der havde hjulpet dem, en "Vridsløsefest" på Restaurant "Siesta". Der har været mange minder at udveksle!

Fra "Vridsløsefesten" på Restaurant "Siesta" efter befrielsen. Richard Jensen, der ses i første række som nr. 3 fra højre, er omgivet af medfanger og folk, der var behjælpelige ved flugten.

En bevæget søndag

Søndag den 24. september 1944, altså fem dage efter tyskerne angreb på politiet, skulle der uddeles rationeringskort for oktober kvartal. Det blev en uddeling med forhindringer. Først og fremmest gjaldt det for kommunen om at få fat i kortene. De befandt sig nemlig hos tyskerne på politistationen, hvor de var blevet deponeret, medens politiet endnu fungerede. Tyskerne rystede uforstående på hovedet, da folkeregisterets folk henvendte sig på stationen og anmodede om at få kortene udleveret. Man kendte absolut intet til nogen rationeringskort. En energisk eftersøgning gav imidlertid til resultat, at de to store trækasser, hvori kortene lå, var blevet slæbt op på taget af garagebygningen, hvor de var blevet brugt ved indretning af en maskingeværstilling. Tyskerne blev forbløffede over opdagelsen, og da de fik sagen forklaret, kunne de godt indse, at rationeringskortene ville gøre større nytte ude blandt folk end oppe på taget. Mod behørig og højtidelig kvittering fik kommunen derpå kasserne udleveret.

Frygt for sortbørshajer

Nu havde man kortene. Men hvordan skulle man gribe uddelingen an? Politiet var sat ud af spillet, og et kommunalt vagtværn var endnu ikke etableret, så forholdene var mildest talt usikre. Tænk om kortene blev fjernet ved en væbnet aktion! Det var almindeligt kendt, at frihedsbevægelsen måtte fremskaffe rationeringskort til temmelig mange mennesker, der var eftersøgt af tyskerne og derfor var gået under jorden, men naturligvis var det kun et ret begrænset antal kort, der var brug for til dette formål. Umætteligt var derimod den sorte børs' behov for rationeringskort, og da mange af sortbørshajerne var bevæbnet til tænderne, kunne man frygte det værste.

Glostrup politistation, hvor tyskerne indrettede en maskingeværstilling på taget af garagebygningen. I stedet for sandsække brugte man rationeringskort!

Uddelingen af rationeringskort på Glostrup Kommuneskole den 24. september 1944 – få dage efter tyskernes overfald på politiet – skete i dramatisk iscenesættelse. Her i skolegården stod brandfolk parat til at give ubudne gæster et koldt styrtebad.

På et ekstraordinært møde om lørdagen besluttede sognerådet at træffe særlige sikkerhedsforanstaltninger ved uddelingen næste dag. Man allierede sig med brandkorpset, og søndag morgen blev beholdningen af rationeringskort i langsomt og adstadigt tempo transporteret fra den bank, hvor kortene var blevet opbevaret, til Glostrup Kommuneskole i en af brandvæsenets vogne. På hver side af bilen gik 3-4 brandmænd i fuld uniform og med ansigtet lagt i passende folder. Da kortegen i god behold var ankommet til uddelingsstedet, tog brandmændene opstilling i skolegården. En slange blev rullet ud, og der blev truffet foranstaltninger til, at man med et øjebliks varsel kunne give ubudne gæster en kold douche. Og så begyndte man på uddelingen i håbet om, at de trufne sikkerhedsforanstaltninger nok skulle holde røvere på afstand.

Da dørene lukkedes kl. 13, kunne det konstateres, at uddelingen i Glostrup var foregået uden episoder. Dette var derimod ikke tilfældet i to af de mindre uddelingsdistrikter, hvor ingen sikkerhedsforanstaltninger var truffet, nemlig i Avedøre og Hvissinge.

Revolvermand på spil

To unge kontormænd, der søndag morgen kom cyklende for at uddele kort på Avedøre Skole, blev standset af en revolverbevæbnet mand på Brøndbyøstervej lige før jernbaneoverkørslen. Kun den omstændighed, at et tog samtidig nærmede sig, fik aktionen til at mislykkes, idet den kontormand, der havde tasken med kortene, så sit snit til at smutte over banelinien, netop som bommene gik ned, så forfølgelse var udelukket. Uddelingen af rationeringskort i Avedøre blev derefter opgivet den dag.

Noget senere på dagen lagde en fremmed, der præsenterede sig som medlem af modstandsbevægelsen, en revolver på bordet foran den assistent, der uddelte rationeringskort på Hvissinge Skole, og anmodede høfligt om at få restbeholdningen udleveret. Den noget overraskede assistent parerede naturligvis ordre.

Hvissinge skole, hvor frihedsbevægelsen beslaglagde rationeringskort den 24. september 1944.

Hermed var spændingen udløst. Det havde ligesom ligget i luften, at et eller andet ville ske. Kommunen måtte slå sig til tåls med, at det ikke var særlig mange rationeringskort, man havde mistet. Hvissinge var kun et lille uddelingssted.

Naturligvis spurgte man straks: - "Var det nu også frihedsbevægelsen, der tilegnede sig kortene?" Spørgsmålet kunne ikke (i hvert fald ikke officielt) besvares dengang, men det kan nu bekræftes, at den fremmede - der var identisk med revolvermanden fra Brøndbyøstervej - faktisk tilhørte frihedsbevægelsen. Kortene kom i de rette hænder.

De kort, der ikke blev uddelt den 24. september, blev tilsendt beboerne pr. brev. Alle kort for januar kvartal 1945 blev ligeledes sendt med posten. Uddelingen for april kvartal 1945 fandt derimod sted på sædvanlig måde under tilsyn af det kommunale vagtværn. Da Glostrup Kommuneskole i mellemtiden var blevet beslaglagt af tyskerne, måtte uddelingen til beboerne i Glostrup dog henlægges til Teknisk Skole.

Det kommunale vagtværn

Politiets fjernelse skabte naturligvis frygt for, at helt lovløse tilstande ville indtræde. Forbryderbander begyndte næsten omgående at terrorisere hovedstadsområdet, og mange kriminelle småfisk demonstrerede, at også de agtede at benytte sig af de frie hænder, de havde fået.

At der måtte gøres noget for at dæmme op for denne bølge af kriminalitet, stod helt klart. Glostrup kommune turde ikke vente, til der fra centraladministrationen fremkom retningslinier for, hvordan problemerne skulle gribes an. I lighed med mange andre kommuner fandt man det tvingende nødvendigt at improvisere – og at gøre det hurtigt.

Umiddelbart efter at politiet var ophørt med at fungere, oprettedes der derfor et midlertidigt kommunalt borgerværn, der fra kl. 22 om aftenen til kl. 6 om morgenen afpatruljerede gaderne i Glostrup by. Korpsset bestod af 16-18 personer, der hidtil havde været tilknyttet det civile luftværns tekniske tjeneste.

Samtidig etablerede beboerne i Avedøre en frivillig borgervagt, der færdedes på vejene i tiden kl. 22-5.

Som en kortvarig overgangsordning måtte sådanne kommunale og private vagtværn være acceptable, men i det lange løb måtte en mere ensartet ordning for hele landet være påkrævet, så meget mere som besættelsesmagten så med uvilje på private vagtkorps.

På denne baggrund blev der med tysk billigelse ret hurtigt opnået enighed om, at de lidt større kommuner efter nærmere fastsatte retningslinier skulle oprette vagtværn til opretholdelse af sikkerhed, ro og orden, og herom udsendte justitsministeriet den 11. oktober 1944 et cirkulære til kommunerne.

De forudgående forhandlinger havde ikke været uden problematik. Repræsentanter for de kommunale organisationer havde fremhævet, at man ikke nærede nogen begejstring for at binde an med opgaven, som man helst så løst ved statens foranstaltning. Dels frygtede kommunerne sammenstød mellem vagtværnene og tyskerne, og dels måtte man nære bekymring over de meget betydelige udgifter, ordningen ville påføre de kommunale kasser. Principielt måtte det være den kommunale opfattelse, at staten, der jo afholdt alle omkostninger ved politiets virke, burde refundere samtlige vagtværnsudgifter. For at blødgøre de kommunale forhandlere var det nødvendigt at vinke med en gulerod, nemlig et løfte om en meget betydelig statsrefusion. Rigsdagens samarbejdsudvalg gik ind herfor og lovede, at de fem partier – når lovgivningsmagten igen fungerede – ville virke for en god refusionsordning. Kommunerne gav herefter tilsagn om at påtage sig den uhyre vanskelige opgave.

På de fredelige villaveje i Avedøre – her Avedøregårdsvej – var der næppe nogen kriminalitet under normale forhold. Men i den politiløse tid var det bydende nødvendigt at sørge for en vis afpatruljering af vejene om natten. I største hast oprettede nogle foreninger derfor en borgervagt, hvis medlemmer gratis ofrede deres nattesøvn.

Borgervagten ophørte at fungere, da det kommunale vagtværn blev etableret. Samtidig blev et midlertidigt borgerværn i Glostrup nedlagt.

Den endelige refusionsordning kom til at gå ud på, at staten godtgjorde kommunerne 90% af deres udgifter til vagtværnene.

I overensstemmelse med reglerne i det udsendte cirkulære blev det midlertidige borgerværn i Glostrup omorganiseret ved en sognerådsbeslutning af 2. november 1944. I sin nye skikkelse trådte det kommunale vagtværn i funktion den 11. s.m. Fuldt udbygget kom værnet til at bestå af 2 holdledere og 10 mand i Glostrup samt 1 holdleder og 4 mand i Avedøre, hvortil kom de fornødne afløsere.

Til at lede vagtværnet i hele kommunen ansattes chefinstruktør i det civile luftværn Tage Wøldike.

Samtidig med, at ordningen blev ført ud i praksis, opløstes den frivillige borgervagt i Avedøre.

Tyskerne er mistænksomme

Med vagtsomme øjne fulgte tyskerne opbygningen af de kommunale vagtværn, som de – ikke uden grund – frygtede ville få talrige medlemmer med tilknytning til frihedsbevægelsen. Et spørgsmål, der gav an-

Da tyskerne havde sat politiet ud af spillet, oprettedes et kommunalt vagtværn, der skulle søge at opretholde ro og orden. Opgaven var mere end vanskelig; for vagtmændene var ubevæbnede, medens den kriminelle underverden havde våben nok.

Som chef for vagtværnet ansattes CB-instruktør Tage Wøldike.

ledning til skarpe meningsudvekslinger mellem besættelsesmagten og den danske centraladministration blev derfor et tysk krav om at få udleveret lister over samtlige hidtil ansatte ved vagtværnene. Fra dansk side afviste man kategorisk dette forlangende, og det lykkedes virkelig at få tyskerne til at give efter på dette punkt. Besættelsesmagten fastholdt dog, at der ved alle fremtidige ansættelser af personale skulle rettes henvendelse til det tyske sikkerhedspoliti, der kunne nedlægge veto mod uønskede ansættelser. Med dette modererede krav måtte de danske myndigheder affinde sig.

Indberetningspligten bevirkede, at kommunerne i almindelighed blev ret tilbageholdende med at foretage nyansættelser. I tiden fra 16. februar til 26. april fremkom der fra kommunerne kun 12 henvendelser om ansættelse af i alt 82 personer, heraf en enkelt ved Glostrup kommunes vagtværn. Sådanne henvendelser blev gennem udenrigsministeriet forelagt den tyske rigsbefuldmægtigede, uden at der blev givet oplysning om en aspirants bopæl eller om, i hvilken kommune han agtedes ansat. Tyskerne kunne således ikke på dette grundlag finde frem til en uønsket ansøger og fængsle ham.

Fire dage inden befrielsen frafaldt besættelsesmagten kravet om indberetning af nyansættelser. På dette sene tidspunkt havde denne tyske kursændring naturligvis ingen som helst betydning.

Vægtene uden morgenstjerne

I virkeligheden var vagtværnene en slags genoplivning af tidligere tiders kommunale vægterkorps, selv om det bestemt ikke var meningen, at mandskabet skulle vække borgerne ved at synge vægtervers i natens stilhed. Af og til kunne en vagtmand nok komme til at vække de

Det kommunale vagtværn havde station i vejvæsenets materialbygning på Toftevej 15, hvor det tyske politi et par gange aflagde inspektionsbesøg. På landsplan nærrede tyskerne mistillid til vagtværnene, i hvis rækker der fandtes adskillige mænd med tilknytning til frihedsbevægelsen, men i Glostrup kom dette modsætningsforhold ikke op til overfladen.

sovende, men det var ved at blæse i den politifløjte, han havde fået udleveret for at kunne tilkalde assistance. I stedet for morgenstjerne fik den nye tids vægere hver udleveret en politistav med instruks om, at den kun måtte anvendes i nødstilfælde og med besindighed.

Den øvrige udrustning bestod i Glostrup af en uniformshue, en kappe, et armbind, en håndlygte, en rapportbog med blyant, et læderbælte med karabinhage og et legitimationskort.

At udstyre vagtværnene med skydevåben var udelukket. Det var ikke direkte besættelsesmagten, der forhindrede dette; tværtimod gav tyskerne under forhandlinger med Københavns kommune udtryk for, at man intet havde at indvende mod, at der blev udleveret våben til de ansatte. Betænkelighederne lå på dansk side, idet tyskerne forlangte en ansøgning for hver enkelt mand, der ønskedes bevæbnet. Dette krav, hvis imødekommelse ville være ensbetydende med at udlevere tyskerne lister over de ansatte, blev naturligvis afvist. Lige så tungtvejende var det forhold, at de våben, der kunne blive tale om, nødvendigvis måtte hentes fra tyske militærlagre, og et vagtværn, der var udrustet med tyske våben, ville selvsagt ikke kunne accepteres af den danske befolkning.

Vagtværnets opgaver

Vagtværnets hovedformål var at søge at holde kriminaliteten nede, men egentlige politiopgaver – f.eks. efterforskning af forbrydelser – lå uden for vagtværnets kompetence. Ganske vist stod der i vagtmændenes instruks, at de var berettigede til at anholde lovovertrædere, der blev truffet på fersk gerning eller på friske spor, men denne beføjelse indebar ikke nogen politimyndighed. Retsplejeloven giver enhver borger ret til at foretage anholdelser under disse omstændigheder, – hvis vedkommende ellers har mod og mandshjerte til det.

Vagtmændene *havde* mod og mandshjerte. Bevæbnet med deres stav greb de dristigt ind i farlige situationer. At være våbenløs vagtmand i en tid, hvor den kriminelle underverden havde forstået at skaffe sig våben i rigt mål, var risikabelt nok; det fik vagtværnet rigelig anskuelsesundervisning i. Således blev der om aftenen den 9. december 1944 tilkaldt assistance fra et værksted i Herstedernes kommune, der endnu ikke selv havde vagtværn (men senere fik det). To vagtmænd tog til stedet, hvor de blev modtaget af 8 revolverbevæbnede mænd, der holdt vagtmændene op i et par timer eller mere. Åbenbart havde stedet en vis forbindelse med den sorte børs, og de lyssky eksistenser var ude efter tobak, bildæk og cykeldæk. Efter omhyggelig søgen måtte de dog trække sig tilbage uden resultat, og vagtmændene kunne ånde lettet op.

Fra vagtværnets hverdag

Utvivlsomt syntes vagtmændene, at det var et spændende job, de havde fået, selv om de fleste af de anmeldelser, der indgik, drejede sig om ret trivielle småting: cykeltyverier, eftersøgninger, klager over, at naboen ikke dæmpede sin radio, og meget, meget andet. "Mørke"cyklister skulle vagtværnet notere. Hittegodssager tog også en del tid.

Mellem alle disse rutinesager var der dog også hændelser, der kunne kalde på smilet.

En forfærdet portner ringede fra en fabrik og fortalte, at der vistnok var tyve på færde. Vagtværnet konstaterede hurtigt og skarpsindigt, at de mystiske lyde stammede fra en løs blikplade, som vinden dunkede mod betongulvet. "Tyveknægten" blev omgående uskadeliggjort.

Fra jernbanestationen blev der ringet om, at en mand havde fået ligfald og lå hjælpeløs i rejsegodsekspeditionen. Den udsendte patrulje fandt hurtigt ud af, at det formodede "ligfald" skyldtes indtagelse af et betydeligt kvantum dansk frugtvin. Og så blev "patienten" bugseret hjem.

Natten til den 24. februar 1945 var byens læger i søgelyset. Med korte mellemrum ringede den ene læge efter den anden og anmeldte, at nogen prøvede at bryde hans garage op for at stjæle vognen. I intet af

Det kommunale vagtværn løste en vigtig opgave ved at skabe en vis tryghed hos befolkningen i den politiløse tid. På dette billede af vagtværnet ses vagtchef Tage Wøldike civilklædt i midten.

tilfældene havde tyvene dog heldet med sig; de blev hver gang overrasket i tide.

Denne hektiske nat stod tydeligt i læge H. Kyllings erindring, da to mænd den 13. april indfandt sig i hans klinik på Nørre Allé 6 og anmodede om at få en bil at se, som Kylling lige havde købt. Lægen var ikke i tvivl om, at de to mistænkelige individer var ude på at stjæle vognen. Han bad sin klinikdame holde mændene hen med snak, medens han selv listede ud ad bagdøren og kørte bilen i sikkerhed. Uden at spilde tiden ringede han til både Direktoratet for Vareforsyning og Motor-kontoret, der begge bestyrkede hans mistanke: der var ganske sikkert tale om tyveknægte. Vagtværnet blev alarmeret og indfandt sig straks for at pågribe de fordægtige eksistenser, der først så noget forbavsede ud, men derpå beredvilligt fremdrog legitimationspapirer, der beviste, at de var tilknyttet toldvæsenet og var ude på et rutinemæssigt kontrolbesøg. Alle var nu glade, men de to toldere, der altså havde dokumenteret, at de ikke var syndere, trak på smilebåndet.

Den uskyldiges røst

Det skete et par gange, at det tyske politi aflagde besøg på vagtværnets station, der lå på Toftevej 15. Ingen af vagtmændene tog særlig notits heraf. Værre var det, hvis det tyske politi eller hipokorpset ringede på hos private. Normalt var dette ensbetydende med en arrestation. Vagtschef Wøldike havde dog klaret frisag ved en sådan lejlighed.

En "dame", der stod i et vist rosenrødt forhold til de tyske soldater, havde anmeldt Wøldike til det tyske politi. Sigteisen, der var ganske latterlig, skal ikke omtales her, men den havde til følge, at to hipoer ringede på hos Wøldike. På et øjeblik havde han tilbagevist anklagen, og de to mænd var ved at trække sig tilbage. Da lagde den ene af dem en fælde, idet han pludselig udbød: - "Vær venlig at aflevere Deres pistol!" Wøldike bedyrede, at han ikke var i besiddelse af noget våben (hvilket var korrekt), og hipoerne forsvandt.

Næppe var de ude af døren, før Wøldikes lille datter spurgte: - "Far, hvorfor gav du ham ikke pistolen?" Hårene rejste sig på hovedet af forældrene ved denne bemærkning. Havde den uskyldige opladt sin røst lidt tidligere, ville situationen have været prekær. Forældrene gik den søde unge på klingen, og hurtigt kom det frem, at det var *gastænderen*, pigen tænkte på. Den *var* da en pistol!

Status over vagtværnet

Noget sikkert bolværk mod den uhyggelige bølge af forbrydelser, der hærgede landet i den politiløse tid, kunne de ubevæbnede vagtværn naturligvis ikke blive, men alene bevidstheden om, at der dog fandtes en vis form for ordensmagt, har utvivlsomt haft en præventiv virkning, der ikke må undervurderes.

Hvis sulten bankede på

Ingen kunne vide, hvor alvorlig forsyningssituationen kunne blive i krigens slutfase. Hvis Danmark for alvor blev krigsskueplads, kunne det tænkes, at en by i kortere eller længere tid kunne blive helt afskåret fra tilførsler, medens beboerne krøb sammen i beskyttelsesrummene.

I et forsøg på at forebygge, at befolkningen i en sådan situation ligefrem kom til at sulte, lykkedes det i efteråret 1944 Glostrup kommune at få oparbejdet et beredskabslager af livsvigtige varer. Det skete på den måde, at Direktoratet for Vareforsyning stillede indkøbstilladelser til rådighed, og at 20 lokale handlende indkøbte varerne og holdt dem i beredskab til en nødsituation. Lagrene skulle i fornødent omfang hele tiden udskiftes, således at varerne stadig var friske. Det kommunale beredskabslager kom i alt til at bestå af 750 kg byggryn, 2.100 kg sukker, 1.115 kg smør, 850 kg havregryn og 2.000 kg hvedemel. Dette lyder måske ikke af så meget, men det var også blot tanken, at lageret skulle kunne dække det nødvendigeste behov i en uges tid; derefter håbede man, at kanotordenen var stilnet så meget af, at folk igen turde vove sig ud og få forsyningerne i gang.

Med et par lokale svineproducenter blev det aftalt, at de altid skulle have 70 svin til disposition til ekstraordinær levering, således at slagting straks kunne iværksættes, hvis det blev nødvendigt.

Nødforsyning af hovedstadsområdet

Sideløbende med de kommunale bestræbelser havde socialtjenesten i Københavns amtsrådsreds forhandlet med landboforeningerne om en beredskabsordning, og i den ellefte time blev der truffet aftale om, at der – såfremt de normale forsyningskilder måtte svigte – fra hele Sjælland ville blive organiseret transport af fødemidler til hovedstadsområdet. Et imponerende opbud af hestekøretøjer belæsset med danske landbrugsprodukter ville på et givet signal sætte sig i bevægelse mod Storkøbenhavn, som man på denne måde regnede med at tilføre ca. 300 tons madvarer daglig. I storbyens periferi ville der et par steder (man nævnte Glostrup og Gentofte) blive etableret modtagestationer, der ved hjælp af hestevogne fra hovedstadsområdet ville sørge for den videre transport til de enkelte kommuner. Såfremt denne nødforanstaltning trådte i kraft, var det tanken, at fødemidlerne til Glostrup kommunes befolkning skulle udleveres gennem Glostrup Brugsforening.

Et par af de handlende, der deltog i den kommunale beredskabsordning, deponerede deres andel af smørlageret hos Premier Is. Den kendte fabrik havde et udmærket kølerum, hvor smørret kunne ligge i passende temperatur, så længe det skulle være – troede man. Ingen drømte om, at smørret en skønne dag ville forsvinde som dug for solen.

Det skete, da Premier Is blev sprængt i luften natten til den 22. november 1944.

”Skynd dig, mutter, å sit maksimalpriserne op. Dér har vi køvenhavnerne!” Under krigen havde priskontrolrådet bemyndigelse til at fastsætte maksimalpriser for en lang række varer. Det :ør siges, at bemyndigelsen blev udnyttet. Antallet af maksimalpriser løb op i flere tusinde! Bo Bojesens herlige tegning fra Blæksprutten 1944 lader os ane, at der af og til skete overtrædelser.

Premier Is sprænges i luften

”Slaraffenland” blev Glostrup kaldt i en radioreportage den 17. september 1944. Det smigrende tilnavn sigtede til de stedlige fabrikker, der producerede varer til lækkermunde, først og fremmest Dansk Engelsk Lakrits Fabrik på Banegårdsvej og Premier Is ved Hovedvejen.

Premier Is var grundlagt i 1938 af ingeniør John M. Larsen, der i en årrække havde opholdt sig i De Forenede Stater, hvor han havde erhvervet sig en umiskendelig amerikansk accent. Han sagde ikke ”is”, men ”ice-cream”. En fornem ibenholts-spadserestok med sølvbeslag var hans uadskillelige ledsager, når han gik tur.

Fabrikken var opført efter de nyeste principper med stilfulde interiører i råglas og poleret grønlandsk marmor. John M. Larsen havde selv konstrueret den store kølemaskine, der var hjertet i virksomheden. Ved siden af fabriksbygningen lå 5-6 tønder land, hvorpå der dyrkede jordbær til brug ved fremstillingen af jordbæris.

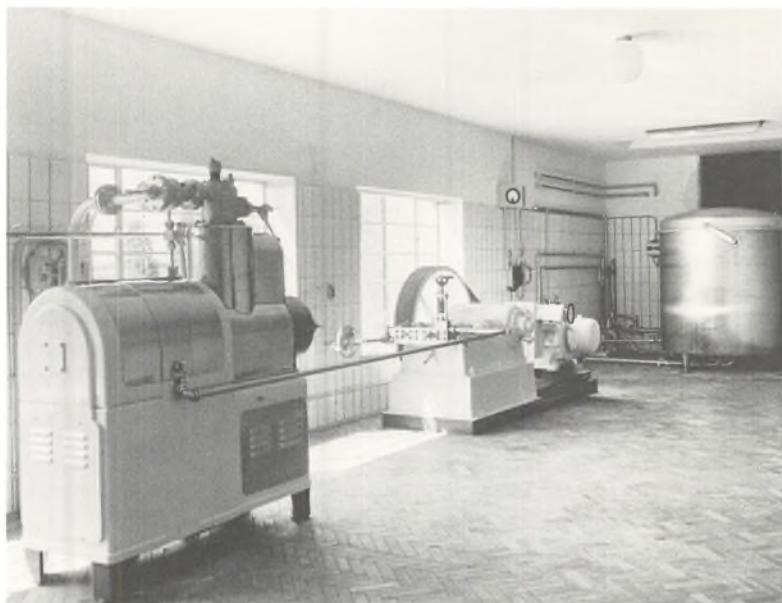
I en mindre ejendom ved siden af selve fabrikken boede driftsleder Aage Weiss sammen med sin familie.

Vagtværnet holdes op

Kort før midnat natten til den 22. november 1944 fik vagtværnet anmeldelse om, at der foregik noget mystisk på Premier Is. Straks blev to mand sendt derhen, og da de ikke kom tilbage, blev yderligere to mand

Grundlæggeren af Premier Is, ingeniør John M. Larsen, der oplevede at se sin fabrik lagt i grus, men på rekordtid fik den genopbygget.

Interiør fra Premier Is inden schalburgtagen. Man ser en del af fabrikshallen (hvor bomberne blev anbragt).

sendt efter dem for om fornødent at komme til hjælp. Ingen af de fire mænd vendte tilbage, og situationen begyndte at tangere det uhyggelige. To vagtledere tog derfor af sted til Ndr. Ringvej for at finde en anden 2-mands patrulje, der var udsendt i et helt andet ærinde, men også denne patrulje syntes sunket i jorden. De to vagtledere satte derpå kursen mod Premier Is, hvor alt var roligt med undtagelse af, at der brændte lys i et kældervindue. For at undersøge, hvad der var på færde, kørte de to vagtledere nu om bag bygningen, hvor de blev mødt med ordene: "Nu bare rolig, ellers bliver I skudt!" En maskinpistol blev stukket i maven på dem.

De nyankomne så sig bestyrtet omkring og kunne straks konstatere, at de havde rigeligt med selskab. Alle de forsvundne vagtmænd stod med hænderne i vejret.*) Det samme gjorde en natvægter fra De forenede Vagtselskaber, der var blevet holdt op, da han gik sin sædvanli-

---

*) I Københavns Byret udtalte den senere henrettede terrorist Henning Brøndum, at banden for at sprænge Premier Is i luften havde måttet holde hele Glostrup vagtværn op. Dette var altså ikke helt forkert.

Ved en schalburgtage natten til den 22. november 1944 blev Premier Is ødelagt. Størstedelen af det kommunale vagtværn blev holdt op af den terrorgruppe, der iværksatte sprængningen. Ødelæggelsens omfang fremgår af disse fire billeder, der er taget næste morgen. Som man ser, var branden endnu ikke slukket, da det blev lyst.

ge midnatsrunde. Endelig stod der en ung mand, der havde fulgt den ene af driftsleder Weiss' døtre hjem og var blevet holdt op, da han søgte at forlade fabrikkens område.

"Nu har vi ikke tid mere," snerrede lederen af de banditter, der havde besat fabrikken. "Kommer der flere vagtmænd, bliver de skudt." Det løb koldt ned ad ryggen på de tilstedeværende.

Gangsterne fortalte, at der var lagt tidsindstillede bomber i fabrikken, som ville springe i luften om et øjeblik. På et givet signal gjaldt det om at løbe ned ad Emilsvej, alt hvad remmer og tøj kunne holde. Der var ingen grund til at advare de sovende beboere i sidebygningen, blev der sagt. Fabrikken ville falde til den anden side.

De ubekendte sprang ind i to biler, der holdt på hjørnet af Hovedvejen og Emilsvej, og forsvandt. Et par af deres hjælpere måtte dog tage til takke med at gøre sig usynlige på et par cykler, som de stjal fra natvægteren og en af vagtmændene.

Alle, der havde været holdt op, måtte løbe for livet. De nåede dog i sikkerhed, inden eksplosionen indtraf.

En uhyggelig opvågnen

"Jeg var faldet i søvn til normal tid," fortæller fru Krestine Jonsson, der er datter af driftsleder Weiss. "Noget efter midnat vågnede jeg i en sindsstemning, der ikke er til at beskrive. Det var som at komme til sig selv efter en besvimelse eller en feberdøs. Alting forekom uvirkeligt.

Da jeg havde sundet mig lidt, blev jeg til min forfærdelse klar over, at alle vinduesruder var slået ind, og at gulvet flød med glasskår.

Det begyndte at dæmre for mig, at en eksplosion i nærheden måtte have været så kraftig, at braget og lufttrykket havde bedøvet mig. Jeg kom på benene og vaklede gennem dagligstuen mod mine forældres værelse. På vejen bemærkede jeg, at potteplanter var slynget tværs over stuen, og at lamperne lå på gulvet.

Mine forældre var ved at vågne op. "Der må være sket en katastrofe," sagde jeg, "en eksplosion ganske tæt herved."

Min faders første indskydelse var at spejde over mod den nærmeste fabrik, Nordisk Køleteknik (civilforsvarets nuværende korpsværksted), for at se, om det var den, der var sprunget i luften. Selv om det i mørket var vanskeligt at skelne detaljer, blev det hurtigt konstateret, at vor nabofabrik ikke havde lidt overlast.

Det forbløffende var, at ingen af os i vor forstumlede tilstand havde nogen anelse om, at eksplosionen var sket få meter fra os selv. Først da vi kom ind i dagligstuen og kikkede ud gennem vinduerne, udbrød fader fortvivlet: "Jamen, det er jo vores egen fabrik."

En følelse af dyb taknemmelighed over at være undsluppet en dødelig fare gennemstrømmede os."

I sine kølerum opbevarede Premier Is et betydeligt lager af frosne kødvarer for sygehusvæsenet. Her ses en del af disse herlige sager, som tilskuerne til branden ikke var længe om at sikre sig.

Branden slukkes

Brandvæsenet blev tilkaldt og gik i gang med at slukke den brand, der var opstået. Mandskabet skutede sig i den barske novemberaften, hvor tænderne var ved at klapse af kulde. En af CB-brandmændene fandt dog ikke temperaturen mere generende, end at han midt i al ødelæggelsen slog sig ned med en halv liter jordbæris, han havde fået fat på. Og dér sad han så – i silhouet mod den brændende bygning – og delikaterede sig med store mundfulde af den kolde dessert.

Fabrikken var totalt ødelagt. Det viste sig, at terroristerne havde anbragt seks tidsindstillede bomber i fabrikkeshallen – det store lokale, hvor isen blev pakket ind.

Selv om det var midt om natten, havde eksplosionen kaldt en hel del tilskuere til. I forvirringen var ingen klar over, hvorfor fabrikken var blevet ødelagt. I ruinerne var der nogen, der fik øje på forkullede dyrekroppe (rester af slagtet kvæg, som fabrikken opbevarede som beredskabslager for Københavns amts sygehusvæsen), hvilket fik en tilskuer til at udbrude: "Det er nok kød, de opbevarer for tyskerne." Straks gik rygten, at det var modstandsbevægelsen, der havde saboteret virksomheden. Andre ytrede tvivl herom og mente, at det var landsforrædere, der havde været på spil.

Dagen efter blev det i BBC's dansksprogede udsendelser fra London meddelt, at Premier Is var blevet ødelagt ved en schalburgtage, altså som et led i den tyske terror. Øjeblikkeligt forstummede alle forlydender om, at det var frihedsbevægelsen, der havde ødelagt fabrikken. Alle forstod, at det var en god dansk virksomhed, der var blevet offer for den tyske nervekrig mod civilbefolkningen, og alle beklagede, at man nu måtte undvære ispinde og lagkageis fra Premier Is et stykke tid.

Beredskabslageret af frosset kød frembød et sørgeligt syn, men under den svedne overflade var kødet godt nok. Nu da køleanlægget var ude af drift, ville lageret hurtigt blive fordærvet, men tilskuerne var enige om, at dette ville være urimeligt. Man forsynede sig efter evne

med store og små lunser af kødet, og i nogle dage kom der rigeligt med steg og koteletter på middagsbordet i adskillige hjem, hvilket under kødmangelen var ganske paradisisk.

Fabrikken genopbygges

Premier Is blev hurtigt genopbygget. Svingende med sin sølvbeslagne spadserestok indfandt John M. Larsen sig i kommunens tekniske forvaltning, hvor det blev stillet ham i udsigt, at fabrikken ville kunne genopbygges, men kun med anvendelse af de gamle materialer. Allerede en uge efter eksplosionen var udgravningen til den nye fabrik i gang, og en stor arbejdsstyrke var travlt beskæftiget med at rense mursten og gøre andre bestanddele af ruinerne tjenlige til anvendelse i nybyggeriet.

Selv om fabrikken lå i ruiner, gik produktionen imidlertid ikke i stå. Med stor imødekommenhed tilbød den københavnske fabrik Kaddara Is at give produktionen af Premier Is husly i sine lokaler. De restriktioner med hensyn til råvarer og strømforsyning, erhvervslivet var underkastet, bevirkede, at der var plads nok til, at begge firmaer kunne producere sideløbende. Og således gik det til, at flittige pighænder fra Glostrup under ledelse af fabriksmester E. Lund i denne vinter producerede Premier Is på Tagensvej.

På få måneder var opførelsen af den nye fabrik nået så langt, at produktionen i Glostrup kunne genoptages. Dette skete i april måned. For personalet var den første tid dog noget af et mareridt. Fabrikken var kun halvfærdig. Navnlig var det endnu ikke lykkedes af fremskaffe vinduer, så blæsten hvinede lystigt gennem de tomme vinduesåbninger. Men man frøs med anstand – og arbejdede sig varm.

Der var sikkert mange, der fejrede befrielsen den 5. maj ved at slikke på en ispind fra den genfødte fabrik i Glostrup.

Ved genopførelsen af virksomheden blev bygningerne placeret lidt længere mod syd, således at der nærmest Hovedvejen blev plads til det smukke – og altid pænt vedligeholdte – haveanlæg, der i dag kan beundres af de forbipasserende.

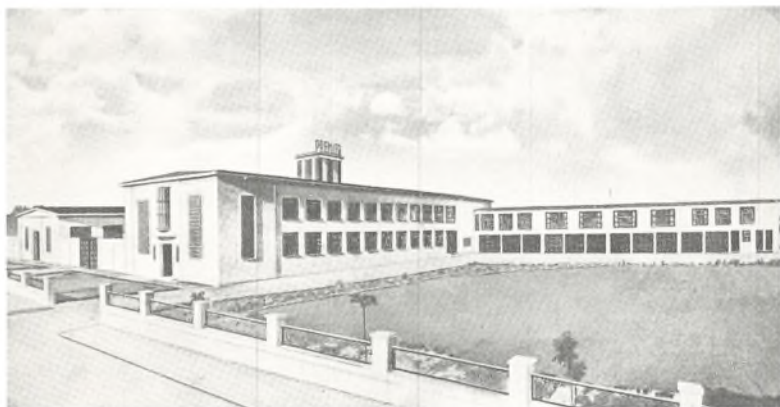
Hvem havde ansvaret?

Under retsopgøret efter besættelsen var den højere SS- og politifører Günther Pancke i et af anklagepunkterne tiltalt for at have udpeget Tivoli, Odinstårnet og Premier Is som emner for modsabotage. Pancke indrømmede disse tre forhold, idet han dog med hensyn til Premier Is tog forbehold med ordet ”muligvis”.

Premier Is inden sprængningen (øverst) og efter genopbygningen (nederst).

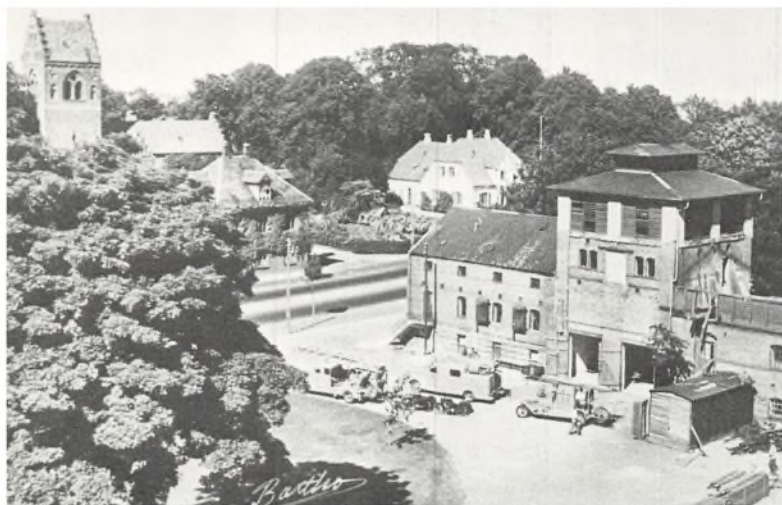

Den direkte ansvarlige for sprængningen af Premier Is var chefen for det tyske sikkerhedspoliti Otto Bovensiepen, der i retten ikke prøvede at løbe fra sit ansvar. I anklageskriftet mod ham var skaden på Premier Is opgjort til 1.250.000 kr.

For deres mange forbrydelser blev Pancke idømt 20 års fængsel og Bovensiepen fængsel på livstid. De blev dog begge løsladt og udvist i 1953.

Selve sprængningen af fabrikken blev udført af medlemmer af den såkaldte "Peter-Gruppe" – en samling vaskeægte banditter, hvoraf nogle var blevet uddannet i Tyskland under selveste SS-Hauptsturmführer Otto Skorzeny, der blev verdensberømt, da han befriede Mussolini. Det var "Peter-Gruppen", der dræbte digterpræsten Kaj Munk, og gruppens synderegister er i det hele taget uhyre omfattende.

Den kendteste af disse terrorister er nævnt i en fodnote. Der er næppe grund til at omtale flere.

Brandstationens lokaler i det gamle bryggeri var primitive nok, men brandslukningens effektivitet var der intet at udsætte på. Man kunne rykke ud på tre minutter.

På dette billede ses brandvæsenet i livlig aktivitet foran stationen.

Brandvæsenet løser særopgaver

Som det fremgår af omtalen af schalburgtagen mod Premier Is, gik eksplosionen hårdt ud over to beredskabslagre, som man regnede med lå i fuldkommen sikkerhed på fabrikken, nemlig hospitalsvæsenets kødlager og en del af Glostrup kommunes smørlager.

På fabrikkens område befandt der sig imidlertid også et tredje beredskabslager, hvis eksistens kun var kendt af ganske få, og som heldigvis ikke blev berørt af eksplosionen, – ellers ville katastrofen have fået et langt større omfang. Det var et beredskabslager af benzin, der opbevaredes i fabrikkens underjordiske tankanlæg. Dette benzinlager var deponeret af Glostrup brandvæsen og har sin egen historie.

En effektiv slukningstjeneste

Under hele krigen lå ledelsen af det kommunale brandvæsen i hænderne på brandinspektør, murermester S.M. Thomsen, en beslutsom og vennesæl mand, der havde det bedst tænkelige forhold til brandkorpsets øvrige medlemmer. I de sidste krigsår bestod korpset udover in-

spektøren af 12 mand, heraf 2 brandmestre.

Murermester S.M. Thomsen var en interesseret deltager i kommunalpolitik og blev i 1943 indvalgt i sognerådet som repræsentant for Det radikale Venstre.

I krigsårene blev det kommunale brandkorps udbygget, således at det indgik som et led i luftværnets brandtjeneste. Dette var en naturlig følge af, at brandvæsenet med sin normale mandskabsstyrke naturligvis ikke ville kunne løse de kæmpemæssige opgaver, et bombeangreb ville kunne medføre. Brandvæsenet fik derfor stillet CB-værnepligtige til rådighed, og der blev etableret en døgnvagt, der var så effektiv, at en fuldt bemanded motorsprøjte kunne rykke ud 3 minutter efter, at alarmen havde lydt. Glostrup brandvæsen var distriktscentral for Glostrup og de omliggende kommuner, og brandtjenesten var opdelt i flere brandvagter, der var stationeret forskellige steder i distriktet. Disse brandvagter blev straks bemanded, når der blev blæst luftalarm, og mandskab og materiel kunne af distriktslederen dirigeres til hjælp ved brandslukning overalt i det storkøbenhavnske luftbeskyttelsesområde.

Mellem S.M. Thomsen og brandinspektør J. Bolt-Jørgensen, Københavns brandvæsen, bestod der et nært og hjerteligt samarbejde, der forplantede sig ned gennem rækkerne og bevirkede, at de to brandvæsener kunne løse specielle opgaver i fællesskab. Dette blev bl.a. aktuelt, da det i eftersommeren 1944 blev besluttet, at der skulle etableres et beredskabslager af benzin.

Man ville komme tyskerne i forkøbet

Benzinen var den første vare, der blev rationeret herhjemme. Det skete allerede i september 1939, og de restriktioner, der var gældende krigen igennem, havde til formål at reservere de sparsomme tilførsler til det mest livsvigtige transportbehov.

Brandvæsenet var et af de organer, der havde fortrinsret til benzin, men efterhånden var lagrene blevet minimale, og det måtte befrygtes, at tyskerne en skønne dag ville beslaglægge restbeholdningerne.

I denne situation endes Thomsen og Bolt-Jørgensen om en fælles aktion for at sikre brandvæsenet benzin. Autoforhandler Helmer Nielsen, der dengang var overchauffør ved Glostrup brandvæsen, fortæller, at han fik til opgave at køre rundt til tankstationerne på hele Amagerbrogade og - naturligvis mod aflevering af indkøbstilladelser - at opkøbe al den benzin, der kunne fås. Benzinen blev transporteret til Glostrup, hvor den blev hældt i tankene hos Premier Is, Levers Sæbefabrikker og Paul Bergsøe & Søn.

Glostrup brandkorps indgik under krigen som et led i Statens civile luftværn og blev derfor forstærket med et antal CB-værnepligtige. Billedet viser korpsets faste medlemmer. I forreste række ses bl.a. overchauffør Helmer Nielsen (nr. 2 fra venstre) og brandinspektør S.M. Thomsen (nr. 5 fra venstre).

Tyskerne fik hurtigt nys om transaktionen. Også andetsteds i landet havde man gjort den erfaring, at tyskerne blev godt gale i hovedet, hvis de erfarede, at danske myndigheder havde gemt benzin til side. Det skete, at tyskerne gik i gang med skovl og spade for at finde frem til nedgravede lagre.

I Glostrup var det overchauffør Helmer Nielsen, der kom i det tyske søgelys.

Et ubehageligt efterspil

”Nogle dage efter at tyskerne havde sat politiet ud af spillet,” fortæller Helmer Nielsen, ”befandt jeg mig i min virksomhed på Hovedvejen 152, hvor jeg var fordybet i en samtale med ostehandler O. Olesen. Pludselig stod der tre hipofolk i lokalet. ”Hvem er chef for fortagendet her?” blev der spurgt. Jeg svarede, at det var mig.

”Gå over i hjørnet!” råbte en af hipoerne og sigtede på mig. ”Du skal skydes!”

At jeg blev hed om ørerne, vil jeg ikke lægge skjul på. Oppe på loftet lå et illegalt våbenlager, der tilhørte den lokale modstandsbevægelse. Naturligvis antog jeg, at hipoerne havde snuset noget op, – og i så fald var jeg fortabt.

Medens disse tanker fløj gennem hovedet på mig, kom jeg til at se på osthandleren. Hans ansigt var blevet så blegt, at det forekom mig lysere end hans hvide kittel. Jeg mandede mig op til at sige:

”Det har jeg ikke noget imod,” – altså at blive skudt! – ”hvis I vil fortælle mig, hvad jeg har gjort.”

Den ene af hipoerne mønstrede mig hovent og spurgte så med eftertryk:

”Hvor har du gjort af benzinen?”

En stor sten faldt fra mit hjerte. Naturligvis var situationen stadig kritisk, men benzin var ikke så farlig som illegale våben. Her stod hipoerne få meter fra den kæmpefangst, vort våbenlager ville være, – og så anede de intet om det, men snakkede om benzin! Det stod mig klart, at nogle enfoldige argumenter måske kunne redde mig ud af kniben.

Med rivende tungfærdighed begyndte jeg at forklare, at jeg havde handlet efter ordre. Direktiverne kom fra politiet, der endnu var i funktion, da jeg hentede benzinen. Politiet handlede i samarbejde med brandvæsenet, hvis ledelse tjenstligt havde kommanderet mig til at hente benzinen. Kunne der være noget galt i at adlyde en ordre? Det gjorde man vel også i hipokorpset, ikke sandt? Hvad skulle jeg ellers have gjort? Lade mig afskedige? O.s.v., o.s.v. Naturligvis måtte jeg afpasse mine argumenter efter den begrænsede fatteevne, der gennemgående var et særkende for hipoer.

De tre mænd i de sorte uniformer så ud til at blive tvivlrådige. Ud af øjenkrogen så jeg, at osthandleren var ved at få farve i kinderne igen.

Et øjeblik efter forsvandt hipofolkene med misfornøjede miner ud af døren. Med usigelig lettelse så jeg dem skrå over Hovedvejen mod politistationen, hvor de åbenbart skulle i kontakt med tyskerne og deres håndlangere. Måske ville de vende tilbage. Det er sikkert overflødigt at bemærke, at jeg lynhurtigt gjorde mig usynlig, til faren var drevet over.”

Grønne biler blev røde

At yde bistand ved tilvejebringelsen af beredskabslageret af benzin var ikke den eneste særopgave, Glostrup brandvæsen påtog sig at løse. Man vil forstå, at netop brandmænd var velegnede til at klare specielle opgaver, som tyskerne betragtede med skepsis eller ligefrem med

fjendtlighed. En brandmandsuniform var som et partoutkort, der gav adgang overalt – også ved nattetid i de perioder, hvor besættelsesmagten havde indført spærretid.

En sådan opgave meldte sig i forbindelse med det tyske overgreb mod politiet den 19. september 1944. Pludselig var der intet politi mere, og foruden at besætte politistationerne søgte tyskerne naturligvis at lægge hånd på politiets kørende materiel. Ledende politifolk, der havde undgået internering, henvendte sig til Københavns brandvæsen i et forsøg på at redde politiets biler fra at blive taget af tyskerne. Politiets grønne udrykningsvogne blev i al hast sprøjtet røde, og så gjaldt det om at få dem bragt i sikkerhed i dybeste hemmelighed. Københavns brandvæsen søgte assistance i omegnskommunerne, og overchauffør Helmer Nielsen fik til opgave at hente 4-5 af de endnu våde biler, der var placeret på Halmtorvet, og bringe dem uden for tyskernes rækkevidde. Nogen ufarlig ekspedition var det ikke; for det ville have været alt andet end morsomt at blive fanget bag rattet i en bil, som danske myndigheder søgte at unddrage tyskerne.

Aktionen forløb imidlertid godt, og de nymalede biler – der jo nu havde brandvæsenets farve – blev anbragt rundt omkring og anvendt som mandskabsvogne m.v. under brandvæsenets daglige arbejde.

Folkeregisteret kastes på ilden

Folkeregisteret havde travlt under krigen. Administrationen af størstedelen af rationeringsordningerne var overdraget registeret, og i 1944 kom hertil udstedelsen af de af besættelsesmagten krævede legitimationskort. Hvis tyskerne troede, at de kunne vanskeliggøre modstandsbevægelsens arbejde ved den slags påbud, tog de fejl. Normalt havde frihedskæmpere, der var gået under jorden, ingen større vanskeligheder med at skaffe sig de falske legitimationskort, der var brug for. Bl.a. bemægtigede modstandsbevægelsen sig 20.000 blanke kort fra Københavns Statistiske Kontor, så på dette punkt var der ingen smalle steder.

I løbet af 1944 indløb efterretninger om, at modstandsbevægelsen var begyndt at fjerne folkeregistre rundt om i landet. I Randers var folkeregisteret således blevet bortført af sabotører, men nogle dage senere blevet tilbageleveret af det tyske sikkerhedspoliti, der havde opsnuset gemmestedet. At få hjælp fra *den* side må have været en bitter sød pille at sluge for kommunen.

Bestræbelserne for at sætte disse offentlige registre ud af funktion skyldtes – efter hvad man hørte – fortrinsvis frygt for, at besættelsesmagten kunne misbruge registrene til udskrivning af tvangsarbejds-kraft eller på anden måde.

Uenighed om aktionerne

Ude i kommunerne vakte disse meddelelser ingen begejstring. Trods al sympati for modstandsbevægelsen var det for en kommunalmand yderst vanskeligt at få øje på nogen fornuft i disse aktioner. Om udskrivning af tvangsarbejds-kraft havde der ikke været tale, og eftersøgte frihedskæmpere kunne nu engang ikke findes gennem registrene; når folk gik under jorden, skulle de nok vogte sig for at melde flytning!

Heller ikke inden for frihedsbevægelsen var der enighed om aktionernes berettigelse. Således udsendte Danmarks Frihedsråd den 6. december 1944 følgende instruks til modstandsbevægelsen:

Der er i den seneste tid rundt om i landet ødelagt eller fjernet en del folkeregistre. I en række tilfælde er aktionen foretaget af modstandsbevægelsens organiserede styrker, i andre tilfælde af ukendte personer. Overalt er der utvivlsomt handlet ud fra de bedste og mest velmente motiver, idet man mente at skade tyskerne og gavne modstandsbevægelsen, og i en række tilfælde – men dog næppe i alle – synes det, som om man har nået hensigten.

Her har en af Storm P.s vagabonder fået legitimationskort. Kammesjukkerne kan se komækken!

Denne og de øvrige tegninger af Robert Storm Petersen er gengivet med venlig tilladelse fra Storm P.-Museet, Frederiksberg Runddel.

Interiør fra rådhuset i 1943. De folkeregisterkort, modstandsbevægelsen senere fjernede, befandt sig i stålskabene til venstre. Skabene til højre tilhørte skattevæsenet. Siddende længst til venstre: folkeregisterfører Gunnar Andersen.

Da en sådan ødelæggelse eller fjernelse af folkeregistre imidlertid ikke kan siges i *almindelighed* at skade tyskerne, hvorimod savnet af registrene daglig lægger de største hindringer i vejen for fortsættelsen af dansk administration, pålægger DANMARKS FRIHEDSRÅD hermed alle ansvarlige ledere af modstandsgrupper såvel som enkeltpersoner også i dette forhold at bevare hovedet koldt og ikke lade sig rive med til uoverlagte handlinger.

I alle tilfælde, hvor spørgsmål rejses om ødelæggelse eller fjernelse af et folkeregister, er det de ansvarlige lederes pligt nøje at overveje, om de fordele, man mener at opnå ved aktionen, opvejer de vanskeligheder, der beredes dansk administration og derigennem på mange områder hele folket.

Danmarks Frihedsråd.

Man bemærker den forsigtige og diplomatiske udformning. Naturligvis var det ikke meningen, at modstandsgrupper, der allerede i den bedste mening *havde* fjernet folkeregistre, skulle tabe ansigt, – derfor vendingen om, at man i en række tilfælde synes at have nået hensigten. På den anden side efterlod instruksens ingen tvivl om, at frihedsrådets usminkede mening var: Hold nu op med det pjat!

Som det fremgår af det følgende, bragte denne appel fra frihedsrådet ikke straks aktionerne til ophør.

Glostrup i farezonen

Efterhånden som flere og flere registre blev luernes bytte, stod det klart, at også Glostrup folkeregister var i farezonen. Kommunen lagde imidlertid ikke hænderne i skødet og ventede på det uundgæelige. Under påskud af at ville beskytte den centrale del af registeret deponerede kommunen alle hovedkortene i Forstædernes Bank. Folkeregisterets personale, der så småt var begyndt at indstille sig på at skulle undvære kortene resten af krigen, fandt det noget besynderligt, at hele kortmateriale nogle dage senere blev bragt tilbage til rådhuset uden nærmere forklaring.

I mellemtiden var der sket noget, som kun de allerfærreste anede noget om. Efter aftale med kommunens ledelse havde firmaet Helio-print i dybeste stilhed hentet kortene i banken og mikrofotograferet dem alle sammen. Firmaet havde derefter gemt filmrullerne et sted, som ikke engang de få indviede kommunalfolk kendte noget til. På denne måde sikrede man sig imod, at nogen af vanvare kom til at sladre af skole. Helst skulle man undgå en situation som i Aalborg, hvor sabotører først ødelagde folkeregisteret og derefter tiltvang sig adgang til den bankboks, hvor mikrofotografierne lå, – og også fik dem udleveret. I Glostrup forblev fremstillingen af filmene en dyb hemmelighed i resten af besættelsestiden.

Rådhuset besættes

Ved godt 14-tiden onsdag den 13. december 1944 – altså 7 dage efter udsendelsen af frihedsrådets forannævnte appel – blev rådhuset besat af en halv snes medlemmer af modstandsbevægelsen. Personalet og nogle beboere, der havde ærinde i bygningen, blev overvåget af bevæbnede mænd, medens andre blev posteret ved indgangene og ved omstillingsbordet.

Sognerådsformand Vald. Hansen var selv til stede på rådhuset og havde en kort samtale med aktionens leder, som han alvorligt opfordrede til at afblæse et forehavende, der næppe ville genere tyskerne det alleringeste, men ubetinget ville være til ulempe for administrationen og derigennem også for befolkningen. Der faldt nogle ublide bemærkninger fra begge sider, men Vald. Hansens argumenter prellede af, og den nøje planlagte aktion gik sin gang.

Ca. 5.000 hovedkort og ca. 20.000 navnekort blev lagt i en presentning og båret ud til en ventende kulbil. Modstandsfolkene havde travlt; for det var farligt at operere her i hjertet af Glostrup; der var

Sognerådsformand Vald. Hansen var til stede på rådhuset, da en modstandsgruppe den 13. december 1944 besatte rådhuset for at fjerne folke-registeret og køre det til en forbrændingsanstalt. Vald. Hansen prøvede at overtale gruppelederen til at aflyse den meningsløse aktion, men forgæves.

Efter maleri af Jørn Glob fra 1954. Billedet er altså malet et par år efter, at Vald. Hansen var blevet Glostrups første borgmester.

kun et hundrede meter til politistationen, hvor tyskerne residerede, og værnemagerfabrikken "Globe" med de truende vagttårne lå endnu nærmere ved rådhuset. Det hele var overstået på ca. 20 minutter.

Åbenbart havde modstandsgruppens leder fuld kontrol over sine folk, og hans ordrer blev afgivet med smeldende appel. – "Han behandlede dem som kulier!" lød en af kommentarerne bagefter.

Alle kortene blev – som det senere kom frem – kørt direkte ind til Københavns Kommunes Forbrændingsanstalt, hvor hele materialet havnede i ovnene.

En vred tysker

Aktionen blev omtalt i pressen, hvilket havde til følge, at den tyske chef fra politistationen et par dage senere med bistert åsyn henvendte sig til kommunesekretær Johs. Christiansen på rådhuset og udslyngede det højrøstede spørgsmål: – "Was war hier eigentlich los vorgestern?" Den vrede tysker var mildest talt utilfreds med, at han ikke straks var blevet underrettet, hvilket ingen naturligvis ville drømme om at gøre. Tyskerne forstod ganske vist ikke, hvorfor nogen ville gøre sig ulejlighed med at bortføre folkeregistre, men de var stærkt interesseret i et signalement af de modstandsfolk, der havde deltaget i aktionen, og folkeregisterfører Gunnar Andersen og jeg selv (der begge havde været til stede under samtalen med den tyske officer) var senere på dagen i forhør på politistationen.

Den danske landsforræder, der afhørte mig, indledte med at spørge, om jeg havde været straffet før! Det spørgsmål havde jeg intet imod at besvare, men i øvrigt følte hverken registerføreren eller jeg nogen trang til at tilfredsstille den tyske nysgerrighed.

Tyske arrestationer

I besættelsens sidste tid var tyskernes kamp mod den danske modstandsbevægelse mere skånselsløs end nogen sinde. Arrestationer hørte til dagens orden, og efter at tyskerne havde genoptaget henrettelserne, der havde været indstillet et halvt års tid, gik mange bekymrede tanker til dem, der var fanger hos besættelsesmagten.

To af kommunens medarbejdere faldt i tyskernes hænder i disse måneder. Det var den tidligere nævnte kommuneassistent Aage Petersen, der blev arresteret i sit hjem den 20. februar, og kontorist Erling Sørensen, der blev hentet på rådhuset den 12. marts. I begge tilfælde bad sognerådet udenrigsministeriet om at gøre et forsøg på at få de arresterede frigivet. Ministeriet svarede høfligt, at sagerne var optaget til behandling, og at man ville høre nærmere. Man hørte imidlertid intet, og de to unge mænd forblev bag lås og slå til befrielsen.

Arrestationsbølgen ramte også kommunesekretæren i Herstedernes kommune, hvis sogneråd bad nabokommunen Glostrup om hjælp til at bestride administrationen. Når dagens arbejde på Glostrup rådhus var forbi, måtte kommunesekretær Johs. Christiansen og en af hans medarbejdere derfor bestige deres cykler og drage ud til det lille kommunekontor i Vridsløselille for at hjælpe det fåtallige personale med de vigtigste opgaver. Den bogholderikyndige fuldmægtig Sven Jensen var en af dem, der gav en hjælpende hånd i de dengang så landlige omgivelser; også jeg selv gik lidt til hånde.

Arrestationen førte kommuneassistent Aage Petersen ud på den samme lange rejse, som mange andre danske blev tvunget til at foretage i disse måneder: – rejsen til Frøslev.

Glostrup-Frøslev tur-retur

Ganske tidligt om morgenen den 20. februar 1945 blev Aage Petersen og hans kone vækket ved, at der blev ringet kraftigt på entrédøren. Da den søvndrukne kommuneassistent nærmede sig døren, blev der råbt: 'Deutsche Polizei!', og næppe var der lukket op, før to civilklædte tyskere stormede ind og begyndte at gennemrode lejligheden uden at sige et ord. En tredje tysker sad ved rattet i en bil udenfor. Hurtigt konstaterede tyskerne, at der intet fordægtigt kunne findes, hvorpå Aage Petersen fik ordre til at klæde sig på. Bilen kørte til Glostrup Politistation, hvorfra han efter et par timers ventetid blev ført til Shell-Huset, Gestapos hovedkvarter. Tung om hjertet måtte han sammen

Kommunaldirektør Aage Petersen, der som 27-årig kommuneassistent var leder af socialtjenesten under folkestrejken i 1944. I februar 1945 blev han arresteret af tyskerne, og en måned senere førtes han til Frøslevlejren, hvor han tilbragte resten af besættelsestiden. Han har siden 1971 været kommunaldirektør i Glostrup.

med mange andre fanger vente en uendelig tid, inden han blev ført ind til en tysk politiofficer, der afslørede grunden til arrestationen: Petersen var sigtet for at have udstedt falske legitimationskort; dette var helt korrekt; som så mange andre kommunalfolk havde han hjulpet politibetjente, der efter den 19. september 1944 havde måttet gå under jorden, med nye kort. En af disse betjente var nu blevet pågrebet og havde hårdt presset tilstået, hvor han havde kortet fra. Da forhøret sluttede, blev Petersen ført til Vestre Fængsel, hvor han blev anbragt i en alt for lille celle sammen med 9 andre. Sammenstuvningen var generende og de hygiejniske forhold simpelthen hårrejsende.

To gange blev Aage Petersen hentet til nye forhør i Shell-Huset. Medens han en dag sammen med andre fanger ventede på at blive ført ind i forhørslokalet, kom en tysker hen til en medfange og råbte: ”Du lügst!”, og i det samme slog han fangen hårdt i ansigtet med et par håndjern. Det var tonen hos Gestapo. Og der skete meget værre ting under forhørene, selv om Petersen selv blev forskånet for fysisk overlast.

Den lange rejse

Sidst på natten til den 21. marts 1945 blev Aage Petersen og mange andre fanger purret ud. På lange rækker stod de med ansigtet mod væggen og hænderne op mod muren og ventede... de vidste ikke på hvad. Alt tydede på, at de skulle transporteres bort -- og så var spørgsmålet: gik turen til Frøslev eller til en koncentrationslejr i Tyskland? Det sidste alternativ gav kuldegysninger.

Medens toget med fangerne bevægede sig vestpå, blev Shellhuset – Gestapos hovedkvarter – ødelagt ved et engelsk bombardement. De fleste af fangerne havde ubehagelige erindringer om forhør inden for disse mure.

Fot. Robert Larsen.

Omsider blev fangerne, der som proviant hver havde fået en humpel rugbrød og en klat margarine, ført ud i den frie luft og anbragt i nogle af de såkaldte ”prærievogne”. Turen gik til jernbaneterrænet i København, hvor fangerne måtte stige ind i 3-4 godsvogne. Dette var ingen overraskelse. Sidst i december 1944 var statsbanernes fangetransportvogn blevet ødelagt af sabotører, hvorpå den højere SS- og politifører Pancke havde bekendtgjort, at det tyske sikkerhedspolitis arrestanter indtil videre ville blive transporteret i godsvogne.

Toget satte sig i bevægelse. Rejsen forekom uendelig.

Medens toget i disse timer sneglede sig af sted gennem landet, angreb allierede flyvere Shell-Huset, som Aage Petersen og de fleste af de andre fanger kendte alt for godt. Det var under dette angreb, at der ved en tragisk manøvreringsfejl blev kastet bomber mod den Franske Skole, hvorved 86 børn og 10 nonner blev dræbt.

Langt om længe standsede toget på et godsbaneterræn, der viste sig at ligge i Korsør, og i aftenens løb blev toget rangeret om bord i en færg. I Fredericia gled skydedørene et kort øjeblik til side, og frem af mørket dukkede nogle eventyrskikkelser, der viste sig at være Røde Korsdamer, der serverede kaffe og bouillon – et traktement, der fik fangernes øjne til at lyse som Sct. Hans-orme. Atter lukkedes dørene, og hjulene rullede og rullede.

I buldrende mørke nåede man til vejs ende, og fangerne blev kommanderet ud. Man så spørgende på hinanden: Var man i Tyskland? Af menneskelige væsener var der i hvert fald kun tyskere at få øje på. Med maskinpistoler og vagthunde stod de med korte mellemrum langs den rute, fangerne måtte marchere i rækker på fire og fire. Efter kalenderen var det forårsjævndøgn, men foråret mærkede man ikke noget til. Det var bitterligt koldt, men trods alt gjorde det godt at strække benene.

- "Hvis nogen træder ud af geledet, bliver han skudt!" blev der råbt. Floromvundne vendinger lå ikke for tyskerne.

Trætte og forkomne nåede man frem til et stykke hede, der var indhegnet med pigtråd og omgivet af granskov. Man skimtede barakker og vagttårne, - det var Frøslev! Altså havde man undgået at komme til Tyskland i denne omgang. En tung sten faldt fra hjertet.

Hverdag i lejren

Frøslevlejren var i 1944 blevet etableret på dansk initiativ og for danske midler for at undgå flere deportationer til Tyskland end de allerede stedfundne. Tyskerne havde lovet, at de danskere (bortset fra danske jøder!), der allerede befandt sig i tyske lejre, ville blive overført til Frøslev, men efter god tysk tradition brød man det givne ord. Ja, værre end det: - over 1.600 fanger blev fra Frøslev deporteret til Tyskland. Frygten for at havne i en tysk koncentrationslejr var et evigt mareridt. Ingen kunne føle sig sikker.

Aage Petersen blev indkvarteret i barak H 12 (H stod for "Häftling" = arrestant) - kun tre barakker fra de to kvindebarakker, der betegnedes H 16 og H 17. "Men der var ekstra pigtråd omkring damerne," fortæller Petersen, "så drag ingen forkerte slutninger! De heldigste af os fik sig en såkaldt "vaskekæreste". Kontakten med hende bestod i, at man gennem pigtråden lempede en bylt ubeskriveligt beskidt tøj ind til hende, og når tidens fylde kom, fik man tøjet rakt tilbage i ren og pæn stand. Og der fulgte et smil med."

I sammenligning med koncentrationslejrene i Tyskland var forplejningen i Frøslev ganske god, men den var også på danske hænder. Den danske forvaltning havde sin egen bygning, der lå uden for pigtråden, men inden for en stribe landminer, der omgav hele området og eksploderede for et godt ord.

Fangerne havde en vis arbejdspligt, men gennemgående tog man den med ro, så anstrengelserne tærede ikke synderligt på kræfterne.

Størstedelen af de internerede var heldigvis respektable folk, men der var undtagelser. På Aage Petersens stue boede en ung mand, som efter befrielsen var en af de første, der blev henrettet, dømt for at have angivet journalist Jørgen Arboe-Rasmussen til tyskerne med dennes død til følge. I Frøslev måtte de internerede altid være på vagt; side-manden ved spisebordet eller arbejdskammeraten ude i marken kunne være i tyskernes sold. I et hjørne af lejren var der ligefrem særlige stikkerbarakker, hvor landsforrædere holdtes i sikkerhedsforvaring sammen med deres familier. Stikkernes børn blev forståeligt nok kaldt "stiklinger".

Jublende fanger i Frøslevlejren på befrielsesdagen.

”Normalt var jeg godt orienteret om begivenhederne ude i verden,” fortæller Aage Petersen. ”En af mine medfanger, der var fra Viborg ligesom jeg selv, gjorde rent i officersbarakken, og når tyskerne var ude, listede han sig hen til radioen og opsnappe nyheder fra London. Kommunikationen med min egen familie lå det tungere med. At min kone var taget til Viborg, anede jeg ikke, før min viborgensiske kammerat fik brev hjemmefra med et foto af familiens yngste. Og hvem var med på billedet som biperson? Sådårlig min egen lille kone. Det var et nydeligt billede! Da en syg kriminalbetjent skulle overføres til hospitalet i Viborg, fik jeg ham til at give min bedre halvdel besked om, hvor jeg befandt mig. Så tilfældige var nyhedskanalerne.”

Frihedens time

Når dagens arbejde var forbi, blev fangebarakkerne aflåst og kommunikationen mellem disse afbrudt. Da frihedsbudskabet blev udsendt af BBC om aftenen den 4. maj, var det derfor kun i de få barakker, der havde en illegal radio, at man erfarede noget om den store nyhed. Aa-

ge Petersen og de øvrige beboere af barak H 12 hørte først om kapitulationen næste morgen og turde næppe fæste lid til meddelelsen. Men præcis kl. 8 gled det danske flag til tops ved den danske forvaltnings bygning uden for lejren. Det var en hilsen og en bekræftelse. Al tvivl forsvandt.

I løbet af formiddagen begyndte fangerne at overtage kontrollen med lejren. I dens midte blev der rejst en stor flagstang, og kl. 12 gled et stort – og hidtil godt skjult – dannebrogflag til tops. Samtidig hørtes gennem de tyske højttalere Københavns rådhusklokker og derefter kongens og statsministerens taler.

Da porten til friheden først var slået op, kunne det ikke gå hurtigt nok med at komme hjemad. Om eftermiddagen afgik to særtog fra Padborg for at bringe fangerne hjem, men Aage Petersen måtte skifte i Fredericia, og forbindelsen op gennem Jylland var vanskelig. Først næste morgen var han i Langaa, og herfra lykkedes det ham at komme videre på bagsædet af en af modstandsbevægelsens motorcykler. Hjem til det glædelige gensyn i Viborg!

Glostrup-Politigården tur-retur

Den anden af de arrestationer, der ramte kommunale funktionærer, fandt sted på rådhuset den 12. marts. En samtale mellem kommunesekretær Johs. Christiansen og mig blev brat afbrudt, da to hipofolk pludselig stod i kontoret.

”Vi søger en mand ved navn Erik Sørensen,” sagde den ene hipo-mand, åbenbart lederen. ”Han er ansat her. Vis os, hvor han sidder!”

Efter nogle sekunders betænkningstid svarede kommunesekretæren: ”Vi har da vist ingen ansat af det navn, har vi vel, Funch?”

Med ungdommelig varme bekræftede jeg denne fuldt korrekte oplysning, men den sortklædte gæst lod sig naturligvis ikke affærdige så let.

”De har i hvert fald en mand ved navn *Sørensen*,” konstaterede han og pegede på mig. ”Den unge mand dér kan vise vej.”

Hipo-officeren gav sin underordnede et vink, og med en maskinpestol i ryggen måtte jeg vandre den tunge gang op på første sal, hvor min gode ven Sørensen – ikke Erik, men Erling – arbejdede i skattevæsenet. Da han fik øje på de sorte uniformer, blev han bleg som et lig, men han var fuldstændig rolig, da han fulgte med slynglerne ud til den ventende bil. Det var én arrestation blandt utallige, men det spørgsmål, man stillede sig selv, var altid det samme: Får vi ham at se igen?

Vi fik Erling Sørensen at se igen – og heldigvis i god behold. Han nåede ikke længere end til Politigården og Vestre Fængsel. Gang på gang var han vidne til, hvordan danske landsforrædere mishandlede fanger under forhørene. Men enkelte af de menige tyske soldater, der forrettede vagttjeneste, var flinke og fredsommelige mennesker, der gerne gav fangerne en håndsækning og sikkert foragtede de danske hipofolk af fuldt hjerte. ”Jeg ville gøre alt for disse hyggelige tyskere,” udtalte Erling Sørensen, da han kom på fri fod den 5. maj. ”Men desværre var de sjældne undtagelser.”

Jernbanesabotørerne arbejder

I krigens sidste måneder tog jernbanesabotagen et stærkt opsving landet over. Som påvist af besættelsehistorikeren, dr. phil. Aage Trommer (der i sine unge dage boede i Glostrup fra 1943 til 1951) har der været en tendens til at overvurdere jernbanesabotagens militære betydning, der i virkeligheden var yderst begrænset. Dette forklejnede naturligvis hverken det mod, de enkelte sabotører udviste, eller den idealisme, der besjælede dem.

Jernbanesabotagens hovedland var Jylland, medens aktiviteten på øerne var langt mindre.

I Glostrup blev bevogtningen af banelinien forstærket ved, at tyske soldater blev indkvarteret i et par jernbanevogne, der fik standkvarter på sporet nærmest Levers Sæbefabrik. Naturligvis lykkedes det ikke denne lille styrke at skræmme sabotørerne til uvirksomhed.

Størst opsigt vakte en træfning om formiddagen den 16. marts 1945 ved Brøndbyøster blokpost, hvor en gruppe BOPA-sabotører søgte at standse et tysk ammunitionstog. Dagen i forvejen var et angreb på samme transport slået fejl. Tyskerne var derfor forberedt på et nyt attentat og havde forstærket bevogtningen af toget så meget, at sabotørerne måtte kæmpe mod overmagten. En halv times tid varede ildkampen, der var en af de heftigste, danske sabotører overhovedet deltog i. Tyskerne gik af med sejren, og på dansk side faldt assistent Kaj Jensen og officersaspirant Ebbe Rørdam.

Som følge af skinnesprængninger o.l. blev trafikken på strækningen fra Valby/Vigerslev til Glostrup afbrudt i kortere eller længere tid den 12. marts samt den 5., 7., 10. og 21. april 1945. Linieafbrydelsen den 10. april gav det kommunale vagtværn ekstraarbejde. Gedsertoget og Korsørtoget, der skulle komme til København om aftenen, måtte standse i Glostrup og passagererne viderebefordres med rutebiler, lastbiler og hvad man ellers kunne få fat på. I aftenens løb hjalp vagtværnet 1200-1400 personer til rette, så alle efterhånden nåede deres bestemmelsessted.

Endelig kan nævnes, at der den 17. april tidligt om morgenen indtraf en eksplosion i et tog ved Glostrup station. Det er muligt, at de tyske soldater, der lå og sov i jernbanevognene ved sæbefabrikken, er blevet vækket lidt brat.

I nærheden af Brøndbyøster station (på Turpinsvej) står denne mindesten på det sted, hvor Ebbe Rørdam og Kaj Jensen faldt under en voldsom kamp med mandskabet på et tysk ammunitionstog den 16. marts 1945. Kun Ebbe Rørdams navn står på stenen.

Razzia i Glostrup

Som et led i bekæmpelsen af jernbanesabotagen foretog det tyske sikkerhedspoliti en dag en razzia på jernbanestationen. Indgangene blev besat og personalet afhørt. "Har I illegale blade?" var det første spørgsmål. Dette blev selvsagt benægtet, og da tyskerne ikke selv kikkede efter i skuffer og skabe, blev man hurtigt færdig med dette punkt på dagsordenen. Mere prekært var næste spørgsmål: "Er det jer, der har givet sabotørerne oplysninger om toggangen?" Også denne insinuation blev naturligvis tilbagevist på det bestemteste, men tyskerne lod sig ikke nøje dermed. De trak stationsforstander H.C. Andersen ind i portørernes kaffestue og gav sig god tid til at forhøre ham – med bistre miner og våbenraslen. Men stationsforstanderen var helt sagesløs, og tyskerne var godt sure, da de måtte forlade stationen uden ringeste resultat.

Den glostrupske "Høne"

Efterhånden som krigen begyndte at nærme sig sin afslutning, blev toggangen så indskrænket, at det kunne være vanskeligt nok at komme fra Glostrup til København og omvendt. På privat initiativ blev der derfor etableret personbefordring med hestevogn mellem Glostrup og

Aalholm Plads. I luntetrav gik det hen ad Roskildevej i et køretøj, der nærmest mindede om en skovtursvogn fra gamle dage. Den historisk interesserede følte sig måske snarere hensat til "Hønen", den legendariske hestesporvogn fra klunketiden. Humøret i den glostrupske "Høne" plejede at være så strålende, at passagererne gerne affandt sig med, at turen gik i sneglefart.

De tyske flygtninge

I de første måneder af 1945 strømmede tyske civilpersoner, som den russiske fremrykning på Østfronten havde drevet på flugt, ind i Danmark i et antal af et par hundrede tusinde. Synet af de pjaltede, snavse- de og forskræmte mennesker, der var befængt med utøj og havde mistet alle illusioner, fortalte med al tydelighed, at krigen hastigt gik mod sin afslutning. De tyske storhedsdrømme havde lidt skibbrud.

Utallige skoler og andre bygninger landet over måtte i denne tid tjene til indkvartering af de forhulede skarer.

Også Glostrup kommune fik sin andel af flygtningestrømmen, men først *efter* befrielsen, idet Flygtningeadministrationen i juni 1945 overførte flygtninge til Avedørelejren, der på dette tidspunkt var rømmet af værnemagten. Disse flygtninge kom fra Københavns Frihavn, hvor ca. 35.000 personer havde været stuvet sammen i pakhuse, oplagsrum o.s.v. Naturligvis var der kun plads til en lille del af denne store skare i Avedørelejren, hvortil transporten foregik med vognmateriel, som Statens civile Luftværn stillede til rådighed, samt med busser fra Københavns Sporveje.

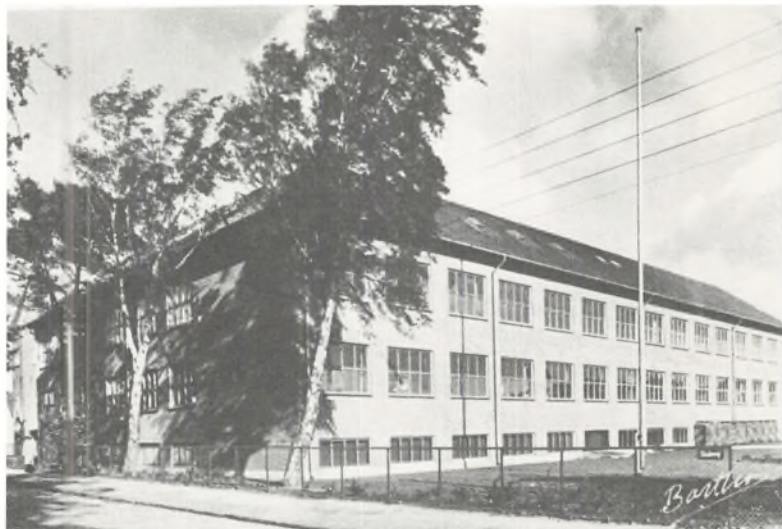
Befolkningen i Avedøre mærkede i almindelighed ikke meget til disse flygtninge. Da dagen for afrejsen nærmede sig, var der dog adskillige af dem, der gik rundt til de omboende og prøvede at sælge tæpper og andre effekter, de havde fået fat på. Åbenbart gjaldt det om at skaffe en smule kontanter til rejsen.

Det kan nævnes, at nuværende sognepræst Knud Langberg, Glostrup, var sekretær for og senere leder af Kirketjenesten blandt Flygtninge. Af hans forfatterskab kan nævnes *Flüchtlingsleben in Dänemark*, der i 1951 udkom i Stuttgart som en hilsen til de tidligere flygtninge. Bogen rummer mange interessante og gribende træk fra livet i lejrene.

Efter befrielsen benyttedes Avedøreljren en tid som indkvarteringssted for tyske flygtninge. Her ses det åbne område, der i det militære sprog kaldes "alarmpladsen".

Man kan forestille sig det myldrende liv, der må have udfoldet sig her, da lejren var beboet af alle de flygtninge, den kunne rumme.

Denne tilbygning til Glostrup Kommuneskole blev opført under krigen. Bag disse vinduer fandtes størstedelen af det tyske militærlazaret.

Militærlazaret i Glostrup

I krigens sidste måneder understregedes det håbløse i tyskernes stilling af de mange sårede soldater, der ad søvejen ankom til København, gennemgående i en elendig forfatning.

Den 12. april 1945 blev Glostrup Kommuneskole beslaglagt af den retirerende værnemagt, først til kaserne og senere til militærlazaret.

I sin bog *Fra Stationsbyens Saga* fortæller Ejvind Tofte, der som elev i skolen havde begivenhederne på nærmeste hold, følgende om beslaglæggelsen:

”Eleverne fik at vide, at tysk militær fra og med den kommende dag havde beslaglagt skolen til kaserneformål. De mindre elever blev sendt hjem, medens de større blev sat i gang med forskellige ”redningsaktioner”. Den vigtigste af disse bestod i at fjerne lampekuplerne fra gange og klasseværelser. Måske har man haft en eller anden tanke om, at tyskerne ville skyde til måls efter dem – og lampekupler var næsten ikke til at opdrive på dette tidspunkt. Lampekuplerne blev forsigtigt båret dels til præstegården, dels til Edvard Hansens villa på Heggelunds allé. Her var der god plads til dem på lofterne. Da dagen var gået, var alle kupler i sikkerhed, derimod var det meget lidt undervisningsmateriale, man havde fået med.

Selv om skolebygningen var blevet beslaglagt, lykkedes det alligevel under meget vanskelige forhold at fortsætte undervisningen. De ældste klasser blev placeret på Teknisk Skole, andre i biografen, i Missionshuset og i K.F.U.M.'s bygning. Enkelte klasser undervistes i lærernes privatboliger.

Da man manglede bl.a. kladdehæfter, udvalgte man et par af fjerde mellems elever, der formodedes at være gode til tysk, til at gå op på skolen og gøre et forsøg på at hente sådanne hæfter. De tyske soldater var egentlig forbavsende imødekommende. Eleverne fik lov til at tage de kladdehæfter, de ville. Man lagde mærke til, at tyskerne endnu her i slutningen af april 1945 forsøgte at bevare en vis optimisme. På klassetavlerne var der bl.a. på tysk skrevet: ”– og vi vil alligevel sejre”. Et andet sted stod der: ”Berlin forbliver tysk!” I den kommende tid blev der hentet meget materiale fra kommuneskolen; men en dag var det slut. Soldaterne forlod skolen, der i stedet blev indrettet som lazaret. Nu var det helt forbi med at komme på skolen.”

Talrige små og store operationer blev foretaget på lazarettet, hvor 4-5 tyske kirurger var travlt beskæftiget. Af og til kunne man udefra få et glimt af en af disse læger, der gik omkring med blodpletet forklæde og opsmøgede ærmer.*)

Den tyske ordenssans, man ellers har hørt en del om, gjorde sig ikke i særlig grad gældende på skolen. Ret uappetitligt virkede det, at tyskerne ikke sørgede for at få affaldet fjernet. Noget af det gravede de ned, og det øvrige lod de bare ligge. Sognerådet måtte tage affære og foranledige, at en vognmand hentede affald flere gange om ugen – på kommunens regning.

De kommunale myndigheder var betænkelige ved den hårdhændede benyttelse af skolekomplekset. Ikke mindst faldt det i øjnene, at det grønne, træbevoksede område omkring skolen blev benyttet som rekreativt areal for soldaterne, der bl.a. spillede fodbold mellem træerne. Efter befrielsen skrev kommunen, der nu var blevet noget dristigere, på velklingende tysk til overlægen ved lazarettet og bad ham sørge for, at kun hårdtsårede soldater fik lov til at opholde sig på plænerne – ja, man forsøgte endog en henvendelse til det allierede hovedkvarter på Dagmarhus for at søge at få militærmyndighederne til at forbyde den hårde fremfærd mod græs og træer. Samtidig bad man regeringen om assistance til at få skolen frigivet, idet man understregede, at det var så vanskeligt at få børnene undervist i de midlertidige lokaler rundt

---

*) Det var i øvrigt ikke første gang, der var militærlazaret i Glostrup. Den 21. august 1807 kom nogle sårede fra en træfning om morgenen øst for Roskilde på lazaret i Glostrup. Det har nok været et langt mindre lazaret dengang.

om i byen, at det ikke kunne gå hurtigt nok med at få regulær skolegang påbegyndt.

Anstrengelserne kronedes ret hurtigt med held. Den 10. august 1945 blev skolen fuldstændigt rømmet af de tyske soldater.

Bygningerne blev nu tilbagegivet til kommunen, og efter at desinfektører og håndværkere havde givet skolen en solid ansigtsløftning, kunne skolegangen genoptages efter efterårsferien 1945. Øjenvidnet Ejvind Tofte skriver herom:

”I forhold til de rygter, der havde været i omløb, havde skolebygningerne ikke lidt den helt store overlast. I sanglokalet, stue 8, i pavillonbygningen havde man åbenbart haft lægeundersøgelse. På tavlen var der malet en målestok med centimeterangivelse til måling af personers højde. I nogle år mindede denne målestok om den vel nok vanskeligste tid i Glostrup skolevæsens historie.”

Vagtværnet beskydes

Kort før midnat den 23. april 1945 bemærkede en gående vagtværns-patrulje et par mørke skikkelser, der befandt sig på hjørnet af Hoved-vejen og Heggelunds Allé. Vagtmændene fik det indtryk, at der var tale om et indbrud i en butik, og den ene af vagtmændene – Harald Jeppesen – løb over vejen mod de to ukendte. Den ene af disse mistede ganske fatningen og satte i løb op ad Heggelunds Allé, idet han udstødte et skrig. Den anden blev stående, og da Jeppesen nåede ind på livet af ham, opdagede han til sin bestyrtelse, at den formodede tyveknægt var en tysk soldat, der stod og sigtede på ham med sit gevær. I sidste øjeblik blev vagtmanden klar over faren og sprang til side, så tyskeren, der i det samme gav ild, skød forbi ham. Soldaten gjorde mine til at forfølge den chokerede vagtmand, der imidlertid med ord, tegn og fagter fik gjort tyskeren begribeligt, at det var vagtværnet, han havde fyret på. Da dette gik op for tyskeren, blev han åbenbart både lettet og skamfuld.

De to vagtmænd ville nu fortsætte deres patruljering, men da Harald Jeppesen havde tabt sin lygte, gik de tilbage for at finde den. Den tyske soldat kom nu igen hen til dem og bad så mindeligt om undskyldning for sin optræden.

Soldaternes voldsomme reaktion på vagtværnets indgriben var mildest talt påfaldende. Ved synet af en ubevæbnet vagtmand var den ene blevet så rædselsslagen, at han skrigende havde taget benene på nakken. Den anden havde givet ild, – og nu kom han og bad om forladelse. Det hele forekom meget mystisk.

Forklaringen er sandsynligvis, at soldaterne straks havde antaget vagtmændene for tyske politisoldater. Hvis de to værnemagtsmedlemmer virkelig var blevet overrasket af det tyske politi under et indbrud, ville deres liv have hængt i en meget tynd tråd.

Selv om soldaten havde bedt om undskyldning og oven i købet havde givet danskeren et håndtryk, var sagen naturligvis ikke bilagt fra dansk side. Det kunne ikke tolereres, at tyske soldater gik på tyvetogt og beskød vagtmænd, der udførte deres lovlige gerning.

Allerede samme nat gav vagtværnet det tyske politi en foreløbig orientering om det passerede. Vagtmændene havde bemærket, at den flygtede soldat var sprunget over hækken ind til Glostrup Kommuneskole, så man vidste, hvor de to mænd hørte til.

Dansk vrede – og tysk

Da vagtchef Wøldike næste morgen fik indberetning om episoden, blev han godt gal i hovedet. Faktisk havde det kommunale vagtværn et ganske tåleligt forhold til det tyske politi. Dettets leder havde forsikret Wøldike om al støtte i kampen mod kriminelle elementer. Nu ville det vise sig, om den lovede støtte også gjaldt mod kriminelle elementer i tysk uniform.

På politistationen satte Wøldike den tyske chef ind i sagen, idet han understregede, at det måtte være sidste gang, vagtværnet blev forulempet af tyske soldater. Den tyske politimand var helt enig – ja, han blev nærmest desperat af forbitrelse. Han råbte og skreg, og Wøldike forstod så meget, at den soldat, der havde skudt, ville blive ”likvidiert”. Tyskeren styrtede ud ad døren for at tage affære på skolen.

Om den opbragte tysker fik noget ud af sin intervention på skolen, aner vi ikke. Derimod véd vi, at Harald Jeppesen noget senere genså den soldat, der havde skudt på ham. Soldaten, der var sat til en bevogtningsopgave et andet sted, genkendte Jeppesen og hilste venligt på ham.

Han så ud til at være i strålende humør – og var absolut ikke blevet ”likvidiert”.

Glimt fra frihedskampen

Lad os da vente og ikke forsage,
agte på de varslende tegn under sky,
bære de tunge forsmædelsens dage; -
atter skal i Danmark en morgen dog gry!

Edv. Lembckes linier afspejler nederlaget i 1864, men kunne lige så godt være skrevet i 1940. Samarbejdspolitikken i de første besættelsesår tilsigtede at spare landet for ødelæggelser, og aktiv modstand mod tyskerne måtte derfor ikke finde sted. Befolkningen skulle forholde sig afventende og "agte på de varslende tegn under sky".

Ikke alle kunne affinde sig med denne passivitet. Fra en spæd begyndelse udviklede modstandsbevægelsen sig til en magtfaktor, som også politikerne måtte regne med.

I de sidste krigsår var frihedskæmperne på færde overalt - naturligvis også på Glostrupengen. Enkelte af aktionerne er omtalt i det foregående, men naturligvis var der flere end de nævnte, og de illegale blade bragte et utal af beretninger om vellykkede sabotagehandlinger landet over. Nogle episoder påkalder sig særlig opmærksomhed, fordi de kostede frihedskæmpere livet.

Således blev den 21-årige gruppfører i BOPA, stud. techn. Sven Jørgensen - dæknavn "Terkel" - dræbt i Vesterled*) den 7. april 1945. Det var hans opgave at likvidere en stikker, men "Terkel"s pistol klikkede, så det blev modstanderen, der skød først.

På hjørnet af Roskildevej og Brøndbyøstervej var der den 20. april 1945 en træfning mellem sabotører og tyskere. Fire BOPA-medlemmer kom i ildkamp med to tyske officerer. Ulykkeligvis dukkede tre lastbiler med tyskere op, og sabotørerne blev udsat for en voldsom beskydning. Lidt efter slap ammunitionen op for tre af sabotørerne, der befandt sig på samme side af vejen. De prøvede at trække sig tilbage, men chancerne for at undslippe i kugleregnet var meget små. Da åbnede den 20-årige Bjarne Louis Hansen, der lå i den anden vejside, pludselig ild med sin maskinpistol, og tyskerne måtte rette deres våben mod den nye fjende. Nu lykkedes det Bjarne Hansens tre kammerater at slippe væk, men selv blev han dræbt af de tyske kugler. På stedet, hvor han faldt, står i dag en mindesten over ham.

---

*) I daglig tale (og i den senere litteratur) fandt adskillige episoder sted "i Glostrup", selv om de i virkeligheden udspillede sig i nabokommunen Brøndbyerne. Enkelte af disse hændelser er derfor medtaget i denne bog.

Mindesten for frihedskæmperen Bjarne Hansen ved Pilegården på hjørnet af Roskildevej og Korsdalsvej. Bjarne Hansen dræbtes den 20. april 1945 under en ildkamp med tyske soldater.

Et forhør på politistationen

Det tyske politi, der residerede på Glostrup Politistation, spillede ingen større rolle i kampen mod frihedsbevægelsen. En enkelt episode på politistationen bør dog omtales.

I bekæmpelsen af de illegale kræfter gjorde tyskerne også brug af danske terrorister, der var organiseret i grupper, hvoraf den såkaldte "Peter-Gruppe" allerede er nævnt. En lignende samling kriminelle elementer havde dannet "Schiøler-Gruppen", der kappedes med de øvrige terrorbander i brutalitet.

Den 8. marts 1945 indfandt tre medlemmer af den sidstnævnte gruppe sig på Glostrup Politistation medførende en 20-årig fange ved navn Finn Boye Knudsen, der var elev på Danmarks Farmaceutiske Højskole. Han var tilknyttet modstandsbevægelsen i Gentofte og var blevet pågrebet under et stævnemøde med en ung pige, der viste sig at være "Schiøler-Gruppen"'s eneste kvindelige medlem. Hun var forlovet med en af de mandlige terrorister og optrådte som lokkedue i studenterkredse. Finn Knudsen havde gjort hendes bekendtskab under en biograftur, og da hun havde fået indtrykket af, at han stod frihedsbevægelsen nær, havde hun været mere end villig til at aftale et stævnemøde. Koldblodigt havde hun derefter meddelt sin kæreste, hvor og hvornår Finn Knudsen kunne falde i baghold. Da hun sammen med

den unge mand kom spadserende på Vibenshus Runddel, dukkede hendes kæreste op sammen med to andre banditter. Med våben i hånd bemægtigede de sig den intetanende Finn Knudsen, hvis forventninger om en romantisk oplevelse pludselig var blevet til en bitter tragedie. Den unge pige blev efter sigende rasende, fordi hun ikke fik lov at køre med i bilen; hendes kæreste havde ellers lovet hende, at hun godt måtte overvære det hele!

I Glostrup blev den unge frihedskæmper underkastet et brutalt forhør, og senere på dagen blev han, mishandlet og uhyggelig tilmode, kørt nordpå af de kyniske landsforrædere. På Kathrinevej i Hellerup blev han myrdet.

Den skjulte hær

I de sidste krigsår opbyggede modstandsbevægelsen en betydelig undergrundshær, der på et givet tegn kunne træde i aktion, f.eks. i tilfælde af en allieret invasion.

Også i Glostrup organiseredes en sådan styrke, der øvedes i våbenbrug og var beredt til at sætte livet ind, hvis det blev nødvendigt.

Våbenlagre havde man mange steder, bl.a. i Nordisk Køleteknik, hvor luftkanalerne var fulde af skydevåben, og hos Paul Bergsøe & Søn. Som allerede nævnt havde overchauffør Helmer Nielsen et våbenlager på Hovedvejen 152.

Et andet våbenlager befandt sig hos mekaniker Robert Larsen, Kildevældets Allé 12 – altså lige for øjnene af sabotagevagterne på "Globe".

Robert Larsen deltog på mange måder i frihedsbevægelsens arbejde og var desuden en ivrig og uforfærdet fotograf, der har taget mange af de billeder, som gengives i denne bog.

Et bundt radiser

En lille episode, som Robert Larsen har refereret, giver et øjebliksbillede fra dengang.

"Undertiden fik jeg til opgave at hente våben," fortæller han, "og så gik turen til Brøndby Strand, hvor en ingeniør havde fremskaffet et ret anseligt våbenlager. Jeg kørte på en cykel, som var forsynet med en lille påhængsvogn, jeg selv havde konstrueret. I sin have dyrkede ingeniøren grøntsager i frodig mangfoldighed, og når vi havde læsset våbnene på anhængeren, camouflerede vi den farlige last med et ordentligt lag radiser eller andre haveprodukter. På hjemturen var det mest kritiske sted Østbroen, der var bevogtet af to tyske soldater, hvis hovedopgave var at holde øje med banelinien, men som også skulle kontrollere trafikken over broen. Faktisk oplevede jeg at blive standset

Her har vi "Sørøveren"! Det var dæknavnet for mekaniker Robert Larsen, der i modstandsbevægelsen bl.a. udførte en betroet ordonnans-tjeneste. Han fotograferede ivrigt under hele besættelsen – også på steder, hvor fotografering var forbudt! – og adskillige af hans billeder bringes i denne bog.

af disse vagtposter, der gerne ville kikke min lille påhængsvogn efter i sømmene. Hvad gjorde jeg så? Ja, det nyttede jo ikke at tabe fatningen, så tyskerne fik mistanke. Med et stort smil og en fejende håndbevægelse viste jeg dem, at jeg kun transporterede ufarlige grøntsager, – og så stak jeg dem hver et bundt radiser på næven. Elskværdigt ønskede jeg dem velbekomme, og så gjaldt det om at trampe i pedalerne, mens de to krigskarle gik i gang med at gumle på radiserne.

Min kone gik heller ikke så let fra koncepterne. Hun præsterede at transportere våben i familiens barnevogn. Hvis en tysker havde kikket ind under kalechen, ville han have fået øje på en sød lille baby, der sandsynligvis sov trygt. Men havde han kikket nærmere efter under dynen, ville et mindre lager af pistoler og håndgranater komme for dagens lys.”

At modstandsbevægelsen var allestedsnærværende, fik man utallige beviser på, men en fuldstændig skildring af alle de mange aktioner ville ganske sprænge rammerne for nærværende fremstilling.

Befrielsen

Da befrielsesbudskabet kom om aftenen den 4. maj 1945, blev også Glostrup forvandlet til en by, der pludselig var fuld af glade og jublende mennesker.

Begejstringen er ikke til at beskrive. I de større ejendomme kom beboerne som ved et trylleslag ud på altanerne, så snart frihedsbudskabet havde lydt i radioen. De gensidige lykønskninger svirrede i luften, og jubelen bølgede gennem gaderne.

Blandt de mest henrykte var efter sigende de tyske soldater, der boede i jernbanevognene på banegårdsarealet. Da det gik op for dem, at krigen var forbi, blev de ganske ustyrlige af glæde. De kylede deres kasketter højt op i luften, dansede på perronerne og rullede sig i kådhed rundt på asfalten. De sørgede ikke over, at Tyskland havde tabt krigen. De glædede sig bare til at komme hjem. Hjem til ruinerne.

Under stor jubel fjernede nogle unge mennesker i aftenens løb noget af pigtråden omkring politistationen, som tyskerne nu havde forladt. Demonstrativt blev pigtråden slæbt ned ad Kildevældets Allé hen mod "Globe", hvis sabotagevagter imidlertid blev så ilde tilpas over situationen, at de begyndte at skyde varselsskud. Den glade ungdom fortrak i flyvende fart.

Flaget hejses

Medens kirkeklokkerne ringede freden ind om morgenen den 5. maj, samledes sognerådets medlemmer og enkelte andre i rådhusen for at hejse flaget, der nu kunne vaje i et frit land. Ved den enkle højtidelighed blev der talt af Vald. Hansen og provst C. Nedermark – de samme to talere som ved alsangsstævnet i 1940.

På rådhuset blev sløret løftet for den omhyggeligt bevarede hemmelighed om affotograferingen af folkeregisteret. Det viste sig, at filmrullerne befandt sig i sikker forvaring i en bank i Ringsted. Der forestod et meget stort arbejde med at rekonstruere registeret. På grundlag af forstørrede kopier af mikrofilmene gik man i gang med at skrive de mange tusinde kort ud på maskine. Da dette kæmpearbejde var udført, var registeret imidlertid intakt og indeholdt alle de oplysninger, der var indført på kortene siden dets oprettelse i 1924.

Et sorgens budskab

En mørk skygge kastedes over befrielsesdagen ved, at tre frihedskæmpere fra kompagniet i Glostrup faldt under en træfning med tyske soldater i Brøndbyøster. De faldne var købmand Valdemar Jørgensen, fiskehandler Poul Kristensen og fisker Carl Olsen. Sammen med fem andre modstandsfolk var de i bil på vej til Brøndbyøster Skole, hvor de skulle deltage i bevogtningen af internerede tyskerhåndlangere. Da bilen sydfra nærmede sig de første huse i Brøndbyøster, åbnede tyske snigskytter ild mod de kørende og dræbte de tre frihedskæmpere.

En fjerde frihedskæmper, Aksel E. Andersen, blev samme morgen dræbt under en ildkamp med tyskere ved Brøndbyøster Skole.

Antagelig kan man ikke bebrejde de tyske soldater deres andel i disse tragiske episoder. Alt tyder på, at de ikke havde fået underretning om, at Tyskland havde kapituleret.

De mindstene, der er rejst over de faldne, vidner om, at vel var den 5. maj en glædens dag for de fleste, men for enkelte var den en sorgens.

De slagtes hjemrejse

Til fods kom et stort antal tyske soldater i de følgende dage sjokkende gennem Glostrup på vej mod den dansk-tyske grænse – en ordentlig spadseretur! Nogle af dem transportererede deres sparsomme ejendele i barnevogne eller på trækvogne, som de antagelig havde stjålet.

Tæt ved Gl. Køge Landevej (ved Strandskolevej) står denne sten som minde om befrielsen den 5. maj 1945. I baggrunden ses Strandens Forsamlingshus.

*På stenens bagside er indhugget:
CARL OLSEN
VALDEMAR JØRGENSEN
POUL RAVN KRISTENSEN
FALDT PÅ FRIHEDSDAGEN*

Mindesten på Park Allé 55 for frihedskæmperen Carl Olsen, der faldt den 5. maj 1945 sammen med Vald. Jørgensen og Poul Kristensen. De tyske snigskytter, der dræbte de tre mænd, havde formentlig intet hørt om den tyske kapitulation.

Tæt ved Brøndbyøster Kirke står denne mindesten over otte af de frihedskæmpere, der omtales i bogen. Tre af dem tilhørte modstandsbevægelsens Glostrup kompagni.

I 1936 udførte Flemming Bergsøe dette maleri af et brødudsalg i Brøndbyøster.

Ejendommen er nu købmandshandel. Den ligger tæt ved Brøndbyøster Skole.

Ud for det stråtækte hus, der er sammenbygget med butikken, faldt frihedskæmperen Aksel Andersen på selve frihedsdagen den 5. maj 1945.

En mindesten bringer den tragiske hændelse i erindring.

En del af den slagne værnemagt passerer Glostrup for hjemadgående. Som man ser, var nogle af soldaterne så heldige at blive transporteret i hestekøretøj.

Gennemgående var det nogle sølle krigere at se på. Der var dem, der næsten var barfodede og havde al grund til at ømme sig over den hårde asfalt. Undervejs kastede mange deres våben fra sig, så vagtværnet havde travlt med at opsamle geværer, bajonetter og maskinpistoler. De herreløse våben blev afleveret til politiet, der søndag den 13. maj igen tog politistationen i besiddelse.

Politifolkene, hvoraf nogle var mærkede af deres oplevelser i de tyske koncentrationslejre, gik i gang med arbejdet mellem det imponerende væld af blomster, hvormed befolkningen viste sin glæde over at se det populære korps i tjeneste igen.

De første dage efter befrielsen havde modstandsbevægelsen hovedkvarter i det gamle bryggeri, men kort efter blev den tidligere værnemagerfabrik "Globe" under almindelig bifaldsmumlen overtaget til formålet. I nogle måneder residerede frihedskæmperne i bygningerne. I en af disse afhørte politiet personer, der var sigtet for landsskadelig virksomhed.

Fest og glæde

For børnene i Glostrup fik den første skoledag efter befrielsen en ganske særlig kolorit. Glostrup Kommuneskole var stadig lazaret, så dér kunne man ikke komme, men børn og lærere samledes på idrætspladsen, hvor det danske flag blev hejst, og hvor der blev talt og sunget.

En del af modstandsbevægelsens Glostrup kompagni fotograferet foran politistationen kort efter befrielsen.

Chefen for Glostrup kompagni, kaptajnløjtnant Gunnar Jensen, ses her i modstandsbevægelsens hovedkvarter i den tidligere værnemagerfabrik "Globe". I den illegale tid var hans dæknavn "Poul Olsen".

Fot. Robert Larsen.

Med trommer og faner i spidsen marcherede den glade skare derefter forbi den gamle skole, som man snart håbede at få tilbage. Jubelen fra de mange børn trængte ind i sygestuerne og fortalte de sengeliggende soldater, at deres hjemrejse nu nærmede sig. Da optoget var forbi, spredtes børnene ud til de steder, hvor undervisningen midlertidigt foregik.

Den mest humørfyldte af de lokale befrielsesfestligheder foregik på det kommunale stadion, hvor det allerede den 25. maj var lykkedes Glostrup Idræts Club at arrangere en fodboldkamp med et hold fra det engelske krigsskib *Diadem*. Skønt vejret var køligt efter en regnfuld nat, løb tilskuerantallet op på mellem to og tre tusinde. En bifaldsorkan uden lige hilste de engelske marinere, da de gjorde deres entré på banen. Efter god sportstradition skulle *God save the King* og *Der er et yndigt Land* nu spilles, men det havde vist sig umuligt at skaffe den engelske nationalsang på grammofonplade. I stedet tonede *It's a Long Way to Tipperary* gennem højttalerne, og jubelen blev ikke mindre af den grund. Kampen endte uafgjort 1-1, selv om man såmænd godt kunne have undt englænderne en sejr til – altså foruden den på slagmarken. Det må have været alle tiders landlov for de gæve orlogsgaster.

En mere højtidelig frihedsfest ved politistationen den 31. maj havde samlet mindst lige så stor tilslutning. Ved denne højtidelighed blev der talt af sognerådsformand Vald. Hansen, landsretssagfører Axel Graff, provst C. Nedermark samt en mand, der under besættelsen havde båret dæknavnet "Poul Olsen". Da han besteg talerstolen, vidste alle, at han var identisk med kaptajnløjtnant Gunnar Jensen, der var chef for modstandsbevægelsens Glostrup kompagni.

Det var, som om fester og glædesytringer ville fortsætte i det uendelige. Ingen, der oplevede det, vil kunne glemme den dybe følelse af lykke og taknemmelighed, der besjælede os.

Glædens bæger var ikke uden malurt. Mange frygtede, at den tyske kapitulation blot betød en pause i våbenlarmerne, og at en ny storkrig mellem Vestmagterne og Sovjetunionen kunne bryde ud når som helst.

Kun de færreste lod dog disse dystre tanker ødelægge festglæden. Det gjaldt om at nyde øjeblikket i fulde drag, – og det gjorde man.

Det var Danmarks skønneste forår.

Fra en frihedsfest, som modstandsbevægelsen afholdt på jernbanehotellet.

Glostrup sogneråds medlemmer

1. april 1937 – 31. maj 1943

Valgene foretoges for perioden 1. april 1937 – 31. marts 1941, men i kraft af forlængelseslove af 24. februar 1941, 28. januar 1942 og 20. februar 1943 udløb valgperioden først den 31. maj 1943.

Socialdemokratiet

Murer Vald. Hansen, formand	Glostrup
Sognefoged J.N. Johannesson, næstformand	Glostrup
Tromlefører Søren P. Andersen	Hvissinge
Typograf Svend Nielsen	Glostrup
Montør M.C. Dencker Nielsen	Avedøre
Fru Marie Lind Sørensen	Glostrup
Arbejdsmand J.P.C. Jørgensen	Glostrup

Borgerlisten

Fhv. kommunelærer Edv. Hansen	Glostrup
Handelsgartner Im. Caspersen	Avedøre
Murermester Jens Andersen	Glostrup
Stiftsfuldmægtig E. Alsing	Glostrup

Den 8. januar 1938 udtrådte stiftsfuldmægtig E. Alsing af sognerådet for at overtage hvervet som medlem af skatterådet. Som suppleant indtrådte murermester J. Chr. Larsen, Glostrup.

Glostrup sogneråds medlemmer

1. juni 1943 – 31. marts 1946

Valgene foretoges for tidsrummet 1. juni 1943 – 31. marts 1947, men ved lov af 21. december 1945 forkortedes funktionsperioden til 31. marts 1946.

Socialdemokratiet

Murer Vald. Hansen, formand	Glostrup
Sognefoged J. N. Johannesson, næstformand	Glostrup
Arbejdsmand Karl Krontoft	Avedøre
Tromlefører Søren P. Andersen	Hvissinge
Terrazzoarbejder Johs. Brandt	Glostrup
Tømrer Georg Slot	Glostrup

Det radikale Venstre

Murermester S.M. Thomsen	Glostrup
--------------------------	----------

Det konservative Folkeparti

Landsretssagfører Axel Graff	Glostrup
Malermester Th. Jensen	Glostrup
Fru Elisabeth Ludvigsen	Glostrup

Borgerlisten

Fhv. kommunelærer Edv. Hansen	Glostrup
-------------------------------	----------

På grund af fraflytning fra kommunen udtrådte fru Elisabeth Ludvigsen den 12. februar 1946 af sognerådet. Som suppleant indtrådte fhv. overbetjent H.P. Rømning, Glostrup.

Kilder

Foruden en række oversigtsværker har bl.a. følgende bøger været anvendt:

Carlo Andersen: Gruppen "Gorm" (Kbh. 1945).

Flemming Bergsøe (red.): Fra den gamle fabrik til Glostrup (Kbh. 1952).

Svend Bergsøe: - & Søn (Kbh. 1980).

Børge Brandt og Kaj Christiansen: BOPA sabotage (Kbh. 1968).

Ernst Christiansen og Peder Nørgaard: Hvad skete med radioen under krigen (Kbh. 1945).

Flygtninge i Danmark 1945-1949. Udgivet af Flygtningeadministrationen, bl.a. under medvirken af sognepræst Knud Langberg, Glostrup (Kbh. 1950).

Leif B. Hendil: Den åbne dør til den frie verden, "Dansk-svensk Flygtningetjeneste"'s virksomhed fra Malmø (Kbh. 1946).

Walter Hubatsch: "Weserübung", die deutsche Besetzung von Dänemark und Norwegen 1940, 2. völlig neu bearbeitete Auflage (Göttingen 1960).

Richard Jensen: Jeg fik 16 år (Kbh. 1965).

Richard Jensen: En omtumlet tilværelse (Kbh. 1957).

Knud Langberg: Flüchtlingsleben in Dänemark (Stuttgart 1951).

I.C. Lauritzen: Sabotagen i Danmarks modstandskamp (Kbh. 1945).

Jørgen Mågård (red.): Fanger i Frøslevlejren 1944-45 (Kbh. 1974).

Jørgen Erik Nielsen: Glostrupegnen under krigen 1807 (Historisk Selskab - Glostrup 1973).

Den parlamentariske kommissions betænkning (Kbh. 1945-58).

Jul Pedersen: Rødovre sogn (Kbh. 1948).

Ib Damgaard Petersen (red.): Faldne i Danmarks frihedskamp 1940-45 (Kbh. 1970).

Povl Sabroe: Frikvarter med Den Gyldenblonde (Kbh. 1941).

Arne Stevns (red.): 9. april skildret i breve fra danske soldater (Kbh. 1940).

Sigurd Thorsen (red.): Københavns vagtværn 1944-45 (Kbh. 1947).

Ejvind Tofte: Fra stationsbyens saga, Glostrups historie, bd. 2 (Historisk Selskab - Glostrup 1976).

Aage Trommer: Jernbanesabotagen i Danmark under den anden verdenskrig (Odense 1971). Endvidere de i Rigsarkivet deponerede bilag til denne doktorafhandling.

Aage Trommer: Myte og sandhed i besættelseshistorien (Kbh. 1974).

Af benyttede blade er der særlig grund til at nævne *Glostrup og Omegns Folkeblad*, der udkom under hele krigen, og *Glostrup Bladet*, der kun udkom i tiden 7. maj 1943 – 2. august 1944. I bogens tekst nævnes adskillige andre blade og tidsskrifter, der har været til nytte.

I vid udstrækning er benyttet materiale fra Glostrup kommunes arkiver. Også Avedørelejrens arkivalier (i Rigsarkivets 3. afdeling) og vagtværnets protokoller har været gennemgået.

De skriftlige kilder er suppleret med øjenvidneberetninger, herunder forfatterens egne erindringer fra tiden efter den 1. august 1943, da han blev tilknyttet Glostrup kommunes administration.

Historisk Selskab takker alle, der ved at meddele oplysninger, ved at gennemlæse dele af manuskriptet eller ved at stille billedmateriale til rådighed har bidraget til bogens fremkomst.

En særlig tak bringer selskabet Glostrup kommune for den ydede støtte, uden hvilken udgivelsen ikke havde været mulig.

Også Ministeriet for kulturelle Anliggender bedes modtage en hjertelig tak for det modtagne tilskud.

PERSONREGISTER

- Alsing, E., stiftsfuldmægtig 149.
Andersen, Aksel E., mekaniker 142, 144.
Andersen, Gunnar, folkeregisterfører 118, 120.
Andersen, H. C., stationsforst. 129.
Andersen, J., socialfuldm. 77.
Andersen, Jens, murermester 149.
Andersen, Søren P., tromlefører 149 f.
Arboe-Rasmussen, Jørgen, journalist 124.
Bang, J. P., kommunelærer 24.
Barfoed, Viggo ("Ærbødigt") 42 f.
Bergsøe, Flemming, maler 144.
Bergsøe, Paul, fabrikant 27.
Bergsøe, Svend, fabrikant 55.
Best, Werner, rigsbefuldmægtiget 37.
Bidstrup, Herluf, tegner 26.
Bjergborg, Walter, komponist 24.
Blankensteiner, nazist 26.
Bohr, Niels, professor 27.
Bojesen, Bo, tegner 102.
Bolt-Jørgensen, J., brandinsp. 112.
Bovensiepen, Otto, Gestapochef 110.
Brandt, Johs., terrazzoarbejder 150.
Bruun, Svend, handelsgartner 21.
Bruun, Svend, slagtermester 32.
Brøndum, Henning, terrorist 104.
Caspersen, Im., handelsgartner 149.
"Chang", dæknavn for Jørgen Schacht (s.d.).
Christiansen, Johs., kommunesekretær 37, 120 f.
126.
Clausen, Frits, nazistfører 26, 38, 64.
Eggers, Hugo, kaptajn 20 f.
Eisenhower, Dwight D., general 66.
Ewald, Johs., digter 34.
Frandsen, Aage, handelsgartner 22.
Frandsen, Th., bademester 84.
Gantz, officer 50.
Glein, major 11.
Glob, Jørn, kunstmaler 120.
Graff, Axel, landsretssagfører 147, 150.
Grundtvig, N.F.S., digter 23.
Hagens, Erik, læge 71 f.
Hallar, Søren, forfatter 24.
Hansen, Bjarne, stud. art. 137 f.
Hansen, Edv., fhv. kommunelærer 15, 26, 29, 132,
149 f.
Hansen, Ellen Viggo, fru 47, 78.
Hansen, Hans Chr., tilsynsoff. 52.
Hansen, Laurits, handelsgartner 52.
Hansen, Vald., sognerådsformand 13 ff, 17 f, 23,
25 f, 29, 36, 38 ff, 50 f, 119 f, 141, 147, 149 f.
Hansen, Werner Grunddahl, fabrikant 66, 72.
Hendil, Leif B., redaktør 55.
Hendriksen, Halfdan, handelsmin. 27.
Hering, husar 12.
Hindhede, Mikkel, læge 41.
Hubatsch, Walther, forfatter 10.
Jensen, F. E., direktør 42 f.
Jensen, Gunnar, kaptajnlejtnant 147.
Jensen, Kaj, assistent 128 f.
Jensen, Richard, forbundsformand 86 ff.
Jensen, Sven, fuldmægtig 121.
Jensen, Th., malermester 150.
Jensen, Aa. Lønborg, arkitekt 31.
Jensenius, Herluf, tegner 44.
Jeppesen, Harald, vagtmand 135 f.
Johannesson, J. N., sognefoged 15, 77, 149 f.
"Jonas", humorist 26.
Jonsson, Krestine, fru 106.
Juel, Niels, søhelt 33 f.
Jørgensen, J. P. C., arbmd. 149.
Jørgensen, Sven, stud. techn. 137.
Jørgensen, Valdemar, købmand 142 f.

- Kjær, J., kommunelærer 23.
 Knudsen, Finn Boye, stud. pharm. 138 f.
 Krag-Juel-Vind-Frijs, Jens, dir. 55.
 Krenchel, Ejnar, overretssagf. 80, 87.
 Kristensen, Poul, fiskehandler 142 f.
 Kronoft, Karl, arbm. 150.
 Kurt, Hans, skuespiller 33.
 Kylling, H., læge 100.
 Langberg, Knud, sognepræst 130.
 Langebek, Poul E., biografdir. 30.
 Larsen, Andr., overbetj. 58.
 Larsen, J. Chr., murermester 149.
 Larsen, John M., fabrikant 103, 108.
 Larsen, Robert, mekaniker 50, 62, 64, 81 f, 123,
 139 f, 147.
 Larsen, Vald., tegner 29.
 Lauritzen, I. C., forf. 68.
 Lembcke, Edv., forf. 137.
 Ludvigsen, Carl, ingeniør 45.
 Ludvigsen, Elisab., foredragsholder 40 ff, 150.
 Lund, E., fabriksmester 108.
 Mohr, Brdr., gartnerfirma 33 ff.
 Munk, Kaj, digter 110.
 Mussolini, Benito, diktator 110.
 Møller, Vald., tegner 33.
 Nedermark, C., provst 16, 23, 141, 147.
 Nielsen, Carl, komponist 24.
 Nielsen, Gudmund, gasværksbest. 74 f.
 Nielsen, Helmer, overchauffør 112 ff, 139.
 Nielsen, Jørgen Erik, dr. phil. 12.
 Nielsen, M. C. Dencker, montør 149.
 Nielsen, Svend, typograf 149.
 Olesen, O., ostehandler 113 f.
 Olsen, Carl, fisker 142 f.
 "Olsen, Poul", dæknavn for Gunnar Jensen (s.d.).
 Pancke, Günther, politigeneral 108, 110, 123.
 Petersen, Helge, kommuneing. 60 f, 83 ff.
 Petersen, Aage, kommuneass, 77, 121 ff.
 von Reden, oberst 12.
 Roettig, generalmajor 9 ff.
 Rømming, H. P., fhv. overbetj. 150.
 Rørdam, Ebbe, officersasp. 128 f.
 Sabroe, Povl ("Den Gyldenblonde") 35, 43.
 Schacht, Jørgen, vekselerelev 64 f.
 Schiøtz, Aksel, sanger 24.
 Sigfuss, Elsa, sangerinde 30.
 Skorzeny, Otto, SS-officer 110.
 Skram, Peder, søhelt 33 f.
 Slot, Georg, tømrer 150.
 Sommer, Poul, kaptajn 67.
 Storm Petersen, Robert, tegner 19, 34 f, 42, 59, 79,
 117.
 von Suppé, Franz, komponist 85.
 Sørensen, Erling, kantorist 121, 126 f.
 Sørensen, Marie Lind, fru 149.
 "Sørøveren", dæknavn for Robert Larsen (s.d.).
 "Terkel", dæknavn for Sven Jørgensen (s.d.).
 Thomsen, S. M., brandinsp. 111 ff, 150.
 Tofte, Ejvind, viceskoleinsp. 26, 31, 49 f, 132, 134.
 Tordenskjold, Peter, søhelt 33.
 Trolle, Herluf, søhelt 34.
 Trommer, Aage, dr. phil. 128.
 Værsløv, Erling, se under Sørensen.
 Wahl, Johs., sanger 30.
 Weiss, Aage, driftsleder 103, 106.
 Wenck, Preben, nazist 26.
 Windfeld-Schmidt, Jørgen, kunstner 17, 38.
 Wøldike, Tage, vagtchef 61, 86, 95 f, 99 f, 136.

Skribenter, der kun nævnes i kildehenvisningerne, er ikke medtaget i personregisteret.